

**UNIVERZA V MARIBORU
FILOZOFSKA FAKULTETA
Oddelek za zgodovino**

**URBAR GOSPOŠČINE GORNJI PTUJ IZ ČASA
OKROG 1677 ZA IZBRANE VASI SPODNJEGA
PTUJSKEGA POLJA IN DELA SLOVENSКИH
GORIC**

DIPLOMSKO DELO

**Avtor: Peter Šemnički
Mentor: doc. dr. Andrej Hozjan**

Maribor, januar 2009

Lektorirala: Andreja Gabrijan, prof. slovenščine in teologije

Summary: Nada Jurkovič, prof. nemškega in angleškega jezika ter arhivska svetovalka

ZAHVALA

Za dragoceno pomoč in strokovne nasvete se iskreno zahvaljujem mentorju doc. dr. Andreju Hozjanu. Posebej se zahvaljujem tudi gospe Mariji Hernja Masten, ter vsem uslužbencem Zgodovinskega arhiva Ptuj, ki so na kakršenkoli način sodelovali pri nastanku diplomskega dela. Na koncu se iskreno zahvaljujem tudi svojim staršem, babici in dekletu za njihovo podporo v času študija.

UNIVERZA V MARIBORU
FILOZOFSKA FAKULTETA
Koroška cesta 160
2000 Maribor

IZJ A V A

Podpisani Peter Šemnički, rojen 4.3.1980, študent Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, smer nepedagoška zgodovina, izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom Urbar gospoščine Gornji Ptuj iz časa okrog 1677 za izbrane vasi spodnjega Ptujskega polja in dela Slovenskih goric, pri mentorju doc. dr. Andreju Hozjanu, avtorsko delo.

V diplomskem delu so uporabljeni viri in literatura korektno navedeni; teksti niso prepisani brez navedbe avtorjev.

Maribor, 7.1.2009

SINOPSIS

Diplomsko delo z naslovom Urbar gosposčine Gornji Ptuj iz časa okrog 1677 za izbrane vasi spodnjega Ptujkega polja in dela Slovenskih goric predstavlja v prvem delu naloge zgodovinski oris časa, okolice, mesta Ptuj in gospodarstva. Predstavljena je plemiška rodbina Leslie, ki je bila v tem času lastnica gradu Ptuj in velike zemljiške gosposčine, hkrati pa so predstavljena tudi okoliška gospostva, ki so imela na obravnavanem območju prav tako podložnike in posesti. V drugem delu je prepis Urbarja iz časa okrog 1677 za izbrane vasi. V analizi so tekstovno in grafično obdelani podatki urbarja za hubno in gorskopravno posest v uradih Kicarski Vrh in Sv. Lovrenc na drugi strani Pesnice. Na koncu so dodani podatki o virih in literaturi, seznam preglednic, grafov in slik.

Ključne besede: Urbar, Gosposčina Gornji Ptuj, 1677, Ptujsko polje, Slovenske gorice, podložniki, huba, gornina.

KAZALO

1. UVOD	2
2. GORNJI PTUJ – OBER PETTAU	4
2.1 Zgodovinski oris: okolica, mesto, gospostvo	4
2.2 Škotska družina Leslie, lastnica gospoščine Gornji Ptuj.....	9
2.3 Posesti Lesliejev	11
3. VLOGA IN POMEN ZEMLJIŠKE GOSPOŠČINE	13
3.1 Delo in funkcija zemljiških gospostev	13
3.1.1 Upravne in gospodarske spremembe zemljiškega gospostva v 17. st.	13
3.1.2 Kužne bolezni kot vzrok za spremembe demografskega stanja	15
3.2 Zemljiške gospoščine v okolici Ptuja v prvi polovici 17. stoletja	16
4. URBAR GOSPOŠČINE GORNJI PTUJ IZ ČASA OKROG 1677	25
4.1 Zunanja predstavitev urbarja.....	25
4.2 Osnovna načela obdelave urbarja	29
4.3 Vsebina urbarja.....	33
5. PREPIS URBARJA GOSPOŠČINE GORNJI PTUJ IZ ČASA OKROG 1677 ZA IZBRANE VASI	36
PREPIS URBARJA	37
6. ANALIZA	67
6.1 Topografija izbranih vasi	67
6.2 Hubna posest	71
6.3 Činž in druge dajatve po posameznih vaseh.....	79
6.4 Gornina	88
6.4.1 Urad Kicarski Vrh	92
6.4.2 Urad Sv. Lovrenc na drugi strani Pesnice	100
7. SKLEP	104
8. SUMMARY	106
9. VIRI IN LITERATURA	108
10. SEZNAM PREGLEDNIC, GRAFOV IN SLIK	111

1. UVOD

Temeljni cilj diplomske naloge je predstavitev urbarja gosposčine Gornji Ptuj iz časa okrog leta 1677 za izbrane vasi spodnjega Ptujskega polja in dela Slovenskih goric. Zaradi obsežnosti vira se je avtor odločil za obravnavo samo izbranih vasi in vrhov na območju spodnjega Ptujskega polja in dela Slovenskih goric, za katere je predvsem za obdobje 17. stol. zelo malo napisanega.

Diplomsko delo je razdeljeno na devet poglavij. V uvodu so predstavljeni vzroki, ki so avtorja pritegnili k obravnavi predstavljene tematike ter posamezna poglavja naloge.

Drugo poglavje zaobjema zgodovinski oris ptujskega mesta in gornjeptujске gosposčine skozi obdobje srednjega veka in novoveškega časa, vključno s kratko predstavitevijo škotske družine Leslie, katera je bila lastnica gosposčine od konca petdesetih let 17. stol. pa vse do začetka 19. stol. V kratkem podpoglavju so predstavljene tudi nekatere druge večje posesti družine Leslie.

V tretjem poglavju je avtor poskušal prikazati temeljne značilnosti zemljiških gospostev v odnosu do dežele na eni in do podložnika na drugi strani. Bistvenega pomena za prikaz sprememb, ki so nastale pri zemljiških gospostvih novega veka in se razlikujejo od zgodnesrednjeveških zemljiških gospostev, je podpoglavje, ki obravnava upravne in gospodarske spremembe zemljiških gospostev v 16. in 17. stol. Naslednje podpoglavje prikazuje kužne bolezni kot enega izmed vzrokov za spremembo demografskega stanja. Slednje se navezuje na spremembo demografskega stanja obravnavanega področja spodnjega Ptujskega polja v časovnem razponu med zapisom urbarja gornjeptujске gosposčine iz leta 1597 ter obravnavanega urbarja iz časa okrog 1677. Nazadnje se je avtor v tem poglavju dotaknil tudi nekaterih večjih zemljiških gospostev, ki so imela v prvi polovici 17. stol. na obravnavanem področju svoje posesti zraven gornjeptujске gosposčine.

Jedro diplomske naloge je strnjeno v treh poglavjih, katera obravnavajo predstavitev urbarja gosposčine Gornji Ptuj iz časa okrog 1677, prepis originala ter analizo, kjer je glavni poudarek na primerjavi obravnavanega urbarja in urbarja ptujске gosposčine, ki je nastal okrog osemdeset let prej. V predstavitvi urbarja so navedene nekatere njegove osnovne karakteristike, ki ga uvrščajo med knjige velikega formata in obenem tudi med zakonske akte tedanjega časa, ki so za podložnika predstavljale državo v malem. Podpoglavje obravnava tudi nekatera osnovna načela obdelave urbarja, ki so izrednega

pomena za razumevanje tega, na prvi pogled zelo monolitnega vira. Predstavljena je tudi vsebinska razdelitev obravnavanega urbarja.

Prepis urbarja je narejen po načelih, ki veljajo za transkripcijo. Urbar se deli na dva dela, kar je vidno tudi v samem prepisu oz. transkripciji.

Tudi analiza obravnavanega urbarja je razdeljena na dva dela. Najprej so obdelane vasi, kjer je gosposčina v obravnavanih vaseh imela podložnike, ki so hasnovali od hubnih posesti, v drugem delu pa so navedeni obravnavani vrhovi z vinogradi, njivami in gozdovi, kjer je gosposčina pobirala gornino. Predstavljena je tudi kratka topografija vasi.

Sedmo poglavje predstavlja sklepne ugotovitve, kjer so na kratko predstavljeni rezultati dela oz. ugotovitve avtorja.

V osmem poglavju so navedeni uporabljeni viri in literatura.

2. GORNJI PTUJ – OBER PETTAU

2.1 Zgodovinski oris: okolica, mesto, gospodstvo

Z uničenjem avarske države ob koncu 8. stol. je Ptuj prišel pod okrilje frankovske države in s tem tudi dobil močan vpliv zahodnoevropskega krščanskega sveta.¹ Kot pomembna strateška točka zaradi rečnega prehoda preko Drave je naselbina v drugi polovici 9. stol. postopoma začela prehajati v imunitetno last salzburske nadškofije.² V času prve polovice 10. stol. je preživljala madžarske vpade, ob katerih so bili skoraj docela uničeni zametki fevdalne in cerkvene organizacije karolinške dobe.

Po koncu dobe madžarskega ogrožanja je bila naselbina skrčena le na teraso med grajskim gričem in takratno strugo Drave. Po sklenjenem miru z Madžari leta 1131 in postavitvi novega gradu ter cerkve se začne urbana širitev Ptuja, ki od tedaj naprej ni bila več prekinjena.³ Ko je Ptuj okrog leta 1250 tudi formalno dobil status mesta in s tem pravico do obzidja, sta se v ta novo nastali mestni kompleks vključila tudi minoritski in dominikanski samostan.⁴ Na podlagi te širitvene ekspanzije se je obseg mesta skoraj podvojil. Zaradi velike poplave sredi 14. stol., ki je spremenila tok reke Drave, je prišlo do prestavitve mostu z nekdanje antične lokacije v mesto.⁵ To je bilo za takrat že obstoječi tranzitni promet zelo neugodno. Ptuj je v tem času dobil značilno utrdbeno obliko na podlagi trikotne obrambne zasnove z osnovnico ob Dravi in vrhom v grajski utrdbi na griču.⁶ Med leti 977 in 1555 je bil skoraj ves čas v lasti salzburske nadškofije, katera si je na tem področju pridobila posesti že v 9. stol. Ponovni madžarski vpadi v zgodnjem 12. stol. in njihovi nenehni spori s cesarstvom so vse močnejše segali v Karantansko in Podravsko marko.⁷ Zaradi obrambe cesarstva proti Madžarom je salzburski nadškof Konrad v letih 1122–1137 dal zgraditi in obnoviti več utrdb in gradov na meji, ki je potekala pod Pesnico, do Drave pri Borlu. Tako je tudi Ptuj dobil svojo novo obrambno

---

¹ Jože Koropec, Ptujski pogledi v Štajersko Slovenijo med Dravo in Savo do 16. stoletja, Ptujsko mestno pravo v srednjeevropskem prostoru, Mestni statut 1376, Ptuj 1996, str. 54.

² Prav tam, Jože Mlinarič, Ptujška župnija ter samostana dominikancev in manjših bratov v stoletju nastanka mestnega statuta, str. 39.

³ Marjeta Ciglencečki, Ptuj, Vodnik po mestu, Maribor 1996, str. 10 (dalje: Ciglencečki).

⁴ Jože Mlinarič, Zgodovina samostana od ustanovitve do 1800, Minoritski samostan na Ptujju 1239–1989, Ptuj 1989, str. 47 (dalje: Mlinarič, Zgodovina samostana od ustanovitve ...); Jože Curk, Mali Grad na Ptujju, Ptujski zbornik VI/I, Ptuj 1996, str. 443.

⁵ Franc Kovačič, Trg Središče. Krajepis in zgodovina, Maribor 1910, str. 576 (dalje: Kovačič); avtor navaja velike povodnji reke Drave v letih 1316, 1340 in 1342.

⁶ Ciglencečki, str. 10.

⁷ Kovačič, str. 97.

podobo. Nadškof je zaradi strateške pomembnosti to obmejno posest predal v fevd svojim ministerialom, poznejšim gospodom Ptujskim, ki se v pisnem viru pojavijo že leta 1132.⁸ Po njihovi zaslugi se je konec 12. stol. meja na območju med Dravo in Muro premaknila na črto Središče–Ljutomer. Njihova glavna naloga pa je bila seveda obramba tega obmejnega območja, katero so sicer začeli izvajati že vsaj od leta 1132.

V 13. stol. pride do formiranja dežel in s tem tudi do večjih notranjepolitičnih sprememb. Po novem pravnem redu postanejo tedaj ministeriali zavezani deželnemu knezu oz. deželi in ne več svetnemu ali cerkvenemu gospodu. V korist dežele prevzamejo obrambno in vojaško službo. Gospodje Ptujski so ob ostalih pomembnejših ministerialih na Štajerskem, kot so bili Lipniški in Planinski, dobili dvojni status. Ta jih je na eni strani še vedno vezal na nadškofa, po drugi strani pa so opravljali deželnoknežjo službo. Nenehno večanje pravic ministerialov, kot npr. pravica do aktivnega fevda, je pripeljalo do vse močnejše težnje le-teh po osvoboditvi iz podrejenega odnosa ministerial – gospod. Gospodje Ptujski so si tako poskusili leta 1286 za svojo lastno posest prisvojiti celotno salzburško posest ob Dravi. Te zadeve je reševalo nadškofijsko fevdno sodišče, ki je po večletnih razpravah umirilo težnjo Ptujskih, ki so se morali podrediti oblasti nadškofije in se omejiti le na vlogo gradnikov.⁹

Salzburška nadškofija je ostala lastnik fevdnih posesti gospodov Ptujskih, ki so si takšen statusni naziv pridobili tudi na podlagi porok z ženskami iz grofovskih rodbin. Zelo pomembna za njihov vzpon po družbeni lestvici je bila tudi njihova alodialna zemlja, na podlagi katere so izstopali tudi po bogastvu in v deželi opravljali visoke službe.¹⁰ Poroke z grofovskimi rodbinami jim v šestih generacijah niso prinesle višjega družbenega statusa. Otroci iz teh zakonov so še vedno ostali ministeriali. Drugače je bilo z Nežo, sestro Friderika IX., ki se je poročila z Ivanom Goriškim, in Ano, ženo grofa Janeza Schaunberga, ki sta se povzpeli v višji sloj. Njuni nasledniki so seveda imeli grofovski naziv.¹¹

---

⁸ Peter Štih, Salzburg, Ptuj in nastanek štajersko-madžarske meje v današnji Sloveniji, ZČ 50 (1996) 4, str. 535–543.

⁹ Marija Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj 1597, Ptuj 2008, str. 12–13 (dalje: Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ...).

¹⁰ Dejan Zdravec, Gospostvo Borl od nastanka do leta 1801, Cirkulane, Svet Belanov, Ptuj 2005, str. 69 (dalje: Zdravec).

¹¹ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 14.

Slika 1: Nagrobnik Friderika IX. Ptujkega, ki je umrl 6. januarja 1438

Orig. PMP, na gradu. Foto Šemnički.

Po smrti zadnjega gospoda Ptujkega, Friderika IX, ki je umrl leta 1438, je postalo vprašljivo, kdo ima na teh posestih pravico do gradništva (*burggrafschaft*), obrambe in dohodkov. Ptujski so do tedaj bili eni izmed najuglednejših ministerialov, z velikoobsežnim posestvom, saj so bili lastniki Borla, Ormoža, Vurberka, Turnišča, Središča, Maidburga (Apače), Treuna (Dravinjek) ter uradov Jesenica, Podlehnik in Ptujška Gora. Po zapuščinskem postopku je salzburška nadškofija podelila gosposčino Gornji Ptuj Janezu Schaunbergu, ki je bil Friderikov svak. Ta je z oporoko dobil gospostvo in gradništvo za Gornji Ptuj, deželno sodišče, mitnino in desetino v mestu ter posest Krčevino in Vičavo.¹²

Obdobje 1479–1490 velja za obdobje ogrske zasedbe, med katero sta bili ptujška gosposčina in mesto v rokah Madžarov. Upravitelj gradu postane Jakob Zekel, ki je bil

---

¹² Hernja Masten, *Urbar gosposčine Gornji Ptuj ...*, str. 17.

madžarski kraljevi namestnik za Ptuj in Radgono.¹³ Po Korvinovi smrti leta 1490 pa postane lastnik mesta cesar Friderik, kateremu je Zekel izročil obe mesti. Cesar Maksimilijan je takoj po nastopu svoje vlade gosposčino prodal salzburškemu nadškofu Lenartu iz Hodiš za 20.000 renskih goldinarjev. Prodajna pogodba je veljala vse do leta 1543. Nadškof Lenart pa jo je po stari navadi ponovno dajal v najem.¹⁴ Vitez Lenart Harracher prevzame leta 1512 od salzburškega nadškofa v upravljanje grad, glavarstvo, deželno sodnijo, urade in mitnico. Še istega leta pa kastelan nadškofije in daljni sorodnik nadškofa Luka Gambs dobi v zakup urbarialni urad ter staro in novo mitnico na Ptujju.¹⁵ Zaradi izgub pri opravljanju deželnoknežje službe je Luka Gambs odpovedal službovanje in zahteval v trajno in dedno last hišo v mestu, v kateri je nekoč živel. Zemljišče in stavba sta bila na Žitnem trgu, oboje pa je Gambs dobil podarjeno s cesarjevo listino. Vendar je ob požaru leta 1519 hiša skoraj do tal pogorela.

Leto 1555 je bilo za Ptuj prelomno leto. Zaradi nenehne in vse večje nevarnosti pred Turki se je deželni knez Ferdinand I. (1503–1564) odločil, da bo Ptuj postal njegova last in s tem tudi deželnoknežje mesto. Od salzburške nadškofije je odkupil mesto in gosposčino za 28.000 renskih goldinarjev. Mesto je obdržal kot svojo komorno last, medtem ko je gosposčino dal v zakup stotniku Erazmu Geri.¹⁶

V času vladavine nadvojvode Karla II. (1564–1590) je prihajalo do pogostih menjav zakupnikov gosposčine Gornji Ptuj. Leta 1622 je cesar Ferdinand II. prodal grad z gosposčino tedanjemu deželnemu glavarju Štajerske Janezu Ulriku Eggenbergu. Po njegovi smrti in smrti njegove žene Sidonije, ki je izhajala iz družine Thanhausen, je posest podedoval njen brat Boltežar Thanhausen, leta 1642 pa njegov edini sin, grof Ignac Thanhausen, jezuit v Gradcu. Slednji je grad in gosposčino podaril jezuitom v Zagrebu, ki so na gradu uredili jezuitsko rezidenco. Zaradi požara je jezuitski samostan na Ptujju zašel v hude finančne težave, zato so leta 1656 ptujsko posest prodali na dražbi v Zagrebu.

Novi lastniki gosposčine so postali člani družine Leslie. Valter Leslie je rodno Škotsko zapustil že okoli leta 1624 in se boril na strani cesarja Ferdinanda II. (1619–1637) ter bil v službi Združenih provinc severne Nizozemske. Za svojo zvestobo je dobil od cesarja posestvo v kraju Nove Mesto nad Metuji v današnji Češki republiki. Leta 1637 je dobil naslov grofa Svetega rimskega cesarsva. Leta 1646 si je pridobil še posesti v Notranji

---

¹³ Andrej Hozjan, Vojak na krajini. Prispevek k biografiji Luke Kövendi Székelyja/Zekela, barona ormoškega (1500–1574), Ormož skozi stoletja V/I, str. 227 (dalje: Hozjan, Vojak na krajini ...).

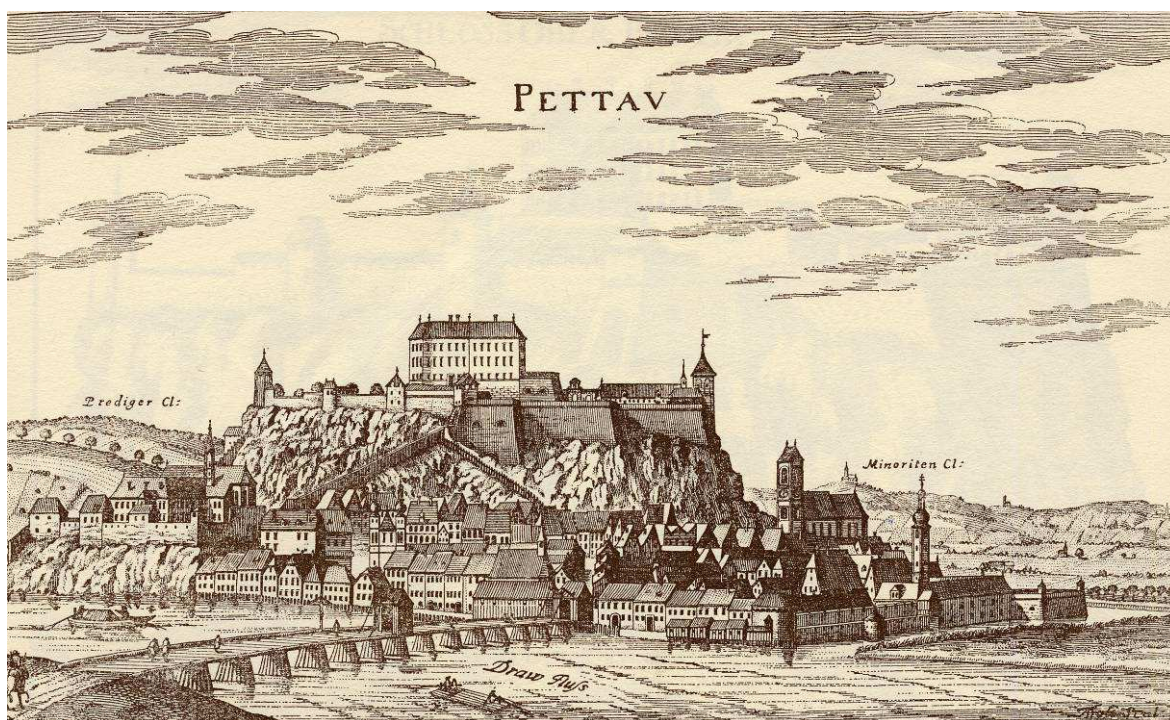
¹⁴ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 17.

¹⁵ Othmar Pickl, Pomen Ptujja kot mednarodnega trgovskega mesta od 14. do 17. stoletja, Ptujski zbornik VI/I, Ptuj 1996, str. 473.

¹⁶ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 18.

Avstriji in kasneje tudi na Štajerskem. Leta 1650 je bil postavljen za generala na Vojni krajini. Leta 1656 je po izgubi Thunove palače iz Wallensteinove zapuščine na dražbi v Zagrebu od jezuitov kupil posest Gornji Ptuj za 66.000 funtov.

Gospoščina Gornji Ptuj postane fidejkomisna posest rodbine Leslie. V primeru izumrtja družine Leslie je pravno določilo fidejkomisa določalo družino Dietrichstein za pravnega dediča. Leslieji so gospodovali na ptujskem gradu vse do 1802, ko je umrl še zadnji član te družine, grof Anton Leslie. Grad in gospoščina preideta po določbi fidejkomisa v last družine Dietrichstein, katera je celotno posest leta 1873 prodala na javni dražbi grofici Herberstein, nosilki reda Zvezde in dvorni dami pri cesarsko-kraljevem deželnem sodišču v Gradcu. Herbersteini so ostali lastniki posesti vse do konca druge svetovne vojne, ko je bila izvedena razlastitev in nacionalizacija.¹⁷

Slika 2: Ptujski grad, sedež obsežne zemljiške posesti

G.M. Vischer, Topographia ducatus Stiriae 1681, Ljubljana 1971, sl. 85.

¹⁷ Hernja Masten, Urbar gospoščine Gornji Ptuj ..., str. 18–20.

2.2 Škotska družina Leslie, lastnica gosposčine Gornji Ptuj

Ptujski grad ležeč na griču nad mestom je v vsej svoji mogočnosti širokih obrabnih zidov, razkošnih arkadnih hodnikov ter ogromne žitnice v ozadju dobil svojo izpopolnjeno podobo v času, ko so bili njegovi lastniki člani škotske družine Leslie. Pod Leslieji je bil deležen korenite prenove, katere podobo je mogoče opazovati še danes. Prišlo je tudi do povečanja zgornjeptujske posesti, po čemer lahko označimo obdobje družine Leslie kot obdobje korenitih sprememb za gosposčino, ki je imela svoj sedež na gradu.¹⁸

Preseljevanje je bilo tekom srednjega veka značilno tako za Škote kot tudi za družino Leslie. Sami začetki preseljevanja so povezani z misijonskim delom po Evropi v zgodnjem srednjem veku, kasneje pa so se preko Severnega morja začeli priseljevati različni trgovci, krošnjarji in učenjaki. Mejniki priseljevanja v celinsko Evropo pa je nedvomno postavljen z začetkom tridesetletne vojne na Češkem leta 1618. Rekrutiranih je bilo več tisoč mladeničev, ki so služili naslednja tri desetletja v različnih vojskah pod okriljem Svetega rimskega cesarstva. Tudi za ptujsko epizodo Lesliejev je nedvomni krivec krvava in za Habsburžane zelo uničujoča tridesetletna vojna.¹⁹

Zasluga, da so nadaljnji rodovi družine Leslie, katera je predvsem v jugovzhodnem delu Evrope pustila močan zgodovinski pečat in vse od druge polovice 17. stol. živela razkošno življenje visokih plemičev, gre predvsem dvema predstavnikoma te družine, ki sta si na podlagi vojaških uspehov pridobila veliko naklonjenost cesarskega Dunaja. Valter Leslie je v prvi polovici 17. stol. kot vojaški poveljnik na strani cesarja Ferdinanda II. pokazal veliko vojaške sposobnosti, kar mu je bilo s strani cesarja bogato poplačano. Poroka z grofico Ano Frančiško Dietrichstein in napredovanje v vojaški službi cesarja sta prinesla možnost širitve posesti Lesliejev nekje na področju Notranje Avstrije. Leta 1656 je kupil tudi gosposčino Gornji Ptuj, kar je pomenilo neposredni začetek prisotnosti Lesliejev na tem prostoru. Višek njegove politične kariere je bil v letih 1665–1666, ko je vodil diplomatsko ekspedicijo v Konstantinopol k sultanu Mehmedu IV., da bi v imenu cesarja Leopolda I. ratificiral mirovno pogodbo, katera je bila sklenjena med vladarjema po bitki pri Monoštru. Za to nalogo je Valter Leslie še pred odhodom prejel najprestižnejši red Habsburžanov – Red zlatega runa. Ker v svojem zakonu ni imel potomcev, je leta 1655 za

---

¹⁸ Kristina Šamperl Purg, Ptujski grad danes in gosposčina Ptuj v 17. stoletju, Ptujski zbornik št. 5, Ptuj 1985, str. 331 (dalje: Šamperl Purg).

¹⁹ David Worthington, Na glavni poštni poti med Dunajem in Benetkami: Rodbina Leslie v Sloveniji, Zapuščina rodbine Leslie na ptujskem gradu, Ptuj 2002, str. 11 (dalje: Worthington).

svoja posestva ustanovil fidejkomis, po katerem je pravni naslednik in dedič posesti lahko postal njegov nečak Jakob Leslie.

Valter je bil leta 1657 povišan v podpredsednika cesarskega vojnega sveta. Bitka pri Monoštru leta 1664 in vse večja Turška nevarnost, ki je vse močnejše ogrožala meje cesarstva, sta Leslieju omogočili, da je bil kot varuh južne meje cesarstva poslan v Konstantinopel na mirovna pogajanja z Osmani. Po tej precej izčrpani misiji v začetku leta 1666 je Valter Leslie že kazal znake slabotnosti. Še istega leta se je njegov nečak Jakob poročil s kneginjo Marijo Terezijo Liechtensteinsko in tako nastavljal plodna tla za uspešno nasledstvo.²⁰ Grof Jakob Leslie je že pred smrtjo svojega strica neprestano gradil svojo dvorno in vojaško kariero, saj je bil leta 1660 imenovan za komornika spalnice Leopolda I. ter tako dobil status dvorjana, leta 1665 pa je bil polkovnik in lastnik cesarskega pehotnega polka. Po dednem prevzemu stričevega imetja njegovemu vojaškemu udejstvovanju ni bilo konca. Leta 1683 je sodeloval pri obrambi Dunaja, ki je bil oblegan s strani Osmanov, in bil za svoje uspehe s strani cesarja tudi pohvaljen. V naslednjih letih je pomagal cesarski Avstriji pri izgonu Turkov iz Osijeka in sodeloval pri zavzetju Bude. V svoji bogati vojaški karieri si je pridobil tudi nekatera nova posestva v okolici Gradca, vključno s t. i. *Lesliehoffom* ter gradom Pernegg. Proti koncu osemdesetih let 17. stol. se je zaradi bolezni vojaško upokojil in se umaknil na Gornji Ptuj, kjer je leta 1690 sestavil oporoko, v kateri je zapustil letno volilo škotski benediktinski opatiji v Regensburgu.²¹

Leta 1692 je po pravu fidejkomisa dedič srednjeevropske posesti družine Leslie postal grof Jakob Ernest Leslie. Poročil se je s kneginjo Marijo Liechtensteinsko in v habsburških deželah zagotovil tudi moško potomstvo. Grofa Jakoba Ernesta je preživel samo en sin, ki je tudi postal dedič premoženja. O življenju grofa Karla Kajetana Leslieja se ne ve prav veliko, znano je le, da je večino svojega življenja precej mirno preživel na Perneggu. Leta 1739 se je na rodnem Škotskem hotel polastiti družinskega prestola Balquhainskih, vendar mu ni uspelo. Grofa Karla Kajetana Leslieja je leta 1742 zamenjal njegov drugi sin, grof Anton Leslie, kar je bilo določeno z odločitvijo lordske zbornice.

Kot zadnji dedič avstrijskih posesti se je tudi Anton Leslie boril za družinsko dediščino na Škotskem, vendar mu to po razsodbi sodišča, ki je bilo zelo antikatoliško usmerjeno, ni uspelo. Grof Anton Leslie se je kasneje ustalil na Štajerskem, kjer se je kar dvakrat poročil. V svojem zadnjem zakonu z groficom Marijo Viljemino Wurmbrand, s katero se je poročil

---

²⁰ Igor Weigl, V kaftanu k cesarju, s hajduki po Gradcu in s knjižnico na Ptuj. Grofje Leslieji ter njihova mestna in podeželska bivališča v 17. in 18. stoletju, Zapuščina rodbine Leslie na ptujskem gradu, Ptuj 2002, str. 45 (dalje: Weigl).

²¹ Weigl, str. 15.

leta 1786, ni imel moškega potomstva, zato je po njegovi smrti leta 1802 dediščina na Ptuju prešla v roke družini Dietrichstein.

2.3 Posesti Lesliejev

Visok družbeni položaj Valterja Leslieja je botroval številnim prenovam njegove takratne srednjeevropske posesti. Z donacijo opreme za kapeli Sv. Barbare in Sv. Ane je sodeloval pri gradnji dunajskega benediktinskega samostana, bolj znanega kot Schottenkirche. Nad kapelama je moč videti grb Lesliejev in Dietrichsteinov, kjer so tudi pokopali Valterja in njegove sorodnike. Kot pripadnik dvornega plemstva je Valter Leslie večino svojega časa preživel v cesarski prestolnici, pod streho svojih sorodnikov Dietrichsteinov, v dunajski Herrengasse, kjer ni imel lastne palače. Zato sta korenite obnove bili deležni podeželski imenji na Češkem in Štajerskem.²²

Obnove gradu Nove Mesto nad Metuji se je zaradi švedskih vpadov na Češko lotil šele po koncu tridesetletne vojne, in sicer v letih 1652–1660. Nekoliko kasneje pa so se začela obnovitvena dela tudi na Ptujskem gradu, kjer je dokončal utrdbeno dela, ki so se začela že v 16. stol. Z novozazidanimi obrambnimi stolpi, novim dovozom na notranje dvorišče, preureditvijo reprezentančnih prostorov, grajske kapele in slavnostne dvorane je grad dobil podobo reprezentančnega plemiškega bivališča, katerega podobo je moč občudovati še danes.²³

Po Valterjevi smrti je premoženje podedoval njegov nečak grof Jakob Leslie in nadaljeval številna obnovitvena dela ter maja leta 1684 kupil večjo palačo v Gradcu, imenovano tudi *Lesliehoff*. S tem nakupom je zagotovil družini primarni družinski sedež v štajerski deželni prestolnici. Velika palača in njena dragocena oprema ter razkošni vrtovi so zgovorno pričali, da je plemstvo mestnemu življenju posvečalo vedno več pozornosti. V 17. stol. se plemstvo ni selilo samo v bližino cesarskega dvora na Dunaj, ampak tudi v deželna glavna mesta, kjer so opravljali službe v deželnih organih. Za plemstvo je bilo značilno ciklično preseljevanje med svojimi mestnimi in podeželskimi bivališči. Bivanje v podeželskih dvorcih in gradovih je bilo večinoma omejeno na toplejše mesece v letu in predvsem namenjeno oddihu ter nadzoru različnih obnovitvenih del.

Gradbena dela na Ptujskem gradu so se nadaljevala tudi v času Jakoba Ernesta Leslieja, ki je kot dedič po Jakobu Leslieju dal zgraditi veliko žitnico ob robu grajskega vrta. Ta je

---

²² Worthington, str. 17.

²³ Weigl, str. 47.

spadala med najmogočnejše grajske gospodarske objekte na Štajerskem. Ptujski grad je v 18. stol. vedno bolj dobival značaj upravnega in gospodarskega središča, saj je bilo k žitnici prizidano tudi upravno poslopje.²⁴

Slika 3: Območje ptujске zemljiške posesti. Izsek iz štajerskega zemljevida 1672

ZAP, Fototeka F- 182.

²⁴ Weigl, str. 52 –53.

3. VLOGA IN POMEN ZEMLJIŠKE GOSPOŠČINE

3.1 Delo in funkcija zemljiških gospostev

Do ukinitve podložniškega sistema leta 1848 je zemljiško gospodstvo predstavljalo institucionalni življenjski okvir za podložnika z vseh gospodarskih, družbenih in pravnih vidikov.²⁵ Z ustavnopravnega vidika je predstavljalo oblast, katere pristojnost izhaja iz oblasti nad zemljo ter neposrednimi proizvajalci, kmeti, v posamezni deželi. S tega vidika lahko trdimo, da je zemljiško gospodstvo samo po sebi oblast, vendar le kot člen ali del v okviru dežele. V tem okviru je zemljiško gospodstvo za podložnika predstavljalo državo. Ločevati je potrebno deželno, mestno, cerkveno in avtonomno zemljiško oblast. Posamezni nosilci oblasti niso omejeni le na eno funkcijo, temveč se funkcije med seboj prepletajo. Tako je bil deželni knez kot gospod dežele hkrati tudi zemljiški gospod na številnih gosposčinah v okviru deželnoknežje posesti, mestni gospod nad deželnoknežjimi mesti in tudi patron ali odvetnik več cerkvenih institucij. Zemljiški gospod je lahko bil tudi vitez ali deželan, kar je predstavljalo svetno zemljiško gospodstvo, medtem ko so cerkvene institucije z lastno zemljo in podložniki predstavljale cerkveno zemljiško gospodstvo.²⁶

3.1.1 Upravne in gospodarske spremembe zemljiškega gospodstva v 17. stoletju

Struktura zemljiškega gospodstva se je začela proti koncu srednjega veka bistveno spreminjati. Zemljiško gospodstvo, nekdanje trdno povezana gospodarska celota, je pod vplivom uveljavljanja denarnega gospodarstva prešlo v krizo. Podložnik je bil zaradi vse večjih denarnih dajatev prisiljen v trgovanje z agrarnimi presežki, to pa mu je po drugi strani prinašalo vedno več svobode pri odločanju. Svoje presežke je lahko prodajal na sejmih, ki so bili točno določeni s strani mestne ali deželne oblasti. Fevdalčev cilj pa je bil monopolizirati te agrarne presežke kmeta in jih z njegovo pomočjo spraviti na trg. Na trgu je prišlo do porasta cen in razvrednotenja denarja, kar je še poglobljalo fevdalčevo nezadovoljstvo.²⁷

---

²⁵ Marija Hernja Masten, Inventarji 5, Zvezek 5, Urbarji gosposčine Hrastovec 1555–1848, knjiga I, Ptuj 1993, str. 20 (dalje: Hernja Masten, Urbarji Gosposčine Hrastovec ...).

²⁶ Borut Holcman, Mojca Horvat, Gosposčina Negova. Izbor gradiva iz fonda za obdobje med leti 1543–1941, Maribor 2007, str. 12 (dalje: Holcman).

²⁷ Ferdo Gestrin, Slovenske dežele in zgodnji kapitalizem, Ljubljana 1991, str. 221–243 (dalje: Gestrin).

Zemljiška gospostva so se poizkušala iz te krize reševati na več različnih načinov. Ena izmed rešitev se je pokazala pri širjenju dominikalne zemlje ter povečanju tlake. To je bilo mogoče zaradi vse večje ekspanzije trgovine z žitom. Podložniška tlaka pa ni obsegala samo dela na dominikalni zemlji, saj so fevdalci tedaj uporabljali vedno večji del tlake za opravljanje tovorniških poti. Tako so za svoje trgovske posle s podložniškimi presežki uporabili kmeta in ga tako vključevali v lastne trgovske posle. Druga rešitev krize zemljiškega gospostva se je pokazala pri delnem vračanju od denarnih dajatev k naturalnim. S tem so hoteli ustaviti padanje vrednosti denarja. Vendar to vrsto rešitve v tedanjih slovenskih deželah skorajda niso uporabljali. Raje so se posluževali dviga že obstoječih naturalnih dajatev in ob tem tudi večje desetine. Pobirali so povišano primščino in umrščino ob spremembi oz. smrti podložnika na hubni posesti. Povišali so tudi dajatev za odselnino, ki je ponekod znašala celo do dve tretjini premoženja. Iz začasnih podložniških kmetij so po kupnem pravu izsiljevali dedne kmetije, kar je za fevdalca imelo predvsem finančni pomen.²⁸

Zemljiška gospostva so na takšen ali drugačen način iskala rešitve za ugodnejše življenje, za kar pa jim te finančne rešitve velikokrat niso zadostovale. Zato so bili fevdalci prisiljeni vključiti se v trgovanje s presežki zemljiškega gospostva in k poseganju v različne kreditne posle. Vse to je vodilo v trend, ki mu lahko rečemo komercializacija zemljiškega gospostva. Kljub nekaterim vzponom in padcem domače in svetovne trgovine se je ta trend vse močneje poglobljval v 17. stol.

Že v poznem srednjem veku pride do procesa drobitve kmetij, ki se je nadaljeval skozi vse 16. stol., vendar nikakor ne v tolikšnem obsegu, kakor bi ga nakazovalo naraščanje prebivalstva in s tem pomanjkanje za večjo kolonizacijo ugodne zemlje. Prišlo je do polnjenja prej opustelih kmetij. Toda vse večje denarno gospodarstvo na podeželju je omogočilo preživetje tudi presežnemu prebivalstvu. Prav zaradi tega so se na posameznih zemljiških gospostvih ohranjale cele kmetije, ki niso sledile procesu drobitve. Vendar je bilo to mogoče le pri tistih zemljiških gosposčinah, katere so imele svoje posesti ob prometnih in trgovsko zelo pestrih področjih. Izjemo so predstavljala zemljiška gospostva na področjih Primorske, vzhodnega dela slovenske Štajerske ter Prekmurja, kjer so se cele kmetije množično delile na polovične in četrtinske kmetije, zato glede drobitve ne moremo povleči paralel za celotno ozemlje takratnih dežel, ki danes tvorijo slovensko ozemlje.²⁹

---

²⁸ Gestrin, str. 39.

²⁹ Prav tam, str. 223–241; str. 72–73.

3.1.2 Kužne bolezni kot vzrok za spremembe demografskega stanja

Domnevamo lahko, da so za množično spremembo prebivalstvene strukture v obravnavanih vaseh spodnjega Ptujkega polja v prvi polovici 17. stol. eden izmed najverjetnejših vzrokov prav kužne bolezni in njihova epidemija, ki je v različnih časovnih obdobjih povzročila zdesetkanje prebivalstva ne samo na omenjenem področju, ampak po celotni Evropi. Ptujski zgodovinar Simon Povoden je opredelil bolezen kuge kot pojav različnih bolezni, kamor sodijo tudi koze in tifus. Navaja tudi, da se je ta vrsta bolezni širila s slabim zrakom, ki se je med letoma 872 in 873 dvigal z obrežij reke Drave. Smrad se je širil po mestu zaradi poginulih orientalskih kobilic, ki so v tem obdobju uničevale polja in travnike.³⁰ Pojavi orientalskih kobilic se kasneje beležijo skozi celotno obdobje poznega srednjega in novega veka. Ponatis knjige o zgodovini trga Središču pri Ormožu nam v kronološkem zaporedju prikazuje opustošenja zaradi pojava orientalskih kobilic, ki so posredno bile znanilci epidemije kužnih bolni. Za leto 1672 je bilo zapisano: »... kobilice so okoli Ptuja napravile takšen smrad, da je nastala kuga ...«. ³¹

K širitvi epidemije kužnih bolezni so svoj delež prispevale tudi slabe sanitarne in higienske razmere v novoveških mestih in trgih. Med temi Ptuj ni bil izjema. V mestu je bilo le malo hiš, ki niso imele na dvorišču svinjakov, hleva za konje in krave ter kokošnjaka. Gnojnica je zaradi slabih odtočnih cevi iz gline velikokrat tekla kar po ulici. Mestne ulice so bile netlakovane in blatne. Večjo pozornost čistoči je mestna uprava namenila le ob obisku kakšne pomembne osebnosti. Takrat so ulice očistili, tlakovali ali posipali z mivko. Šele po letu 1751, ko je na Ptuj bil ustanovljen vojaški invalidski dom, katerega uprava je počasi prevzela tudi upravljanje mesta, sta higiena in čistoča dobili večji pomen. Porušeno je bilo mestno obzidje, zasut je bil mestni jarek, zgrajena je bila nova kanalizacija, na dvoriščih pa so se uredile velike smetiščne jame.³²

Nedvomno lahko trdimo, da je bil prostor med Celjem, Mariborom in Ptujem v 17. stol. zaznamovan s kužnimi obdobji, na katera nas spominjajo številna kužna znamenja. Večje epidemije kužnih bolezni so bile prisotne v obdobju med leti 1645 in 1682, na kar nas opozarjajo številni še ohranjeni popisi prebivalstva, mestni zapisniki in samostanske kronike. Po navedbah Mastenove se je epidemija kužnih bolezni v omenjenem obdobju zajezila globoko v okoliške vasi in tudi v nekoliko odročnejše bregove višje ležečih

---

³⁰ ZAP, R-40, Simon Povoden, Meščanska čitanka, povzetek zapisa o kugi, 1821, str. 284–289.

³¹ Kovačič, str. 576.

³² Marija Hernja Masten, O ptujskem zdravstvu do nastanka javne bolnišnice. Zbornik Splošne bolnišnice na Ptuj, Ptuj 2004, str. 3 (dalje: Hernja Masten, O ptujskem zdravstvu ...).

Haloz.³³ Hozjan v svojem članku o razvoju mesta Maribor med 16. in 18. stol. navaja hujšo epidemijo kuge v letih 1680–1682. Omenjeno obdobje epidemije je označil kot eno večjih prelomnic razvoja mesta, čeprav so informacije o kugi prisotne v virih že od 1. polovice 16. stol. Obravnavano 17. stol. je označil kot obdobje, ki je po obsegu epidemičnih napadov prednjačilo pred vplivom kuge na razvoj mesta v 16. stol. »Po številu umrlih je kuga v času 1680–1682 postala najhujša zgodnjenovoveška lokalnopolucijska katastrofa.«³⁴

Omenjeno kužno obdobje med leti 1680 in 1682 je imelo velike posledice tudi na Ptuj, kjer so v poletnih mesecih leta 1680 zaprli most čez Dravo in zapečatili veliko meščanskih hiš. Mestne oblasti so strogo prepovedale prevoz hrane v mesto. V omenjenem obdobju dveh let so mesto zapustile skoraj vse plemiške družine. Zaradi širitve epidemije na hrvaškem ozemlju je 18. avgusta 1681 deželni glavar Štajerske Jurij Kristijan grof Sauer, izdal ukaz za zaprtje meje s Hrvaško in prepoved za ves poštni in drugi promet, ki je potekal po deželni cesti iz Krapine čez Macelj proti Podlehniku, Ptuj in Mariboru.³⁵ Epidemija kuge v začetku osemdesetih let 17. stol. je imela daljnosežne posledice in se ni končala v letu 1682. Dokaz sta dva dopisa, danes hranjena v ptujskem arhivu, s katerima se je mestna uprava Ormoža obrnila na komisarja Wolfa Gašperja Khalhammerja pl. Raunacha. Ta naj bi kot odgovorna oseba končno že ukinil zaporo na meji, ki je bila uvedena zaradi kuge. V dopisih sta omenjeni tudi mesti Ptuj in Gornja Radgona, kjer pa so bile zapore takrat že odstranjene.³⁶ Poleg mnogih kužnih znamenj v okolici Ptuja stoji pri Sv. Roku na Bregu cerkev, ki so jo zgradili obupani meščani po preteku kužne epidemije v letu 1645 ter sredi mesta nekoč znano gostišče Beli Križ, katerega ostanki še danes spominjajo na moreče obdobje kuge med leti 1680 in 1682.³⁷

3.2 Zemljiške gosposčine v okolici Ptuja v prvi polovici 17. stoletja

Nekdanje ozemeljsko zaokrožene in strnjene posesti posameznih zemljiških gospostev so bile načete že v obdobju, ko je bilo nižje plemstvo še osebno nesvobodno. V obdobju poznega srednjega veka in v začetku novega so se začele vse bolj drobiti na račun prodaj,

³³ Hernja Masten, O ptujskem zdravstvu ... , str. 4.

³⁴ Andrej Hozjan, Mariborsko mesto med 16. in 18. stoletjem, SHS, Maribor skozi čas III., letnik 6 , št. 2–3, Maribor 2006, str. 311–312 (dalje: Hozjan, Mariborsko mesto ...).

³⁵ Hernja Masten, O ptujskem zdravstvu ... , str. 4.

³⁶ Marija Hernja Masten, Nekaj drobcev o zdravstvu ormoškega območja do prve polovice 19. stoletja, Ormož skozi stoletja V/I, str. 259.

³⁷ Hernja Masten , O ptujskem zdravstvu ... , str. 4.

zastav in darovnic. Tako v celotnem obdobju 16. in 17. stol., pa vse do zemljiške odveze, nikakor ne moremo govoriti o zemljiških gospostvih z zaokroženo in strnjeno posestjo. Izrazit primer drobljenja zemljiške posesti predstavljajo gospodje Ptujski, ki so sprva zaokroženo zemljiško posest v obdobju srednjega veka začeli drobiti v korist nižjega plemstva, samostanov in cerkva. Tako nastalo razdrobljeno posestno strukturo zemljiških gospostev označujemo kot raztreseni podložniški sistem. Glavna značilnost takšnega sistema se odraža v dejstvu, da so posamezna zemljiška gospostva imela svoje podložnike v različnih krajih in da so kmetje iz določene vasi lahko pripadali različnim gospostvom.³⁸

O razdrobljenosti posesti nam pričajo še v 19. stol. znani dvorci v okolici Ptuja, na Dravskem in Ptujskem polju. Med njimi naj omenimo Spuhljanski dvor Pichl, ki je nastal iz strelskega dvorca, Rogozniški dvor ali Purgstall, Gayerjev dvor ali Gayerhof ali Gayerbrunn, ki je bil severozahodno od Ptuja, Anin dvor ali Vetterjev ali Poppendorfski, Kاهرlov dvor, Uskoški dvorec, Aichov dvor, Breunerjev dvor v Podvincih, Placerski dvor ali *Placerhoff*.³⁹ Na delitev pa kažejo tudi ohranjeni urbarji okoliških manjših posesti, ki jih najdemo v arhivu.

R-10 Urbar mestne župnije Ptuj 1744

R-11 Urbar minoritskega konventa na Ptuju 1758

R-12 Gorninski urbar minoritskega konventa na Ptuju 1755

R-13 Urbar minoritskega samostana na Ptuju s.d. ok. 1740

R-14 Urbar zemljiške posesti dvorca Moškanjci 1659

R-15 Urbar zemljiške posesti dvorca Sv. Marko pod Ptujem 1666

R-16 Urbar posesti Turnišče 1676

R-17 Urbar posestva Trnovec 1682

R-18 Urbar posesti dohodkov Wolfa Herbersteina 1616

R-19 Urbar gospostva Dornava 1666

R-21 Gorninski register meščanskega špitala v Ptuju 1708

R-23 Urbar gospostva Ptuj 1597

R-24 Urbar zemljiške posesti na spodnjem Ptujskem polju ok. 1660

R- 25 Urbar zemljiške posesti na spodnjem Ptujskem polju ok. 1666⁴⁰

---

³⁸ ZAP, Zgodovinski zapisi.

³⁹ Jože Curk, Fevdalna arhitektura na ozemlju ptujске občine, Ptujski zbornik IV, Maribor 1975, str. 180 – 183.

⁴⁰ ZAP 70, Seznam rokopisne zbirke, urbarji.

V obravnavanem obdobju prve polovice 17. stol. gornjeptujsko gospostvo nikakor ni bilo edino zemljiško gospostvo, ki je imelo podložne kmetije in gorice v okolici Ptuja. Obstajala je množica drugih večjih ter manjših gospostev, ki so imela bodisi svetni bodisi cerkveni značaj. Zraven večjih gospostev, katerih podatke je mogoče zaslediti v različni zgodovinski literaturi, so obstajala tudi manjša teritorialna zemljiška gospostva, ki v tem poglavju niso obravnavana. Za natančno proučevanje posestne strukture posamezne vasi ali področja je potrebna zelo kompleksna zgodovinska raziskava, podprta s proučevanjem mnogih virov, katerih nikakor ni mogoče zaslediti samo na enem mestu. Avtor se je odločil za grobo obravnavo le nekaterih večjih zemljiških gospostev, ki so v obravnavanem obdobju ali mejila na ptujsko gosposčino ali imela v lasti kmetije in vinograde na področju spodnjega Ptujkega polja.

Gosposčina Hrastovec

Gosposčina Hrastovec s pripadajočim gradom Hrastovec (*Gutenhaag*), ki je bil obenem tudi sedež zemljiškega gospostva, je bila v lasti družine Hrastovških vse do leta 1379, ko je umrl zadnji potomec. Njegova hči se je poročila s Henrikom Herbersteinom in v zakon prinesla posest in grad Hrastovec. Tako se začne hrastovška epizoda Herbersteinov, ki so imeli Hrastovec v lasti celih 400 let, z manjšimi presledki v prvi četrtini 19. stol. V 15. stol. so postali lastniki gradu gospodje Holleneški. Pod Andrejem Holeneškim se je nekje na polovici 15. stol. grad razvil v pomemben sedež gosposčine, s pravico krvnega sodstva. Ker Hrastovec ni bil Holeneška dedna posest, je po dednem sporu med Herbersteini in Holleneškimi cesar Friderik II. leta 1482 grad s posestjo vred podaril Lenartu Herbersteinu.

Zraven omenjene posesti, ki se je z večine razprostirala v pesniški dolini, je gosposčina Hrastovec imela kar nekaj posesti v obravnavanem področju Ptujkega polja in Slovenskih goric. V registru desetine za proso, ki ga je letno pobirala gosposčina Hrastovec v letih 1583–1587, lahko razberemo naslednje vasi: *Hierschendorff* (Jiršovci), *Winterdorff* (Vintarovci), *Sabouez Dorff* (Zabovci), *Schüzendorff* (Strelci), *Sagorezdorff* (Zagorci) in *Brattisläuze* (Bratislavci).⁴¹

Gosposčina Gornji Ptuj je po urbarju iz leta 1597 ter urbarju iz časa okrog 1677 v omenjenih vaseh pobirala dajatve od hubnih posesti in goric. Nekoliko mlajši hrastovski

---

⁴¹ Hernja Masten, *Urbarji gosposčine Hrastovec ...*, str. 10 in 169–170.

register vinske desetine in gornine iz časa okrog leta 1610 nam priča, da je na ptujskem griču (*Pettauerperg*) ta gosposčina pobirala desetino v moštu (*Mosst Zechent*).⁴²

Obravnavani urbar gornjeptujske gosposčine iz časa okrog 1677 navaja, da je v gorninskem uradu Kicarski Vrh hrastovška gosposčina na Šoberšaku pobirala gornino od vinogradov. Takratni koristniki omenjenih vinogradov niso omenjeni.⁴³

Gosposčina Negova

Gosposčino Negova lahko štejemo k najpomembnejšim gosposčinam na območju med rekama Pesnico in Muro. Ime je dobila po kraju Negova. Od leta 1542 naprej je bila negovska gosposčina v lasti družine Trautmannsdorf, ki je imela obsežne posesti na Češkem in današnjem avstrijskem Štajerskem.⁴⁴ Družina Trautmannsdorfov ni živela na negovskem gradu, temveč na sedežih svojih drugih posesti. Upravne posle gosposčine je opravljal vsakokratni oskrbnik. Od začetka 17. stol. pa vse do tridesetih let 17. stol. so za gosposčinske posle skrbeli trije negovski oskrbniki. V začetku 17. stol. je bil lastnik negovske gosposčine Sigmund Friderik, gospod Gleichenberga iz Burgaua, svetnik in komornik cesarja Ferdinanda, graški glavar ter častnik v Vojni krajini.⁴⁵

Negovska gosposčina si je zraven gradu in dominikalnega imenja lastila tudi imenje Freudenau v Črncih blizu Apač, pristavo ob graščinskem ribniku pri Negovi ter pristavo pri Iljaševcih.⁴⁶ Poleg prihodkov od posameznih kmetij in vinogradov je gosposčina pobirala od lastnih podložnikov, pa tudi podložnikov nekaterih drugih gosposčin, še desetino.

Na področju spodnjega Ptujkega polja je negovska gosposčina na začetku 17. stol. pobirala veliko in malo desetino v vaseh Jiršovci, Vintarovci, Janežovci, Spuhlja, Zabovci, Strelci, Cunkovci in Sobetinci. V 17. stol. si je gosposčina Negova pridobila tudi nekatere posesti med Dravo in Pesnico, katerih pa ni bilo prav veliko. Na območju med rekama Pesnico in Ščavnico je negovska gosposčina imela glavnino svojih gorskopravnih zemljišč. Omenimo samo Kamenščak in Moravski vrh, kjer je tudi gosposčina Gornji Ptuj pobirala gornino od svojih gorskopravnih zemljišč.⁴⁷

---

⁴² Hernja Masten, *Urbarji gosposčine Hrastovec ...*, str. 183.

⁴³ ZAP 70, R-1, fol. 157v, novina v lasti Wolfa Lovrenca Lampertiča je mejila na hrastovške vinograde.

⁴⁴ Holcman, str. 24.

⁴⁵ Jože Mlinarič, *Gosposčina Negova na začetku 17. stoletja*, Ptujski zbornik IV., Ptuj 1975, str. 201.

⁴⁶ Prav tam.

⁴⁷ ZAP 70, R-1, fol. 5, kazalo urbarja; gorninski del urbarja, *Kamenschak oder Stainberg*.

Gospoščina Vurberk

Grad Vurberk z gospoščino je sodil med pomembnejša poznosrednjeveška gospostva na Štajerskem, kar mu je omogočala njegova strateška lega na levi strani reke Drave in povezave med Ptujem, Mariborom ter Pesniško dolino. Gospoščina Vurberk je bila v lasti ptujskih gospodov od leta 1246 pa vse do leta 1443, ko postane po cesarjevi darovnici nov lastnik družina Stubenberg. Zamenjan je bil tudi gospoščinski grb, ki je z nastopom Stubenbergov dobil nov simbol kače in sidra. Grad Vurberk postane takrat tudi sedež samostojne zemljiške gospoščine. Stubenbergi so ostali lastniki gospoščine celih 200 let.⁴⁸ Zaradi luteranstva je družina Stubenberg leta 1616 grad in gospoščino prodala in se preselila na Nemško. Grad z gospoščino je kupil Filibert Schranz in ga že čez dve leti prodal Žigi Herbersteinu. Že leta 1627 postane nov lastnik gospoščine družina Wechsler, a zopet le za kratek čas, saj je leta 1632 gospoščina prešla ponovno v last družine Herberstein iz veje Hrastovško-Vurberških, ki ostanejo lastniki skozi celotno preostalo obdobje 17. stol.⁴⁹

Nekatere posesti in pravice, ki jih je imela gospoščina Vurberk na območju spodnjega Ptujkega polja in dela Slovenskih goric ob koncu 16. stol. in v prvi polovici 17. stol., so navedene v obeh urbarjih ptujke gospoščine, tako starejšem iz leta 1597, kot tudi v mlajšem iz časa okrog 1677. Urbar iz leta 1597 navaja resolucijo, ki se nanaša na rešitev spora glede spornih področij med gospoščino Vurberk in gospoščino Gornji Ptuj. Resolucija je bila podana s strani deželne komisije že leta 1575 v Gradcu in je bila v omenjeni urbar le prepisana. Zaobjemala je sporne zadeve glede mej, zemljišč, sodišča, ribolova v Novi vasi in Stojncih, lova ter vinske desetine od hubnih vinogradov. Takratnemu lastniku gospoščine Vurberk, Boltežarju Stubenbergu, je bilo po resoluciji dovoljeno loviti ribe z ostmi in mrežami v Novi vasi in Stojncih, čeprav sta obe vasi sodili k deželskemu sodišču ptujke gospoščine, prepovedan pa mu je bil lov znotraj meja ptujkega deželskega sodišča.

Domnevamo lahko, da je gospoščina Vurberk prav v okolici Nove vasi in Stojncev imela svoje podložnike, ki so lovili ribe v reki Dravi. Natančno določena je bila tudi meja obeh deželskih sodišč, ki je potekala med Vičavo, Orešjem in Krčevino. Med Ptujem in Vurberkom je imela gornino tudi ptujka gospoščina. Stubenberg je svojim podložnikom

---

⁴⁸ ZAP, Zgodovinski zapisi.

⁴⁹ Polona Vidmar, Grad Vurberk, Lastniki, stavbe in oprema, V ogledalu časa. Zbornik občine Duplek, Maribor 2006, str. 68–69.

prepovedoval dajati ptujski gosposčini desetino od njihovega činžnega mošta. Po omenjeni resoluciji so bili Stubenbergovi podložniki primorani dajati desetino od mošta, za ostalo pridelano vino pa jim ni potrebno dajati dajatev.⁵⁰

Urbar ptujske gosposčine iz časa okrog 1677 navaja, da je gosposčina Vurberk imela svoja gorskopravna zemljišča na Pacinjskem Vrhu. Gorice na Pacinjskem Vrhu, od katerih je hasnovala cerkev Sv. Ožbalta na Ptuju, so mejile na gorskopravna zemljišča gosposčine Vurberk.⁵¹

Gosposčina Borl

Gosposčina Borl je glede posesti dosegala svoj zenit v obdobju, ko so bili njeni lastniki baroni Zekel. Kmalu po smrti Luke leta 1574 se je družinska posest, ki so jo Zekli pridobili v last, v dedni fevd ali v zajem, začela močno krčiti. Pred tem so bili Zekli lastniki:

- mesta, gradu in gospostva Ormož,
- gradu in gospostva Borl s pridruženo graščino Zavrč in tamkajšnjima dvema deželskima sodiščema ter mitnino,
- trga, dvora in posesti Središče,
- gospostva Turnišče,
- mnogo posesti na Dravskem in Ptujem polju, vključno s posestmi v samem mestu Ptuj.⁵²

Leta 1578 se je po posredovanju notranjeavstrijske vlade zaradi nasledstvenega spora posest razdelila med brata Jakoba in Mihaela Zekel, ki sta bila glavna krivca za tako hitro razpadajočo posest nekdanj obširne družinske posesti. Večino gospostva Borl s pridruženo graščino Zavrč je obdržal Jakob, posest v Gajevcih in Miklavžu pa je dobil Mihael. Leta 1597 je po sodni cenitvi gospostvo Borl obsegalo podirajoč se grad Borl, pravico ribolova v Dravi in njenih pritokih, pravico do lova, dva zapuščena ribnika, odvetništvo v uradu Bela, deželsko sodišče, mitnico pod gradom, dva vinograda, gozdove, brod, mline na vodi, podložnike v uradu Bela in gornino.⁵³ Zadnji moški član družine Zekel, ki se je ponašal z naslovom gospod Borla in Ormoža, čeprav že močno skrčene posesti, je bil Franc Žiga Zekel. Zaradi dolgov je moral v dvajsetih letih 17. stol. prepustiti završki urad bogatemu

---

⁵⁰ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 31, 32.

⁵¹ ZAP 70, R-1, fol. 149, *mit der lingen an das Wurmbergische pergrecht*; z leve strani so gorice v lasti cerkve Sv. Ožbalta mejile na vurberško posest.

⁵² Hozjan, Vojak na krajini ..., str. 240.

⁵³ Zadravec, str. 78.

ptujskemu trgovcu Matiji Quallandru. S smrtjo Franca Žige Zekla je umrl zadnji moški potomec Zeklov. Gospostvo Borl je po mnogih dednih zapletih po Žigovi smrti pripadlo družini Thurn - Valsassina. V tem času je bilo gospostvo Borl le še blede senca svoje nekdanje podobe. Leta 1639 postane nov lastnik gosposčine Karel, baron iz družine Sauer, ki je začela svoj vzpon po letu 1628, ko je iz Štajerske moralo oditi protestantsko plemstvo, ki ni hotelo prestopiti v katoliško vero.

Urbar gosposčine Gornji Ptuj iz leta 1597 navaja pogodbo med deželnim knezom in ormoškimi Zekli, ki jo je sestavila posebna deželna komisija in je postala pravnomočna leta 1589. Povod za sestavo te pogodbe so bile sporne zadeve glede zemljišč, ribolovne pravice, sodišča in gornine. Podobno kot s sosednjim gospostvom Vurberk je moral deželni knez rešiti sporne zadeve s sosednjo gosposčino Borl.⁵⁴ Prepis omenjene pogodbe lahko najdemo tudi v urbarju iz časa okrog leta 1677.⁵⁵ Iz tega lahko trdimo, da so določila pogodbe iz leta 1589 veljala tudi skozi celotno obdobje prve polovice 17. stol. Pogodbena določila so zajemala skupno ribolovno pravico na reki Dravi za obe gosposčini, natančno razmejitve med gosposčinama in določila glede spornih zemljišč v Zalmancih, Novi vasi, Rogoznici, Mostjeh.⁵⁶

Rodbina Sauer je v drugi polovici 17. stol. začela s širitvijo svoje borlske posesti, ki so jo kupili za smešnih 95 funtov. Tudi grad je bil deležen korenite prenove. Posest gospostva je najprej povečeval Ivan Karel s pridobitvijo dominikalnih vinogradov ter z izgradnjo mlina na Dravi s tremi kolesi. Njegov sin je nadaljeval z nakupom 32 polovičnih kmetij in osebenjkov, 2/3 moštne desetine v uradu Leskovec in gozda, imenovanega Jurišek. Nadalje je kupil tudi vinski davek od grofa Žige Dietrichsteina in urad Stojnci z deželskim sodiščem in s pravico do lova in ribolova.⁵⁷

Samostana dominikancev in minoritov

Vinorodna področja Haloz so bila v 13. in 14. stol. v lasti že mogočnih gospodov Ptujskih, katerih posest se je razprostirala po širši okolici Ptuja, vse do Ormoža in Središča. Ptujski veljajo tudi za ustanovitelje obeh samostanov v prvi polovici 13. stol., najprej dominikanskega, kasneje pa tudi minoritskega. Matilda Ptujka je leta 1230 podelila

---

⁵⁴ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 32.

⁵⁵ ZAP 70, R 23, fol. 223; Pogodba med Zekli in deželnim knezom glede spornih zadev med gosposčinama Gornji Ptuj in Borl.

⁵⁶ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 33–34.

⁵⁷ Zadavec, str. 81.

stavbišče dominikancem in jim tudi zagotovila stalne dohodke za življenje in redovno delovanje. V sklopu samostana so gospodje Ptujski pokopavali člane svoje rodbine ter hranili svoj arhiv.

Na podlagi njihovih prizadevanj je bil pozneje samostan s cerkvijo vključen v mestno jedro in obdan z obzidjem.⁵⁸

Red manjših bratov sv. Frančiška, navadno imenovan minoritski red, se je po zaslugi gospodov Ptujskih naselil v Ptuj sredi 13. stol. Red se je sprva vzdrževal z miloščino, pozneje pa vedno bolj z volili iz oporok, ki so redu prinašala redne denarne dohodke in od njega zahtevale redno opravljanje najrazličnejših pobožnosti.

Po skoraj 150-letnem vzdrževanju obeh samostanov je bil zadnji, dokaj bolehen predstavnik Ptujskih precej zaskrbljen za njihovo usodo. Leta 1399 je, v primeru, da umre zadnji moški predstavnik te rodbine, Bernard Ptujski obema samostanoma z darovnico podelil v skupno in večno last vse haloške posesti gospodov Ptujskih. Bojazen oslabelega Bernarda se je uresničila leta 1438, ko je umrl njegov sin Friderik. Sredi 15. stol. postane minoritski konvent lastnik obsežnih posesti v Halozah, enako kot starejši, dominikanski samostan. Oba samostana sta tako postala premožna in vplivna fevdalna zemljiška gospoda z vsemi pozitivnimi in negativnimi značilnostmi fevdalnega družbenega in gospodarskega reda 16. in 17. stol. Obsežna darovna listina Bernarda Ptujskega je narekovala tudi nekatere svoboščine za podložnike, zaradi katerih je prihajalo do večjih nasprotovanj med podložnikom in zemljiškim gospodom. Samostana sta imela tudi skupno deželno sodišče v Halozah.⁵⁹

Za razliko od 17. stol., ko sta samostana pridobivala posest v veliki meri tudi na podlagi darovnic, lahko za 16. stol. trdimo, da sta širila posest predvsem z nakupi. Nakup je bil posredno možen tudi preko denarja, ki so ga darovale posamezne družine za dobrobit duše rajnih. Zraven darovane haloške posesti, sestavljene iz urada Zgornja Jesenica ter urada Podlehnik⁶⁰, so tako minoriti kot dominikanci kupovali predvsem vinogradniško posest in stavbe, ne pa toliko podložniške zemlje.

Minoritski konvent je leta 1616 kupil od bogatega ptujskega meščana Opečni dvor z opekarno in glineno jamo ter zraven pripadajočimi zemljišči. Nadalje so v 17. stol. kupili dvor Črešnjevce, ki je bil z dajatvami podložen gosposčini v Markovcih, kasneje pa je postal svobodni dvor. Samostan je posest kupil od ptujskega mestnega magistrata. Mlinarič

---

⁵⁸ Anton Klasinc, Haloze v boju za staro pravdo, Ptujski zbornik 4, Ptuj 1975, str. 25 (dalje: Klasinc).

⁵⁹ Mlinarič, Zgodovina samostana od ustanovitve ..., str. 60-62 in 69.

⁶⁰ Mlinarič, Zgodovina samostana od ustanovitve ..., str. 80; Klasinc, str. 31-37.

navaja posestno stanje minoritskega samostana iz leta 1695. Zraven obeh haloških gorninskih uradov so imeli veliko vinogradov na Mestnem vrhu, velik travnik pri Ožbaltovi cerkvi, svobodno hišo z vrtom nasproti minoritskega samostana, posest v Kaniži pri Ptuju, svobodni vrt pri kapucinih ter mlin in kovačijo ob Dravinji pri Majšperku.⁶¹

---

⁶¹ Mlinarič, Zgodovina samostana od ustanovitve ..., str. 97.

4. URBAR GOSPOŠČINE GORNJI PTUJ IZ ČASA OKROG 1677

Za temeljno podlago proučevanja gospodarskega in tudi socialnega stanja druge polovice 17. stol. v izbranih vaseh spodnjega Ptujkega polja je avtor izbral Urbar gosposčine Gornji Ptuj iz časa okrog 1677. Za urbar, kateremu natančne datacije izvora ne moremo pripisati, lahko rečemo, da je po svoji zgradbi in vsebini identičen urbarju iz leta 1597. Oba rokopisa skupaj nam lahko podata odlično primerjavo, preko katere so razvidne spremembe pri gospodarskem in monetarnem ter socialnem stanju zemljiške gosposčine v razponu skoraj treh četrtin stoletja.

Urbarji so nastali kot rezultat prizadevanj zemljiškega gospoda, da bi imel vpogled v dajatve in njihov pregled ter predstavljajo zraven deželne deske, imenjskih cenitev, raznih mestnih in cerkvenih knjig predhodnika zemljiške knjige. Tako kot je zemljiški gospod imel vpogled nad prihodki, se je tudi sam hasnovalec njegove zemlje oz. kmet zavedal svojih dolžnosti, ki so bile jasno zapisane prav v urbarju. Urbarji so nastajali že v 13. stol. in spreminjali svojo podobo vse do konca fevdalne dobe. Urbarje so sestavljali tako, da so najprej navedli redne dohodke, ki so bili vezani neposredno na središče enote. Nato so bili zapisi razvrščeni po manjših upravnih in krajevnih skupinah. Na začetku ali koncu vsake skupine (vasi, urada) so navedli morebitne skupne dajatve in dohodke od mlina, mitnice ipd.⁶²

V začetku 16. stol. so začele nastajati razne vrste urbarjev. Temeljni urbar oz. matični urbar (*Stockurbar*) je dalj časa služil za odmero in kontrolo dohodkov. Temu so sledili reformirani urbarji, ki so nastali zlasti na deželnoknežjih posestih in so kontrolirali, popravljali, dopolnjevali in usklajevali podatke z dejanskim stanjem. Za tekoče poslovanje, posebej za pregled dejansko oddanih dajatev, je bil priročni urbar (*Handurbar*). Priročni urbar je bil prepis temeljnega urbarja in je bil nastavljen za krajše časovno obdobje.⁶³

4.1 Zunanja predstavitev urbarja

Urbar gosposčine Gornji Ptuj iz časa okrog 1677 hrani Zgodovinski arhiv na Ptuj v rokopisni zbirki pod signaturo ZAP 70, R-1. Kratek regist k temu urbarju je prispeval Anton Klasinc že leta 1975, in sicer v sklopu tektonske ureditve rokopisne zbirke. Rokopisno gradivo oziroma Urbar gosposčine Gornji Ptuj iz časa okrog 1677 ni dokončno

---

⁶² Šamperl Purg, str. 333.

⁶³ Hernja Masten, Urbarji gosposčine Hrastovec ..., str. 17.

urejen, kajti transkripcija in prevod nista dokončana v popolnosti. Kristina Šamperl Purg je leta 1985 v Ptujskem zborniku predstavila poglavje z naslovom Ptujski grad danes in gosposčina Ptuj v 17. stol., kjer je le na kratko poskušala predstaviti gospodarsko in ekonomsko stanje 17. stol. Kot primarni vir je uporabila obravnavani urbar iz časa okrog leta 1677, za katerega je navedla tudi nekatere značilne karakteristike.⁶⁴

Za določitev datacije urbarja se lahko naslonimo na letnice, ki se pojavijo v tekstu, in sicer gre za letnice 1660, 1666, 1672, 1677. Urbar je zelo velikega formata: 30,5x 43 cm, s trdimi in v usnje vezanimi platnicami, na katerih so vtisnjeni okraski. Rokopis je v smislu berljivosti oziroma razpoznavanja teksta dobro ohranjen, vendar bi zaradi razpadanja posameznih listov in platnic bila potrebna restavracija.

Njegova zunanost spominja na čas, ko so bili lastniki gosposčine Gornji Ptuj zagrebški jezuiti (1642–1656), saj je na sredini usnjene platnice vtisnjen znak IHS.

Med leti 1656 in 1677 je lastništvo nad gosposčino in pripadajočim gradom pripadalo škotski rodbini Leslie, ki pa v urbarju nikjer ni omenjena. Urbar izhaja iz gradiva gosposčine Ptujski grad, ki je pred drugo svetovno vojno bil last grofovske družine Herberstein. Zato je na prvi strani urbarja možno opaziti vijoličasti žig z napisom *Joseph Graf Herberstein*. Kasneje je po vojni prišel urbar pod rokopisno zbirko, tako kot vse ostalo starejše gradivo.

Foliacija v originalu ni natančno urejena. Urbar obsega 233 folijev, kateri se v celoti ne ujemajo s kazalom navedenim na začetku urbarja. Nekaj folijev manjka, ali pa so bili iztrgani. Anton Klasinc je prvi del urbarja (fol. 1–99), kjer ni bilo originalnega oštevilčenja, dopolnil z oštevilčenjem folijev, zato ne pripada originalu. Nekaterih krajev, ki so zapisani v kazalu urbarja, v samem urbarju ni mogoče zaslediti. Pri preverjanju originalnega kazala urbarja se je pokazalo, da originalno oštevilčenje velikokrat ni točno. Staro originalno oštevilčenje (fol. 108–233) je moč najti v drugem, gorninskem delu urbarja, kjer so navedeni predvsem vinogradi, od katerih je gosposčina pobirala dajatve.

Urbar gosposčine Gornji Ptuj je pisan v nemškem jeziku. Skoraj zagotovo lahko trdimo, da je bil zapisan izpod rok več piscev. Razlika v slogu pisave med urbarialnim delom ter ostalim tekstovnim delom je jasno razvidna. Berljivost ter razpoznavnost teksta je dobra, čeprav je prisotnih veliko nepazljivosti pisca izvirnika.⁶⁵

Za obravnavani urbar lahko rečemo, da je na prvi pogled zelo monoliten vir za proučevanje. Suhoparni podatki, ki vsebujejo večinoma imena in priimke hasnovalcev

---

⁶⁴ Šamperl Purg, str. 331.

⁶⁵ZAP 70, R1, Regest, sestavila Marija Hernja Masten.

gospošćinske zemlje v določeni teritorialni enoti, nam ne razkrivajo širše slike gospodarjenja zemljiškega gospoda in kmeta. Za širše proučevanje so nam v veliko pomoč različni pripisi in dodatki, še predvsem tekstovni del, kjer je mogoče najti veliko normativov in zakonov, ki so urejali gospodarske procese tedanjega časa.

Starejši urbar gornjeptujske gospoščine iz leta 1597 ter njemu naslednji, ki je še ohranjen iz časa okrog 1677, sta si po obliki in vsebini precej podobna. Urbar iz leta 1597 na začetku nima indeksa podložnih vasi in vinogradov, kot ga najdemo pri urbarju iz časa okrog 1677. Vsebinsko kazalo za starejši urbar je izdelala Marija Hernja Masten.⁶⁶ Po vsebinski sestavi sta si skorajda popolnoma identična. V prvem delu obeh urbarjev so narejeni popisi vasi, katere so bile obvezane plačevanja činža in dajatev v naturalijah.

Če primerjamo vsebinska kazala, lahko sklepamo, da je urbar iz časa okrog 1677 skoraj dejanski prepis urbarja iz leta 1597. Seveda je treba upoštevati, da je časovna razlika skoraj osemdesetih let prinesla v posameznih vaseh kar nekaj sprememb. Število podložnih kmetij velikokrat ni enako. Tudi priimkov posameznih družin, ki so ob koncu 16. stol. živele v določenem kraju, kasneje ni bilo možno zaslediti. Za te spremembe obstaja več razlag. Prva je ta, da družina Jurgolin v Zgornjem Velovlaku⁶⁷, ki jo najdemo v urbarju iz leta 1597, torej skoraj osemdeset let kasneje, ni bila več podložna istemu gospodarju. Zavedati se moramo, da nam obravnavani urbar nikakor ne more prikazati dejanskega posestnega stanja v določeni vasi, kajti vas kot celota ni bila podložna le enemu gospodarju. Lahko jih je bilo več. Druga razlaga za izginotje priimka iz določene vasi je verjetno tudi ta, da je družina preprosto izumrla ali se izselila iz nje. Tretjo možno razlago pa lahko najdemo v dejstvu, da je zaradi nenehnih sprememb in transakcij agrarnih posesti med gospoščinami nastajalo tudi veliko opustelih hubnih posesti. Na te pa je bil gospod zaradi zemljiški dohodkov primoran naseliti oz. nasaditi novega hasnovalca.

V omenjenem primeru je novi uživalec prej opustele posesti postal prav Martin Jurgolin ali celo njegov sin kot naslednik rodu. Urbar iz časa okrog 1677 navaja na območju Sv. Lovrenca ob Pesnici, ozemlje katerega danes pripada občini Juršinci, v dveh vaseh novo naseljene oz. nasajene (*Neusaz*) družine (fol. 194; *Sagorezer Neusaz*, fol. 209; *Hrastye Neusaz*).⁶⁸ Nedvomno so močan pečat glede spremembe strukture prebivalstva pustile v 17. stol. tudi pogoste epidemije kužnih bolezni.⁶⁹

---

⁶⁶ Hernja Masten, *Urbar gospoščine Gornji Ptuj ...*, str. 109.

⁶⁷ Prav tam, str. 12; Martin Jurgolin, *podložnik gospoščine Gornji Ptuj*.

⁶⁸ *Novonaseljene družine v Zagorcih in Hrastju*.

⁶⁹ Hozjan, *Mariborsko mesto ...*, str. 311–312.

Urbarju iz leta 1597 je v prvem delu, kjer so navedene hubne posesti, od katerih je gosposčina pobirala činž in naturalne dajatve, pripisana obvezna tlaka oz. obvezno delo (*Tagwerch*), katero je moral posamezni kmet opravljati v korist zemljiškega gospoda. V drugem delu urbarja, kjer so navedeni vinogradi in pripadajoče dajatve posameznega gornika, obveznega dela ni zaznati. Za same vinograde je veljalo gorsko pravo, ki se je razlikovalo od uredb in zakonov, veljavnih za ravninske predele, kjer so prevladovale hubne posesti. Anton Klasinc je opredelil gorninske dajatve kot dajatve od svobodnih izkoriščanih vinogradov, ki niso spadali k podložniški zemljiški posesti. Za vinograde je veljalo pravo, ki ni poznalo podložništva. Uporabniki le-teh (podložni kmetje, svobodni meščani, plemstvo, duhovščina in verske ustanove) so dajali fevdnemu gospodarju dajatev v vinskem pridelku in tudi v denarju.⁷⁰ V mlajšem urbarju se tlaka ne omenja, razen v obravnavanih vinogradih Mostješkega Vrha.⁷¹

Zemljiško gospodarstvo Gornji Ptuj je sledilo trendu vse večjega trgovanja zemljiških gospodarstev in je za to potrebovalo denar.⁷² Obvezna tlaka se je tako spremenila v denarno dajatev, imenovano robotnina (*Robathgelt*).⁷³ Zapisane pa so tudi dajatve za celotno vas, pri vsaki vasi na koncu, kjer so zapisani tudi župani vasi, mlinarji in strelski dvorci, ki so za svoje usluge bili deležni posebnega obdavčenja.

Omenjene vasi so morale zagotoviti določeno število kolov za gorice, voženj gnoja in lesa (*müst fuerder, holz fuerder*)⁷⁴. V obeh urbarjih je tudi točno določena vinska desetina, za razliko od žitne desetine, ki se v mlajšem urbarju iz časa okrog 1677 ne omenja.⁷⁵

Za širšo raziskavo in dopolnitev k mlajšemu nam starejši urbar iz leta 1597 predstavlja neprecenljiv vir, ker je vsebinsko bogatejši in vsebuje več razlag, uredb in zakonov glede takratnih meja s sosednjimi gosposčinami, gozdov in ribolovnih pravic.⁷⁶ Družina Leslie je težila k vzpostavitvi starega zemljiškopravnega reda in prav zaradi tega lahko črpamo veliko dopolnilnih podatkov za obravnavo urbarja iz časa okrog 1677 prav iz urbarja, ki je nastal leta 1597.

---

⁷⁰ Klasinc, str. 33.

⁷¹ Relucija tlake se pojavi ločeno zapisana od ostalih denarnih dajatev le pri hubnih posestih v obravnavani vasi Mostje.

⁷² Gestrin, str. 221–243.

⁷³ Šamperl Purg, str. 334.

⁷⁴ Dajatve za celotno vas, ki so vsebovale tudi prevoz gnoja in lesa.

⁷⁵ ZAP 70, R1, fol. 218; Vinska desetina (*Weinzechent*).

⁷⁶ ZAP 70, R-23, fol. 197–245v; *Landtgericht*; v omenjenem poglavju urbarja iz leta 1597 lahko preberemo resolucijo, ki se nanaša na spore s sosednjo gosposčino Vurberk, pogodbo med deželnim knezom in rodbino Zekel, reformacijo urbarja ter navodila upravitelju gosposčine.

Slika 4: Urbar gosposčine Gornji Ptuj iz časa okrog 1677
ZAP 70, R- 1.

4.2 Osnovna načela obdelave urbarja

Pri preučevanju vira je bilo najprej potrebno določiti osnovna načela obdelave. Glede same tehnike prepisa se je avtor odločil za transkripcijo teksta, ki se od transliteracije loči po tem, da je prepis narejen dobesedno in po vrsticah, medtem ko je pri transliteraciji besedilo posodobljeno in so vanj postavljena ločila. Pomembno je tudi upoštevati, da

transkripcija obravnava tudi prečrtani tekst, ki velikokrat vključuje dopolnila, prečrtana mesta in vrivke. Prav zato sta v opombi nujna obrazložitev in opozorilo na takšen tekst.⁷⁷

V izvorniku so pisarji pisali zelo samosvoje in verjetno nikakor ne v skladu s tedanjimi zapisovalnimi normami, ki pa tedaj seveda niso imele velikega pomena. Nujno je pisanje velikih začetnic pri osebnih imenih, toponimih in hidronimih. Velika začetnica je tudi na začetku povedi. Pri transkripciji teksta je v nekaterih primerih potrebno pisanje črke v za u (vnd) in w za b (*Wesiak* za *Bezjak*). Tudi pri denarnih enotah, ki so uporabljene v izvorniku, ostajajo nerazvezane kratice:

fl = goldinar (*florin, gulden*),

kr = krajcar (*kreuzer*),

den = denarič (*pfening*).

V okroglem oklepaju so zapisane okrajšave kot npr. d(er).

Kadar je uporabljen drugačen tip pisave, ki je velikokrat povezan z latinskimi besedami, je potrebna obrazložitev v opombi.⁷⁸

Pisar v obravnavanem viru takrat verjetno ni poznal slovenskih imen in priimkov, zato je velikokrat pisal priimek določene osebe na več različnih načinov, kar nas lahko zavede v zmotu, da gre za več različnih oseb, čeprav je avtor izvornika mislil le na eno. Zato morajo biti kazala imen in priimkov objavljena v originalni obliki. Težave se pojavijo pri postavitvi imenskega kazala, saj bi kaj hitro lahko smatrali različni zapis imena ene in iste osebe kot zapis imena več oseb. Pravilo, ki se v zgodovinopisju vedno bolj uveljavlja, je, da se osebna imena slovenijo v komentarju.⁷⁹

Vendar se lahko pojavijo težave, kajti izvornemu imenu vedno ni mogoče najti sinonima. Tudi prepisovalec ne more z gotovostjo trditi, da je njegova interpretacija imena pravilna. Vzemimo za primer priimek *Wesiak*, ki se v zapisu urbarja zelo pogosto pojavi, predvsem v krajih spodnjega Ptujkega polja. Prevajalec lahko sinonim tega priimka najde v različnih priimkih sodobnega časa, kot so npr. *Bizjak*, *Bezjak*, *Vizjak*, *Vežjak*, ki so prav tako pogosti v teh krajih. Rešitev takšnega problema je možna le s pomočjo zelo natančnega proučevanja posamezne kmetije, s pomočjo primerjave katastra in stare zemljiške knjige ter ostalih bodisi cerkvenih bodisi drugih evidenčnih knjig. Le tako lahko spremljamo natančen razvoj in spreminjanje imen in priimkov posameznih rodbin. Še posebej zanimivi so priimki, ki imajo svojo osnovo pri nekaterih poklicih, kot npr.

---

⁷⁷ Boris Golec, Ljubljansko škofijsko gospostvo, Arhivi 28, št. 2, Ljubljana 2005, str. 248 (dalje: Golec).

⁷⁸ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 104.

⁷⁹ Golec, str. 249.

Schuster, Schumacher, Schmid, Kramar ter priimki, ki nam kažejo dejanski prostorski izvor prebivalstva: Lah, Furlan, Čeh, Haložan, Hrvat – Horvat.

Velikokrat se pojavijo težave tudi pri samem razumevanju ter prevajanju besedila starejšega izvora, saj so vsebine takratnemu snovalcu besedila bile povsem jasne, sodobnemu uporabniku pa lahko povzročajo velike težave in si jih lahko interpretira na različne načine. Kot odlično sredstvo za razumevanje in prevajanje ter valorizacijo so zadnja poglavja obravnavanega urbarja, katera so nam pri razumevanju lahko v veliko pomoč. Določila, ki so vezana na poglavje opisa meja deželskega sodišča za gornjeptujsko gospostvo, nam natančno določajo razmejitve z ostalimi sosednjimi gospostvi Vurberka in Borla, zaradi katerih je prihajalo do sporov glede meja gosposčin.

Spori glede meja, ribolova ter različnih drugih dobičkonosnih panog so med slednjimi bili stalnica za obdobje prve polovice 17. stol. in jih prav tako lahko spremljamo tudi v urbarju iz leta 1597, katerega je natančno proučila Marija Hernja Masten. Avtorica je za urbar gornjeptujske gosposčine iz leta 1597 naredila transkripcijo teksta, v katerem lahko preberemo tudi dve razsodbi glede sporov s Stubenbergi⁸⁰ kot lastniki gosposčine Vurberk, in družino Zekel, lastniki gosposčine Ormož in gosposčine Borl ter ostalih imenj v samem mestu Ptuj in širši okolici.⁸¹

Resolucija o dogovoru med Stubenbergom in ptujsko gosposčino je bila izdana že leta 1575, pod nadzorstvom posebne komisije in komornega prokuratorja s strani dvora. Sporna območja glede meja z ormoškimi Zekli, katerih posest se je po Lukovi smrti 1574 začela močno krčiti⁸², in deželnoknežjo posestjo Gornji Ptuj, pa so bila rešena na podlagi podpisa pogodbe v letu 1577.⁸³ Dokončno poravnavo je izdal deželni knez 22. avgusta 1589, katero je sestavila komisija: Jurij Zajfrid Trebniški pl. Schwarzenstein, deželnoknežji svetnik in deželni upravitelj Štajerske Klemen Welzer pl. Eberstein ter Jurij Khlaindiennst pl. Krepeneg.

Z zapisom poravnave sta bila seznanjena tudi oba sinova takrat že pokojnega Jakoba Zekla, Jurij in Karel. Kot nova lastnika sta se z dogovorom strinjala in ga tudi podpisala.⁸⁴

Na podlagi teh dveh pogodb sosednjih gosposčin so bile jasno podane meje gospostev, kot tudi druge sporne zadeve, ki so se nanašale predvsem na dobiček od spornih vinogradov, splošne ribolovne pravice in drugih agrarnih panog. Kako pomembne so bile

---

⁸⁰ ZAP 70, R-23, fol. 203v.

⁸¹ Prav tam, fol. 207v.

⁸² Zadravec, str. 69.

⁸³ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 31.

⁸⁴ Prav tam, str. 33.

te pogodbe, je jasno razvidno tudi v obravnavanem urbarju, ki je nastal od zadnje poravnave z Zekli leta 1589 skoraj tričetr stoletja kasneje, in je vseboval dejanski prepis te poravnave: (*Volgt der Vertrag so zwischen Herrsch(afft) Pettaw vnd Lucasen Zaggl n untern data zway vnd zwanzigsten Augusti aintausendt fünffhundert neun vnd achtzigsten auf gericht worden*)⁸⁵.

Pisarjeva nedoslednost se kaže pri nekaterih pojmih kot npr. oštat – domec (*hofstet*), s katerim označujemo zemljo, na kateri je lahko bila kajža, ali pa tudi ne. Pisec urbarja je zraven prišteval tudi njive, vrtove in travnike ter skromnejše hiše v mestu, katere je prav tako enačil z izrazom oštat.⁸⁶

Urbar gosposčine Gornji Ptuj iz časa okrog 1677 vsebuje popis dajatev podložnikov v posameznih vaseh. Če hočemo tedanje prihodke, ki jih je zemljiški gospod dobil od posamezne kmetije, ovrednotiti in jih primerjati z današnjimi, naletimo na različne težave. Naturalne in denarne dajatve med posameznimi vasmimi se veliko ne razlikujejo, vendar predstavljajo problem mere, ki so bile namenjene za oddajo naturalij.

Te so bile med posameznimi zemljiškimi gospodstvi različne. Robert Baravalle je natančno prikazal zgodovinski razvoj mer, ki so veljale za deželo Štajersko vse do zemljiške odveze in propada zemljiških gospodstev. Zbirka mer za posamezna mesta in zemljiške gosposčine nam nazorno kaže, da je tudi gosposčina Gornji Ptuj uporabljala svoje lastne mere, čeprav je v 17. stol. bilo navedenih veliko odredb o poenotenju merskega sistema.⁸⁷

Tudi količine določenih mer so se spreminjale glede na potrebo zemljiškega gospoda. Razlika je bila v tem, ali so zahtevali zavrhanano ali pa zvrhano mero, velikokrat pa tudi dodatek zaradi slabe kvalitete.⁸⁸

Še večji problem predstavlja finančno ovrednotenje takratnih dajatev po danes znanih cenovnih tarifah. Postavi se vprašanje, ali lahko te dajatve obračunavamo po današnjih cenah živil in katere cene so merodajne, ali nabavne ali prodajne? Danes je razlika med obema izredno velika. Ker vemo, da je kapitalizacija zemljiških gospodstev narekovala vse

---

⁸⁵ ZAP 70, R-1, fol. 229; Pogodba med ptujsko gosposčino in Lukom Zeklom 22. avgusta 1589, glej tudi: ZAP 70, R-23, fol. 207v; identičen tekst kot v obravnavanem urbarju.

⁸⁶ ZAP 70, R-23, fol. 125v; *Die Zins von den nachgeschribnenn Hoffstetten vnd Stäl n in der Statt Pettaw*; oštati v lasti gosposčine Gornji Ptuj.

⁸⁷ Robert Baravalle, *Zur Geschichte der steirischen Masse*, Zeitschrift des Hist.Vereines für Steiermark, 1936/30, Graz 1935, str. 57 in 13(dalje: Baravalle).

⁸⁸ Klasinc, str. 39.

večje trgovanje zemljiških gospostev in da je zemljiški gospod že od 16. stol. v večji meri prodajal presežke v naturi, bi morebiti za primerjavo lahko upoštevali prodajne cene.⁸⁹

Preračunavanje denarnih dajatev, ki jih je bil dolžan hasnovalec hube ali vinograda do svojega zemljiškega gospoda, predstavlja enak problem kot vrednotenje takratnih živil z današnjimi cenami. Kristina Šamperl Purg je za urbar gosposčine Gornji Ptuj iz časa okrog 1677 poskušala prikazati grob izračun skupnih letnih prihodkov zemljiške gosposčine, ki je v takratnem denarju znašal 3271 fl.⁹⁰ Izračun je v primerjavi z nakupno vrednostjo celotne gosposčine, ki jo je Valter Leslie leta 1656 kupil v Zagrebu na dražbi za 66.000 funtov, izredno majhen. Skoraj nemogoče je, da bi Leslie kupil tako nerentabilno posest in jo že v naslednjih nekaj letih, kljub gospodarski nerentabilnosti, povečal z dohodki, nakupom vinogradov in vasi. Vendar vemo, da je s pretokom kapitala svojih drugih posesti na Češkem in v Avstriji ter sredstvi zaslužka od državnih funkcij, dopolnjeval drugo z drugim.

Da bi lahko dobili realno predstavo o vrednosti gospodarskega poslovanja gosposčine v primerjavi z današnjimi vrednostmi, bi bilo potrebno pri postavitvi podlag za kvantifikacijo časovno in prostorsko v kompleksen prikaz vgraditi različna cenovna razmerja. Primerjati bi bilo potrebno prihodke in izdatke ter nakupne in tržne cene vseh agrarnih produktov ter upoštevati in primerjati cene obrtnih izdelkov, plačilna razmerja prevoznih storitev in drugih izdatkov ter prejemke gosposčine. Gospodarske moči zemljiške gosposčine zato ni predstavljal le izračunani dohodek od zemlje, pač pa način gospodarjenja, vrednotenje dela, pretok finančnih sredstev lastnika, ki je upravljal več zemljiških gospostev, njegovi drugi viri dohodkov in pritek sredstev od funkcij in služb, ki so bila nujna za uspešno gospodarjenje s tako obsežnim zemljiškim obratom, kot je bila ptujska gosposčina.⁹¹

4.3 Vsebina urbarja

Urbar gosposčine Gornji Ptuj iz časa okrog 1677 je razdeljen na dva dela. Prvi del vsebuje popis hubnih posesti in dajatev od le-teh za posamezne vasi, v drugem delu pa so navedeni vinogradi oz. tudi zraven pripadajoče njive in gozdovi, kjer je zemljiški gospod pobiral dajatve. Vsak del ima drugačen način zapisa, zato jih je mogoče obravnavati ločeno. Na prvi strani urbarja najdemo obrazložitev in pretvorbo žitnih mer (*Resoluiierung*

---

⁸⁹ Gestrin, str. 221–243.

⁹⁰ Šamperl Purg, str. 337.

⁹¹ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 105.

der Casten Traidt Masen)⁹². Pri popisu hubnih posesti v posamezni podložni vasi so v prvem delu urbarja (fol. 2–98v) ob imenu in priimku hasnovalca hube pripisane tudi denarne in naturalne dajatve. Poleg obveznih dajatev v žitu in ovsu, ki so jih podložniki oddajali v posebnih kaščnih merah (*Castengörz*), so pri nekaterih podložnikih zapisane tudi male dajatve v jajcih in kokoših. Posebej so bile določene dajatve županov in mlinarjev, ki so bili zapisani na koncu posamezne vasi. Ti so morali zraven činža prispevati določeno količino žitne dajatve in ponavadi določeno število kokoši ali kopunov (*Copaun*)⁹³.

Na koncu zapisa hubnih posesti vsake obravnavane vasi je narejen sumarni seštevek tako denarnih kot naturalnih dajatev. Zraven so pripisane tudi dajatve, ki so veljale za celotno vas. Te dajatve se od vasi do vasi razlikujejo. Pod to vrsto dajatev so zapisani prevozi tovorov oziroma vozov (*Fueder*) gnoja in lesa ter izdelava goričnih kolov za potrebe zemljiškega gospoda. V obravnavanem urbarju izvorni avtor nikjer ni do potankosti izpolnil sumarnega seštevka denarnih in naturalnih dajatev za posamezno vas. Številčno je bilo označeno le obvezno delo za celotno vas.

Oštati in pripadajoči podložniki so pri nekaterih vaseh obravnavani ločeno (*Podwinzen Hofstötter alda*)⁹⁴, ponekod pa kar v okviru same vasi (*Gregor Pfeipfer, von einen hofstatt*)⁹⁵. Podobno velja za posamezne strelske dvorce in koristnike hubnih posesti v okviru strelskih dvorcev. Na koncu prvega dela urbarja so zapisane tudi činžne in ostale dajatve posameznih oštati v samem uradu ter činž od dvornih njiv, posesti v predmestju in v samem mestu. Vasi Nova vas pri Turnišču, Svetinci, Trnovec in Ločič je v kazalu naknadno zapisal Anton Klasinc.

Drugi del urbarja vsebuje popis vinogradniških posesti, od katerih je gosposčina pobirala dajatve (fol. 108–216). Podobno kot pri žitnih merah so bile tudi tukaj za oddajo najprej določene vinske mere (*Resoluiierung der Wein Maß*)⁹⁶. Temu sledi popis vinogradov in uradov po posameznih delih vinorodnega okoliša v lasti gosposčine. Tudi tukaj so zapisana imena in priimki posameznih sogornikov ter njihove dajatve v denarju (*Pergpfening*) in vinu, kjer je osnovno enoto za oddajo predstavljalo vedro (*Emer*). V gorninskem delu urbarja so zapisani tudi podložniki oz. hasnovalci njiv in gozdov, ki so jim pripadali po gorskem pravu. Posebna zanimivost so zapisi zraven vsakega imena in priimka sogornika, ki opisujejo natančno lego vinograda ali njive.

---

⁹² ZAP 70, R-1, fol. 1; žitne mere, ki so veljale za celotno gosposčino.

⁹³ *Copaun* – kopun ali vkopljen petelin.

⁹⁴ ZAP 70, R-1, fol. 36; *Hoffstötter alda*; oštati v vasi Podvinci.

⁹⁵ Prav tam, fol. 54; Domec v vasi Spuhlja.

⁹⁶ Prav tam, fol. 108.

Gorninskemu delu urbarja sledi obravnava vinske desetine. Nato sledi opis meja deželskega sodišča. Med dohodke gosposčine je vse od njenega nastanka sodila tudi mitnina, katere tarife so prav tako navedene v obravnavanem urbarju.⁹⁷

Zadnje poglavje urbarja predstavlja prepis resolucije spora med gosposčino Gornji Ptuj in sinovoma ormoškega gospoda Zekla. Spor je izhajal že iz časa, ko je imel Zekel v lasti velik del posesti v Slovenskih goricah, Turnišču, na Vidmu in Ptujju. Resolucija spora je bila zapisana tudi v urbarju iz leta 1597⁹⁸ in je zaradi pomembnosti določil glede meja ter nekaterih drugih pravic med sosednjima gosposčinama bila prepisana tudi v obravnavani urbar iz časa okrog 1677.

---

⁹⁷ ZAP 70, R-1, fol. 224.

⁹⁸ ZAP 70, R-23, fol. 203v.

5. PREPIS URBARJA GOSPOŠČINE GORNJI PTUJ IZ ČASA OKROG 1677 ZA IZBRANE VASI

Gospoščina Gornji Ptuj je po urbarju iz časa okrog 1677 imela večino svojih posesti na območju spodnjega Ptujskega polja in le nekaj posesti na desnem bregu toka reke Drave, na območju Sv. Lovrenca na Dravskem polju.⁹⁹ Činžne dajatve je gospoščina pobirala tudi v mestu od oštati, pridvornih njiv, mesta samega in današnjih primestnih četrti ter posameznih ulic v mestu. Dajatve od hubnih posesti in propadajočih strelskih dvorcev je gospoščina pobirala v 32-ih vaseh spodnjega Ptujskega polja, zraven pa moramo prišteti še činž v samem mestu in od pridvornih posesti (*Zinßung von den Hofäkhern*)¹⁰⁰.

Posebno poglavje predstavljajo vinorodni predeli današnjih občin Juršinci in Destrnika ter vasi Kicar in Grajena, kjer je gospoščina po gorskem pravu pobirala gorninske dajatve od hasnovalcev vinogradov, gozdov in njiv. V obravnavanem urbarju je gospoščina gornino in vinsko desetino pobirala v 72-ih vinorodnih vrhovih¹⁰¹.

Avtor se je ob pregledu urbarja odločil za transkripcijo in obdelavo samo določenih vasi in vinogradov na območju spodnjega Ptujskega polja v lasti gospoščine Gornji Ptuj. Obravnavano območje danes obsega vasi Podvinci, Kicar, Rogoznica, Žabjak, Pacinje, Spuhlja, Mostje, Zgornji Velovlak in Spodnji Velovlak.

Meje takratnih vasi po urbarju iz časa okrog 1677 ne sovpadajo z današnjimi, vendar je bilo mogoče obravnavano področje zajeti z vasmi Podvinci, Gernci, Pacinje, Zgornji Velovlak, Spodnji Velovlak, Levanjci, Mostje, Spuhlja ter gorninskima uradoma Kicarski Vrh in Sv. Lovrenc na drugi strani Pesnice.

---

⁹⁹ ZAP 70, R-1, fol. 1–6v; Kazalo urbarja gospoščine Gornji Ptuj iz časa okrog 1677; kazalo vsebuje imena vseh vasi in vinogradov, v katerih je gospoščina pobirala dajatve.

¹⁰⁰ Prav tam, fol. 92; činž od dvornih njiv.

¹⁰¹ Prav tam; kazalo urbarja.

PREPIS URBARJA¹⁰²

za izbrane vasi

Fol. 1¹⁰³

Resolüierung der casten thraidt masen nachdem hiebeuorn diser herrscha(fft) Pettaw zünßt od(er) dienst traidt nach etlih vnd vill vntershidlihen groß vnd khleine diensten gedient vnd eingennomben worden. Vnd aber verordnung beshehen, die vntershidlihen traidt vnd wein maßen zu yberschlagen vnd zu rihten, seindt demnah berierter herschafft vorgevesten maßen, alle auf dem casten görz auh daß gräzer viertl, vnd desselben abthailung, verglichen vnd geriht worden, wie hernah volgt.

Vnd halt erstlichen daß ganze gräzer viertl in schwären traidt fünffzig tish kandl.

Das halbe viertl....25.

Ain casten görz...20.

Zwen vnd ain halber casten görz machen ain grazer viertl.

Das gehauft oder gupffte viertl mit habern, halt tish kandl....60.

Ain pettauer statt görz....30.

Diser Herrschafft vnterthanen sein schuldig alle getraidt gupfter zu dienen vnd auf dem Casten zu shitten.

Fol. 2

Register yber das hueb urbahr	fol.	seznam hubnih posesti
Gerndorff	7	Gernci
Ibäntzen	21v	Levanjci
Ober Vollolekh	25	Zgornji Velovlak
Nider Vollolekh	27v	Spodnji Velovlak
Päzing oder Prükh	30	Pacinje ali Mostje

Fol. 2^v

Podwinzen	32v	Podvinci
Hoffstötter alda	36	Oštetarji v Podvincih
Picheldorff	53v	Spuhlja
Prikhldorff	55v	Mostje

¹⁰² Kazalo je transkripcija originalnega kazala, vendar samo za izbrane vasi in gorice.

¹⁰³ Folije od 1 do 99 je naknadno oštevilčil Anton Klasinc.

Fol. 5

Perckhrecht am Küzerberg	fol.	gornina v uradu Kicarski Vrh
Vellyký Verch	145	Veliki Vrh
Päzingberg	147	Pacinjski Vrh
Klain Küzerberg	151	Mali Kicarski Vrh
Pollänscherberg	155	Polenški Vrh
Sawulekhberg	156	Velovlaški Vrh
Schoberschakhberg	157	Šoberšak
Podwinzer Perg	158	Podvinski Vrh

Perckhrecht zu st. Lorenzen enhalb der Peßniz	fol.	Gornina v uradu Sv. Lovrenc ob Pesnici
Prikldorffberg	161	Mostješki Vrh

Fol. 7

Gerndorff

Anthony Sellenkho dient von ainer hoffstatt zinß

2 β

Anthony Hergä, von ganzer hueben

1 fl 3 β

casten görz

wäz 2
habern 8
hienner 4
aÿr 20

Mathe Khaisersperger, von ganz(er) hueben

1 fl 3 β

casten görz

wäz 2
haber 8
hienner 4
aÿr 20

Fol. 7^v

Lorenz Arnosch, von ganzer hueben

1 fl 3 β

casten görz

wäz 2
haber 8
hienner 4
aÿr 20

Thamas Arnosch, von ganzer hueben

1 fl 3 β

wäz 2
haber 8
hienner 4
aÿr 20

Jurÿ Pichler, von ganzer hueben

1 fl 3 β

casten görz

wäz 2
haber 8
hienner 4
aÿr 20

Fol. 8

Mehr Pichler, von halber hieben

5 β 20 den

casten görz
wäz 1
haber 4

Mathe des Pangraz Sohn, von ganzer hieben

1 fl 3 β

casten görz
wäz 2
haber 8
hienner 4
aÿr 20

Jurÿ Pichler, dient von ainer müllen

13 den

Copaun 2

Fol. 8^v

Summä diennen sambentlichen

zünß.....
wäz.....
habern....
hienner....
copaun....
aÿr.....
weing(arten) stekhen.....1000
holz fued(er).....3
müsst fued(er).....2

Fol. 21^v

Ibäntzen

Oswalth des Mathe sohn, von ainer halben hieben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Andre Kaisersperger, von halber hieben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 9 ½
haber 10
hienner 2
aÿr 10

Jansche Kaisersperger, von halber hieben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Fol. 22

Philliph Khruschag, von halber hieben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 9 ½
haber 10
hienner 2
aÿr 10

Jurÿ Kholär, von halber hieben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 9 ½
haber 10
hienner 2
aÿr 10

Mathe Khrobath, von halber hieben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 6 ½
haber 8
hienner 2
aÿr 10

Die vrsach dessen geringern traith dienst, ist dise weillen sein grundt ganz an der confin ligt.

Fol. 22^v

Gregor Tschech, von halber hieben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 9 ½
haber 10
hienner 2
aÿr 10

Niclas Tschernkho, von halber hieben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 9 ½
haber 10
hienner 2
aÿr 10

Gregor Wratschitsch, von halber hieben

1 fl 2 β

casten görz
wäiz 9 ½
haber 10
hienner 2
aÿr 10

Fol. 23

Vrban Wrumen, von halber hieben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Jansche Pugschitsch, von halber hieben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Andre Wrätecz, von halber hieben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10
Fol. 23^v

Märthin Topläkh, von halber hieben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Anthony Tschech, von halber hueben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Jansche Ziβerl, von halber hueben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Fol. 24

Andre Weβiakh, von halber hueben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Mathe des Marco Sohn, von halber hueben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 9 ½
haber 10
hienner 2
aÿr 10

Jansche Khaisersperger, von einem müllshlag

8 den

copaun 2

Fol. 24^v

Der Suppan, dient von supweegen

3β

habern 8
copaun 3

Summä diennen sambentlichen¹⁰⁴

züns.....
wäz.....
habern...
hienner...
copaun...
aÿr.....
weing(arthen) stekhen 6000
holz fued(er) 4
müsst fueder 8

Fol. 25

Ober Volloleckh

Oswalth Sorschitsch von ganzer hueben

1fl 2 β

casten görz
wäz 2
habern 8
hienner 4
aÿr 20

Mehr Sorschitsch, von ganzer hueben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 2
haber 8
hienner 4
aÿr 20

¹⁰⁴ Sumarni seštevek dajatev ni izpolnjen, razen dajatve za celotno vas.

Philliph Khällez, von ganzer hueben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 2
haber 8
hienner 4
aÿr 20

Fol. 25^v

Mehr Philliph Källez, von ganzer hueben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 2
habern 8
hienner 4
aÿr 20

Mathe Sparaeuz, von ganzer hueben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 2
habern 8
hienner 4
aÿr 20

Mathe Habianez von ganzer hueben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 2
habern 8
hienner 4
aÿr 20

Fol. 26

Mathe Tschusch, von ganzer hueben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 2
habern 8
hienner 4
aÿr 20

Vide Khällez, von ganzer hueben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 2
haber 8
hienner 4
aÿr 20

Vrban Khuplan, von ganzer hueben zinß

1 fl 2 β

casten görz
wäz 2
habern 8
hienner 4
aÿr 20

Fol. 26^v

Jacob Khrobath, von halber hueben

5 β

casten görz
wäz 1
habern 4
hienner 2
aÿr 10

dient zinß: von ganzer hueben

1 fl 2 β

casten görz
wäz 2
habern 8
hienner 4
aÿr

Ein Jeder Suppan, dient von supweegen zinß

1 β 15 den

copaun 3

Fol. 27

Summä dienen sambentlichen

zinß.....
wäz.....
habern....
hienner...
copaun...
aÿr.....
weing(arten) stekhen 2000
holz fud(er) 2
müsst fued(er) 5

Nb: nach lauth des landtsfürstlihen urbari, sollen bey dem dorff nah vmb ain ganze vnd ain halbe hueben mehrer einkhomben, so aber weegen der alda gemachten teiht Ao: 672 (jedoch auser der gehilz¹⁰⁵ vnd wißmater) dennen vnterthanen zuegetailt worden.

Fol 27^v

Vnter Volloleckh

Paull Voißkh, von halber hueben

1fl 3ß

casten görz
waz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Gregor Kucher, von supgrundt

1fl 3ß

habern 8
copaun 3

Gegor Täberer, von halber hueben

1fl 3ß

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Fol. 28

Jänsche Täbrer,¹⁰⁶ von halber hueben

1fl 3ß

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Lorenz Scherugä, von halber hueben

1fl 3ß

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Mathe Kucher, von halber hueben

1fl 3ß

casten görz
wäz 9 ½
haber 10
hienner 2
aÿr 10

¹⁰⁵ Beseda gehilz je v urbarju prečrtana.

¹⁰⁶ Verjetna napaka pisca pri zapisu priimka, ki se nanaša na predhodnega.

Fol. 28^v

Vide Tschech, von halber hueben

1fl 3β

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Jänshe Khern, von halb(er) hueben

1fl 3β

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Janshe Rukhlä, von halber hueben

1fl 3β

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Fol. 29

Jury Rukhlä von halber hueben

1fl 3β

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Oswalt Jäger, von halber hueben

1fl 3β

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Jurÿ Tschusch, von ganz(er) hueben

2fl 2β

hienner 2
aÿr 10

Fol. 29^v

Arne Vertitsch, von halber hueben

1fl 5β

Andre Jäger, dient

1fl 4β

Kasten görz
wäz 5
haber 5

Summä diennen sambentlichen

zinß.....
wäz.....
habern.....
hienner.....
copaun.....
aÿr.....
weing(arthen)stekhen 2500
holz fued(er) 4
müsst fued(er) 5

Fol. 30

Pätzing

Janscho des Petern Sohn, von halber hueben

1fl 3β

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Jurÿ des Michael Sohn, von halb(er)hueben

1fl 3β

An statt des zinßträth, dient er im
gelt, so in Ao: 635: jahr verglichen
worden

1fl

Mathe Matheäschitsch, von halber
hueben

1fl 3ß

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Fol. 30^v

Marthin Ziserl, von halber hueben

1fl 3ß

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Gregor Schebez der jünger von
halber hueben

1fl 3ß

casten görz
wäz 9 ½
haber 10
hienner 2
aÿr 10

Jacob Khreinz, von halber hueben

1fl 3ß

casten görz
wäz 9 ½
haber 10
hienner 2
aÿr 10

Fol. 31

Balläsch des Jury sohn, von halber
hueben

1fl 3ß

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Gälläsch Schebez der eltere von
halber hueben

1fl 3ß

casten görz
wäz 9 ½
haber 10
hienner 2
aÿr 10

Mathe Vertitsch, von halber hueben

1fl 3ß

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Fol. 31^v

Jurÿ Schbarz, von halber hueben

1fl 3ß

casten görz
wäz 9 ½
habern 10
hienner 2
aÿr 10

Jurÿ Wesiakh, von halber hueben

1 fl 3 ß

casten görz
wäz 9 ½
haber 10
hienner 2
aÿr 10

Michael des Petern Sohn, von halber hueben

1 fl 3 ß

casten görz
wäz 9 ½
haber 10
hienner 2
aÿr 10

Fol. 32

Stephan Rumpökh, von ain kaufrechts grünt jährlichen

3 fl

Der Supan, dient von supweegen

3 ß 22 den

habern 8
copaun 3

Summä diennen sambentlichen¹⁰⁷

zinß.....
wäz.....
habern.....
hienner.....
copaun.....
aÿr.....
weing(arten) stekhen.....
holz fued(er) 4
müst fueder 3

Fol. 32^v

Podwinzen

Mathe Khrobath der eltere von halber hueben

1 fl

casten görz
wäz 3 ½
habern 20

Vide Obran, von halber hueben

1 fl

casten görz
wäz 3 ½
habern 20

Jurÿ Skhokh, von halber hueben

1 fl

casten görz
waz 3 ½
habern 20

Fol. 33

Jansche Mlineritsch, von halb(er) hueben

1 fl

casten görz
wäz 3 ½
habern 20

Gregor Grandoschäkh, von halb(er) hueben

1 fl

casten görz
wäz 3 ½
haber 20

¹⁰⁷ Dajatev vinogradniških kolov za celotno vas ni izpolnjena.

Andre Khostanouez, von halber hieben

1 fl

casten görz
wäz 3 ½
habern 20

Stephan Mlineritsch, von halber hieben

1 fl

casten görz
wäz 3 ½
habern 20

Fol. 33^v

Gregor Wesiakh, von halber hieben

1 fl

casten görz
wäz 3 ½
habern 20

Lorenz Rumpökh, von halber hieben

1 fl

casten görz
wäz 3 ½
haber 20

Peter Meßneritsch, von halber hieben

1 fl

casten görz
wäz 3 ½
haber 20

Andre Mikhlauschitsch, von halb(er) hieben

1 fl

casten görz
wäz 3 ½
haber 20
Fol. 34

Gregor Arnosch, von halber hieben

1 fl

casten görz
wäz 3 ½
habern 20

Rueprecht Khollär, von halb(er) hieben

1 fl

casten görz
wäz 3 ½
habern 20

Thamasch Ribitsch, von halber hieben

1 fl

casten görz
wäz 3 ½
habern 20

Thamasch Gallob, von halber hieben

1 fl

casten görz
wäz 3 ½
habern 20

Fol. 34^v

Mathe Khrobath d(er) jung(er) von halb(er) hieben

1 fl

casten görz
wäz 3 ½
haber 20

Jacob Khostanouetz, von halber hieben

1 fl

casten görz
wäz 3 ½
haber 20

Jansche Luben, von halber hueben

Fol. 35^v

1 fl

casten görz

wäz 3 ½

haber 20

Summä diennen sambentlichen

zünß.....

wäz.....

habern.....

holz fuerder.....

müsst fuerder.....

Michael Arnosch, von halber hueben

1 fl

casten görz

wäz 3 ½

habern 20

Fol. 36

Hofstöter Alda

Fol. 35

Mathe Crobath, von der hoffstatt

2 β

Jurÿ Roßman, von halber hueben

1 fl

casten görz

wäz 3 ½

habern 20

Michael Samorez, von d(er) hoffstatt

2 β

Jurÿ des Ärne Sohn, von halber hueben

1 fl

casten görz

wäz 3 ½

habern 20

Gregor Arnosch, von der hoffstatt

2 β

Gregor Tekhmez, von der hoffstatt

2 β

Der Supan, dient von supweg(en)

1β 3den

casten görz

wäz 3 ½

habern 20

Jacob Khostanouez, von der hoffstatt

2 β

Sebastian Pichler, von halber hueben
auf der Ragoßniz

6 β

Nach dem alten vrbari haben dise vnterthanen gedient jeder 3 görz wäz vnd 28 habern. Weillen sye aber vor vüll jahren 5. ödte gründt vnter sih zerthailt haben, so ist sowoll der gelt als trädht dienst von besagten gründten ihnen insgesamt bis 3 ½ wäz vnd 34 ½ görz habern angeschlagen worden. Aus gnadem aber ist ihnen sollicher dienst Ao: 671 wegen aines gemahten teiht alda, widerumben in habern bis 20 görz nachgesehen worden.

Fol. 53^v

Picheldorff

Mathe Dominkho, von halb(en)
hueben

casten görz 6 β
wäz 1 ½
haber 16

Urban Crobath, von ganzer hueben

1 fl 3 β

casten görz
wäz 3
haber 32

Mehr Khrobath, von ganzer hueben

1 fl 3 β

casten görz
wäz 3
habern 32

Lorenz Zißerl, von zwo halb hueben

1 fl 3 β

casten görz
wäz 3 ½
habern 32

Fol. 54

Martin Schegulla von ganz(en)
hueben

1 fl 3 β

casten görz
wäz 3
haber 32

Mathe Läch, von ganzer hueben

1 fl 3 β

casten görz
wäz 3
haber 32

Michel Khrobath, von ganzer hueben

1 fl 3 β

casten görz
wäz 3
haber 32

Jurü deß Ifan sohn, von einer halben
schizen lehen od(er) hoff

1 fl β 3

habern 4
copaun 1 ½

Fol. 54^v

Märco Khrobath von einer halben
schizen hoff

1 fl 3 β

haber 4
copaun 1 ½

Mathe Khrobath, von ganzer
hueben

1 fl 3 β

casten görz
wäz 3
habern 32

Gregor Pfeiffer, von ainer hofstatt

3 β 15 den

Fol. 55

Summä diennen sambentlichen

zünß .....
wäz.....
habern.....
copaun.....
müst fued(er) 4

Fol. 55^v

Prikhdorff

Siman Mauritsch, von supgr(undt)

robath gelt 6 β
5 fl

casten görz
wäz 1
haber 4
copaun 2

Jurÿ Schorÿ, von halber hueben

robath gelt 7 β
6 fl

casten görz
wäz 1
haber 4
hienner 1

Martin Ferenz von halber hueben

robath gelt 7 β
6 fl

casten görz
wäz 1
haber 4
hienner 1

Fol. 56

Philliph Vrabel von ain schizen hoff

robath gelt 1 fl 3 β
8 fl
copaun 3

Vizenz Läckho, von ganzer hueben

robath gelt 1 fl 3 β
8 fl
casten görz
wäz 2
haber 8
hienner 2

Rueprecht Vräbel von ganzer hueben

robath gelt 1 fl 2 β
8 fl
casten görz
wäz 2
haber 8
hienner 2

Fol 56^v

Marthin Toplakh, von ganzer hueben

robath gelt 1 fl 2 β
8 fl
casten görz
wäz 2
habern 8
hienner 2

Lorenz Läckho, von ganzer hueben

robath gelt 1 fl 2 β
8 fl
casten görz
wäz 2
habern 8
hienner 2

Stephan Schegulla, von halb(er) hueben

	7 β
robath gelt	6fl
casten görz	
wäz	1
habern	4
hienner	1

Fol. 57

Oswalt Schegulla von halb(er) hueben

	7 β
robath gelt	6fl
casten görz	
wäz	1
haber	4
hienner	1

Summä Dienen Sambentlichen

zünß.....
robath gelt
wäz.....
habern.....
hienner.....
copaun.....
holz fued(er) 2

Fol. 108

Resolüierung der wein maß

Der ganze perckh emer helt tisch viertl sechzechen, maßl ains.
Der halbe emer tisch viertl zwelf.
Ein quart tisch viertl acht.
Ain mester, oder ain sechter viertl vier.
Pettawer emer stattmaß viertl zwainzig.
Ein stärttin Pettauer maß helt sechzechen emer, das macht zwainzig perkh emer, vnnd zwainzig perkh emer macht ain stärttin, oder funffzechen gräzer emer.

Fol. 145

Perkhrecht am Küzer berg.Velliky Verch

Jurÿ Krabschekh weingarten raint vnten mit ain akher, mit der rechten seiten, vnd obern ohrt an die gemainen weeg daselbst, mit der lingen an der von Gerndorf huebgründt, dient

emer 1 ½
pergpfening 2

Videz Hörman weingarten, raint vnten mit ain gehilz, vnd clain paumbgarten an der von Gerndorf huebgründt, mit der rechten seiten an Mathiesen Wilhelben weingarten, mit der lingen sambt ain akher, vnd oben an die gemainen weeg, dient

emer 3 quart 1
copaun 1
pergpfening 4

Mathias Wilhelbm weingarten reint vnten mit ain paumbgarten, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Paul Schwarzen, mit der lingen an Videz Horman weingarten, dient¹⁰⁸

emer
pergpfening

Paul Schwarzen weingarten raint vnten, vnd oben wie der vorig, mit der rechten seiten an Michln Sellenko, mit der lingen an Mathieß Vilhelbm weingarten, dient

emer 4 quart 1 sechter 1
pergpfening 6

¹⁰⁸ Ni zapisa gorninske dajatve.

Fol. 145^v

Michaeln Sellenko weingarten raint auch vnten vnd oben wie der vorgehenter, mit der rechten seiten an Vide Obran, mit der lingen an Pauln Schwarzen weingarten, dient

emer 3 sechter 1
pergpfening 4

Vide Obran weingarten raint vnten, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Paul Voysken, mit der lingen an Michaeln Sellenko weingarten, dient

emer 2 quart 1 sechter 1
pergpfening 4

Paul Voysken weingarten raint vnten an der von Vnter Vollolekh huebgrundt, mit der rechten seiten an Anthonÿ Jagers, mit der lingen an Vide Obran, oben an weeg, dient

emer 2
pergpfening 2

Anthonÿ Jägers weingarten raint vnten vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Jurÿ Schwarzen, mit der lingen an Paul Voyskhen weingarten, dient

emer 2
copaun 1
pergpfening 2

Jurÿ Schwarzen weingarten, raint vnter, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Jurÿ Kräbshekh, mit der lingen an der Anthonÿ Jagers weingarten, dient

emer 1 quart 1
copaun 1
pergpfening 2

Fol. 146

Jurÿ Kräbschekh weingarten raint vnten, vnd mit den obern ohrt an weeg, mit der rechten seiten an Paul Voyskhen, mit der lingen an Jurÿ Schwarz weingarten, dient

emer 1 ½
pergpfening 2

Paul Voysken weingarten raint vnten, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Matheen Jäger, mit der lingen an Jurÿ Kräbshekh, dient

emer 2 quart 1
pergpfening 3

Matheen Jägers weingarten raint vnten, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Paul Käysersperger, mit der lingen an Paul Voysken, dient

emer 2 quart 1
pergpfening 3

Paul Käÿßspergers weingarten, raint vnten vnd oben wie die ersten, mit der rechten seiten an Philiphen Koßl, mit der lingen an Matheen Jägers weingarten, dient

emer 2 quart 1
pergpfening 3

Philiphen Koßl weingarten raint vnten, vnd oben wie die nechsten, mit der rechten seiten an Matheen Jägers, mit der lingen an Paul Käÿßspergers weingarten dient

emer 2 quart 1
pergpfening 3

Fol 146^v

Matheen Jägers weingarten raint vnten mit ain clain akherl, mit der rechten seiten, vnd obern ohrt an die gemainen weeg daselbst, mit der lingen an Philiphen Koßl weingarten, dient

e(mer) 3
copaun 1
pergpfening 3

Martin Rukla pergrechts akher raint vnten vnd mit der rechten seiten an der von Vnter Vollolekh huebgrundt, mit der lingen an Paul Voiskhen akher, oben an weeg, dient

emer 3 sechter 1
pergpfening 4

Paul Voÿsken pergrechts akher raint, vnten, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Martin Rukla, mit der lingen an Mathes Creinez akher, dient

emer 2
pergpfening 2

Matheen Creinez pergrechts akher raint auch vnten, vnd oben wie die nechsten, mit der rechten seiten an Paul Voÿsken akher, mit der lingen an der von Gerndorf huebgrundt, dient

emer 1
pergpfening 1

Vide Obran weingarten raint vnten, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Philiphen Koßl, mit der lingen an besagte huebgrundt, dient

emer 1 ½
copaun 1
pergpfening 2

Fol. 147

Philiphen Koßl weingarten raint vnten, vnd oben wie die vorgehenden, mit der rechten seiten an Anthonÿ Jägers, mit der lingen an Vide Obran weingarten, dient

emer 2 ½
pergpfening 3

Anthonÿ Jägers weingarten raint vnten mit ain öden grundt, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Mathe Schwarzen, mit der lingen an Philiphen Koßl weingarten, dient

emer 2 quart 1
pergpfening 3

item dient von ein holz ober des dorfs Vnter Vollolekh

emer 2 ½
pergpfening 3

Mathe Schwarzen weingarten raint vnten an der von Ober Vollolekh huebgrundt, mit der rechten seiten an Philiphen Kallez, mit der ling(en) an Anthonÿ Jägers weingarten, oben an weg, dient

emer 1 quart 1
pergpfening 2

Philiphen Kallez weingarten raint vnten, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Mathießen Wilhelm, mit der lingen an Matheen Schwarz weingarten, dient

emer 1 ½
pergpfening 2

Fol. 147^v

Mathießen Wilhelbm weingarten, raint vnten vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Janshe Rogina, mit der lingen an Philiphen Kallez weingarten, dient emer¹⁰⁹ pergpfening

Jansche Rogina weingarten raint vnten mit ain akher, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Andreen Posheger, mit der lingen an Mathießen Wilhelbm weingarten, dient

emer 3 sechter 1
pergpfening 4

Andreen Poshegers pergrechts akher, raint vnten, vnd mit der rechten seiten an der von Ober Vollolekh huebgründt, mit der lingen seiten an Janshen Rogina weingarten, vnd pergrechts grundt, oben an weeg, dient

emer 1 sechter 1
pergpfening 2

Päzingberg

Marco Domiters weingarten raint vnten sambt ain flekh paumbgarten, an der Pazinger huebgründt, mit der rechten seiten an Martin Weßiakhen, mit der lingen an das Wurmbergische pergrecht, oben an weeg, dient

emer 1 quart 1
pergpfening 2

Fol. 148

Marttin Weßiakhen weingarten raint vnten mit ain clain flekh paumbgarten, vnd oben wie der vorgeheunte, mit der rechten seiten an Pauln Rähsl, mit der lingen an Marco Domiters weingarten, dient

emer 3 ½ quart 1
pergpfening 5

Paul Räschn weingarten raint vnten mit ain flekh paumbgarten, vnd oben wie der nechsts, mit der rechten seiten an Michaeln Lächen, mit der lingen an Martin Weßiakhen weingarten, dient

emer 3 quart 3
pergpfening 5

Michael Lächen weingarten, raint vnten mit ain flekh paumbgarten, vnd oben wie der obrig mit der rechten seiten an Martin des Vrban Sohn, mit der lingen an Paul Rähsln weingarten, dient

emer 1 ½
pergpfening 6

Fol. 148

Marttin des Vrban Sohn weingarten raint auch vnten, vnd oben, wie die ersten, mit der rechten seiten an Andre Schebezen Sohn, des jüngern, mit der lingen an Michael Lächen weingarten, dient

emer 2 quart 1
copaun 1
pergpfening 3

---

¹⁰⁹ Vrednost dajatve ni zapisana.

Fol. 148^v

Andre Schebezen Sohn des jüngern weingarten, raint vnten, vnd oben wie die vorgeheunten, mit der rechten seiten an Peter des Michaeln Sohn, mit der lingen an Martin des Vrban Sohn, weingrten dient

emer 1 quart 1
pergpfening 2

Pettern des Michaeln Sohn weingarten raint vnten mit ain akher, vnd paumbgarten an Ballash deß Petern Sohn akher, mit der rechten seiten an Arne des Andre Sohn, mit der lingen an Andre deß Schebezen Sohn, oben an weeg, dient

emer 5 quart 3
pergpfening 8

Arne des Andre Sohn weingarten raint vnten mit ain spiz paumbgarten ins thall, mit der rechten seiten an Ballashen des Andren Sohn, mit der lingen, an Peter des Michaeln Sohn, oben an weeg, dient

emer 1 sechter 1
pergpfening 2

Ballasch des Andre Sohn weingarten raint vnten mit ain spiz paumbgarten, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Fridrichen Pericht, mit der lingen an Arne deß Andreen Sohn weingarten, dient

emer 1 sechter 1
pergpfening 2

Fol. 149

Fridrichen Pericht weingarten raint vnten mit ain spiz paumbgarten ins thall, mit der rechten seiten an Andre des Jüngern Schebezen Sohn, mit der lingen an Ballash des Andre Sohn weingarten, oben an weeg, dient

emer 7 ½ quart 2
pergpfening 10

Andre des Schebezen Sohn weingarten raint vnten mit ain spiz paumbgarten, vnd oben wie der erchst, mit der rechten seiten an Niclaß Zushen, mit der lingen an Fridrichen Pericht weingarten, dient

emer 1 sechter ½
pergpfening 1 ½

Niclaßen Zusch weingarten raint vnten mit ain spiz paumbgarten an Petern des Michaeln Sohn pergrechts akher, mit der rechten seiten an daß Wurmbergishe pergrecht, mit der lingen an Andre des Schebezen Sohn weingarten, oben an weeg, dient

emer 1 sechter ½
pergpfening 1 ½

Kürchen st. Oßwaldÿ weingarten raint vnten, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Ballashen des Petern Sohn weingarten, mit der lingen an das Wurmbergishe pergrecht, dient

emer 1
copaun 2
pergpfening 1

Fol. 149^v

Ballasch des Pettern Sohn weingarten raint vnten mit ain akher ains tails an Petern des Michaeln Sohn akher, item mit ain spiz paumbgarten an der von Pazing huebgründt, mit der rechten seiten an Stephan Rumbekh, akher, vnd weingarten, mit der lingen an der Kürchen st. Oßwaldy weingarten, oben an weeg, dient

emer 4 quart 1
copaun 1
pergpfening 5

Stephan Rumpeken weingarten raint vnten mit ain flekh paumbgarten vnd mit der rechten seiten an Vrban Cuplan weingarten, vnd pergrechts gründt, mit der lingen an Ballash des Petern Sohn weingarten, oben an weeg, dient

emer 4 ½ quart 2
copaun 2
pergpfening 7

Vrban Cuplan weingarten raint vnten mit ain spiz paumbgarten an der von Pazing huebgründt, mit der rechten seiten an Paul Quarn, mit der lingen an Stephan Rumpeken weingarten, oben an weeg, dient

emer 1 sechter 1
pergpfening 2

Paul Kuarn weingarten raint vnten, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Jurÿ deß Michaeln Sohn, mit der lingen an Vrban Cuplan weingarten, dient

emer 2 quart 1
copaun 1
pergpfening 3

Fol. 150

Jurÿ des Michaeln Sohn weingarten, raint vnten vnd oben wie die vorgeheunten, mit der rechten seiten an Jurÿ Crobathen, mit der lingen an Paul Quarn weingarten, dient

emer 2
pergpfening 2

Jurÿ Chrobathen weingarten, raint oben, vnd vnten wie der obrig, mit der rechten seiten an Niclaß Zushen, mit der lingen an Jurÿ deß Michaeln Sohn weingarten, dient

emer 1
pergpfening 1

Nichlas Zuschen weingarten raint auch vnten vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Petern des Michaeln Sohn: mit der lingen an Jurÿ Crobathen weingarten dient

emer 1 quart 1
pergpfening 2

Pettern des Michaeln Sohn weingarten raint ingleichen vnten vnd oben wie die nechsten, mit der rechten seiten an Janshe Rukla, mit der lingen an Niclaß Zushen weingarten, dient

emer 1 ½
copaun 1
pergpfening 2

Fol. 150^v

Jänsche Rukla weingarten raint vnten, vnd oben wie die vorgeheunten, mit der rechten seiten an Jurÿ des Michaeln Sohn, mit der lingen an Petern deß Michaeln Sohn weingarten, dient

emer 1 quart 1
pergpfening 2

Jurÿ des Michaeln Sohn weingarten, raint vnten vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Pangraz Rukla, mit der lingen an Janshe Rukla weingarten, dient

emer 1 quart 1
pergpfening 2

Pangräz Rukla weingarten raint vnten an der von Vnter Vollolekh huebgrundt, mit der rechten seiten an Jurÿ Tekhmez, mit der lingen an Jurÿ des Michaeln Sohn weingarten, oben an weeg, dient

emer 1 ½
copaun 1
pergpfening 2

Jurÿ Tekmez weingarten raint vnten, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Ballashen Tekhmez, mit der lingen an Pangraz Ruklern weingarten, dient

emer 1 ½
pergpfening 2

Fol. 151

Ballasch Tekmezen weingarten raint vnten vnd oben wie der vorgeshribne, mit der rechten seiten an Vide Rukla, mit der lingen an Jurÿ Tekhmezen weingarten, dient

emer 1 sechter 1
pergpfening 2

Vide Ruklers weingarten, raint vnten, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Jurÿ Crobathen, mit der lingen an Ballash Tekhmezen weingarten, dient

emer 1 quart 1 sechter 1
pergpfening 3

Jurÿ Crobathen weingarten, raint vnten mit ain akher, vnd oden grundt, auch mit den obern ohrt an weeg, mit der rechten seiten an Nicolaßen Ziglar, mit der lingen an Vide Ruklers weingarten, dient

emer 1 ½
pergpfening 2

Nicolaßen Ziglars weingarten raint vnten vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten, auch mit der lingen an Jurÿ Crobathen weingarten, dient

emer 1 sechter 1
pergpfening 2

Fol. 151^v

Klain Küzerberg.

Caspar Villetchnig, weingarten raint vnten mit ain clain akher biß in graben, also auch mit der lingen seiten sambt ain clain öden grundt, an der von Gerndorf huebgrundt, mit der rechten seiten an Rueprechten Herga weingarten, oben an weeg, dient

emer 3 quart1
pergpfening 4

Rueprechten Herga weingarten raint vnten vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Marco Grondoshäkh, mit der lingen an CasparVilletshnig weingarten, dient

emer 2
pergpfening 2

Marco Grondoschäkhen weingarten raint vnten, vnd oben an weg, mit der rechten seiten an Anthonÿ Jäger, mit der lingen an Rueprechten Herga weingarten, dient

emer 2 quart 1
pergpfening 3

Anthonÿ Jägers weingarten raint vnten vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Mathe Crobathen, mit der lingen an Marco Grondoschäkhen weingarten dient

emer 2 sechter 1
pergpfening 3

Fol. 152

Mathe Crobathen weingarten raint vnten vnd oben wie die vorgehenden, mit der rechten seiten an Martin Schegula, mit der lingen an Anthonÿ Jagers weingarten, dient

emer 2 sechter 1
pergpfening 3

Marttin Schegula weingarten raint vnten, vnd oben den obern gleich, mit der rechten seiten an Janshe Kaißerspergern, mit der lingen an Mathe Crobathen weingarten, dient

emer 1
pergpfening 1

Jansche Käyserspergers weingarten, raint vnten vnd oben wie der nechsts, mit der rechten seiten an Peter Crobathen, mit der lingen, an Martin Schegula weingarten, dient

emer 2 sechter 2
pergpfening 4

Petter Crobathen weingarten raint vnten vnd oben den nechsten gleich, mit der rechten seiten an Anthonÿ Selenko, mit der lingen an Janshe Kaißerspergers weingarten, dient

e(mer) 2
pergpfening 2

Fol. 152^v

Anthonÿ Selenko weingarten, raint vnten, vnd oben wie die vorgehenden, mit der rechten seiten an Jurÿ Pichler, mit der lingen an Peter Crobath(en) weingarten, dient

emer 2
pergpfening 2

Jurÿ Pichlers weingarten raint vnten, vnd oben wie der nechsts, mit der rechten seiten an Vrban des Philipphen Sohn, mit der lingen an Anthonÿ Selenko weingarten, dient

emer 1 quart 1
pergpfening 2

Vrban des Philipphen Sohn, weingarten, raint vnten, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Vlrichen Kallez, mit der lingen an Jurÿ Pichlers weingarten, dient

emer 1 sechter 1
pergpfening 2

Vlrichen Kallez weingarten, raint vnten vnd oben den vorigen gleich, mit der rechten seiten an Vrban Selnikh, mit der lingen an Vrban deß Philipphen Sohn weingarten, dient

emer 1 ½
pergpfening 2

Fol. 153

Vrban Selniken weingarten raint vnten, oben vnd mit der rechten seiten an gemainen weg daselbst, mit der lingen an Vlrichen Kallez weingarten, dient

emer 1 sechter 1
pergpfening 2

Anthony Tshernawer weingarten raint vnten vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Andre Creinez weingarten, mit der lingen an der von Gerndorf huebgründt, dient

sechter 1
pergpfening 1

Andreen Creinez weingarten raint vnten, vnd oben wie der nechsts, mit der rechten seiten an Vide Schummakhen, mit der lingen an Anthony Tshernauers weingarten, dient

emer 2
copaun 2
pergpfening 2

Vide Schumniakhen weingarten raint vnten, vnd oben wie die ersten, mit der rechten seiten an Paul des Antholl Sohn, mit der lingen an Andreen Creinez weingarten, dient

emer 1 sechter 1
pergpfening 2

Fol. 153^v

Paul des Antholl sohn¹¹⁰ raint vnten an der von Vnter Vollolekh huebgründt, mit der rechten seiten an Jurÿ Mläkher, mit der lingen an Vide Schumniakhen weingarten, oben an weeg, dient

emer 1 sechter 1
pergpfening 2

Jurÿ Mläkhers weingarten raint vnten an der von Gerndorf huebgründt, mit der rechten seiten an Gregor Weßiakhen, mit der lingen an Pauln des Antholl Sohn, oben an weeg, dient

emer 1 sechter 1
copaun 1
pergpfening 2

Grögor Weßiakhen weingarten raint vnten, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Pauln Voÿskh, mit der lingen an Jurÿ Mläkhers weingarten, dient

emer 1 sechter 1
copaun 1
pergpfening 2

Paul Voÿskhen weingarten, vnd pergrechts akher raint vnten, vnd oben an weeg, mit der rechten seiten an der von Gerndorf huebgründt, mit der lingen an Gregorn Weßiakhen weingarten, dient

emer 8 sechter 2
copaun 1
pergpfening 11

---

¹¹⁰ Ni naveden zapis za vinograd.

Fol. 154

Philiph Rußen weingarten raint vnten mit ain akher, also auch mit der lingen seiten sambt ain akher an der von Gerndorf huebgründt, mit der rechten seiten an Matheen Roßman weingarten, oben an weeg, dient

emer 2
copaun 2
pergpfening 2

Matheen Roßman weingarten raint vnten vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Andre Kucher, mit der lingen an Philiph Rußen weingarten, dient

emer 1 ½
pergpfening 2

Andreen Kuchers weingarten raint vnten, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Matheen Roßman weingarten, dient

emer 3 sechter 1
pergpfening 4

Michael Crobathen weingarten raint auch vnten, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Jurÿ Pichlers, mit der lingen an Andren Pichlers¹¹¹ Kucheres weingarten, dient

emer 2 quart 1
copaun 1
pergpfening 3

Fol. 154^v

Jurÿ Pichlers weingarten raint vnten, vnd oben dem worgehuenten gleich, mit der rechten seiten an Andre des Antholl Sohn mit der lingen an Michl Crobathen weingarten, dient

emer 2 sechter 1
copaun 1
pergpfening 4

Andre des Antholl Sohn weingarten, raint vnten vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Matheen Creinez, mit der lingen an Jurÿ Pichlers weingarten, dient

emer 2 quart 1
copaun 1
pergpfening 3

Matheen Creinez weingarten, raint vnten, vnd oben den obern gleich, mit der rechten seiten an Andre des Pangrazen Sohn, mit der lingen an Andre des Antholl Sohn weingarten, dient

emer 2 quart 1
pergpfening 3

Andre des Pangrazen Sohn weingarten, raint vnten vnd oben wie die nechsten, mit der rechten seiten auch an d(er) Gerndorfer huebgründt, mit der lingen an Mathe Creinez weingarten, dient

emer 2 quart 2
pergpfening 4

---

¹¹¹ Prečrtano = napaka pisca pri zapisu priimka.

Fol. 155

Aloisy Morenzen weingarten, raint vnten mit ain akher vnd wismadt auch yber das thall mit ain clain öden grundt, vnd mit der rechten seiten an der von Podwinzen huebgründt, mit der lingen seiten sambt ain akher, vnd obern ohrt an der von Gernizen huebgründt, dient

emer 5 quart 1
copaun 2
pergpfening 6

Grogorn Lederez weingarten raint vnten, vnd mit der lingen seiten an der von Vnter Vollolekh huebgründt, mit der rechten an Andre des Vallentin Sohn weingarten, oben an weeg, dient

emer 2
pergpfening 2

Andre des Vallentin Sohn weingarten, raint vnten vnd oben wie der nechst mit der rechten seiten an Paul Schwärzen, mit der lingen an Gregorn Lederez weingarten, dient

emer 1 ½
pergpfening 2

Paul Schwarzen weingarten raint vnten, vnd oben wie die nechsten, mit der rechten seiten ann Philip Rußen, mit der lingen an Andre des Valentin Sohn weingarten, dient

emer 2
copaun 2
pergpfening 2

Fol. 155^v

Philip Rußen weingarten, raint vnten sambt ain zimblichen akher, vnd oben wie die vorbeshriben mit der rechten seiten auch an d(er) Vnter Vollolekher huebgründt, mit der lingen an Paul Schwarzen weingarten, dient

emer 2 ½
pergpfening 3

Pollänscherberg.

Jurÿ Pichlers weingarten raint mit den vnten ohrt sambt ain akher, vnd öden grundt, mit der rechten seiten, obern ohrt, vnd mit der lingen seiten auch mit ain öden grundt, vnd akher, an der Gerndorfer huebgrundt, dient

emer 4
copaun 3
pergpfening 4
item dient er absonderlich von ain akher oberhalb dens weingarten,

emer 1 sechter 1
pergpfening 2

Michaeln Taberer weingarten raint vnten mit ain akher, vnd flekh paumbgarten an der Gerndorfer huebgründt, mit der rechten seiten an Jurÿ Pichlern, mit der lingen an Jurÿ Halloshen weingarten, oben an weeg, dient

emer 2 quart 2
pergpfening 4

Fol. 156

Jurÿ Halloschen weingarten raint vnten mit ain shlechten öden grundt, vnd obern ohrt wie der nechst(er) mit der rechten seiten an Michaeln Täberer, mit lingen an Matheen Habianez weingarten, dient

emer 2 quart 1
pergpfening 3

Mathee Häbianez weingarten, raint vnten mit ain flekh öden grundt vnd oben wie der nechst mit rechten an Jurÿ Halloschen mit der lingen an Mathen Sortschiz weingarten, dient

emer 3 quart 2 sechter 1

item von ain außrait vnter der weeg

sechter 1
pergpfening 7

Mathee Sortschiz weingarten, raint vnten mit ain öden grundt, vnd obern wie der nechst, mit rechten seiten an Mathen Habianez, mit der lingen an Jurÿ Verbanitsh weingarten, dient

emer 3 quart 2
pergpfening 5

Jurÿ Verbanitsch weingarten raint vnten mit ain clain flekh öden grundt, vnd oben wie die nehsten, mit der rechten seiten an Mathe Sortschiz, mit der lingen an der Kürchen st: Oßwaldÿ weingarten, dient

emer 1 quart 1
pergpfening 2

Fol. 156^v

Kürchen st: Oßwaldÿ weingarten raint vnten mit ain clain paumbgarten, vnd oben wie die vorbeshriben, mit der rechten seiten an Jurÿ Verbanitsh, mit der lingen an Jacoben Jurgl weingarten, dient

emer 2 sechter 1
copaun 1
pergpfening 3

Jacoben Jurgl weingarten raint vnten mit ain clain spiz paumbgarten, vnd aines tails akher, auch mit der obern ohrt wie die nechsten, mit der rechten seiten an der Kürchen st: Oßwaldi weingarten, mit der lingen sambt ain äkherl an weeg, dient

emer 2 sechter 1
pergpfening 3

Sabüskhberg.¹¹²

Fol. 157

Jurÿ Arnoschen weingarten raint vnten sambt ain akher an der Krotendorfer huebgrundt, mit d(er) rechten seiten an Mihael Arnosh mit der lingen an Arne Arnoshen weingarten, oben an weeg, dient

emer 2 ½
pergpfening 3

Arne Arnoschen weingarten, raint vnten mit ain akher, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Jurÿ Arnoshen weingarten, mit der lingen an Georgen Öllpergers pergrechts gehilz dient

emer 3
pergpfening 3

---

¹¹² Pissarjeva napaka pri zapisu Sawulekhberg, katerega lahko najdemo v gorninskem kazalu urbarja.

Georgen Öllpergers zweÿ stukh pergrechts gehilz, vnd haßlach, rainen vnten an der Krotendorfer huebgrundt, mit der rechten seiten an Arne Arnoshen weingarten, mit der lingen an der von Gerndorf huebgehilz, oben an weeg, dient

emer 8
copaun 6
pergpfening 8

Fol. 157^v

Schoberschäkberg.

Wolff Lorenz Lämpertitsch, dient alda von ain flekh hueb holz, raint mit dem vntern ohrt sambt ain clain flekh äkherl, an der von Krottendorf huebgründt, mit der rechten seiten an der Podwinzer huebgründt, nach dem graben hieauf, mit der lingen an sein selbst neusacz, oben an gemainen weg. dient derzeit

copaun 4

item sein neüsacz darneben, raint auch vnten mit ainer clain wißen, oder paumbgarten, vnd obern ohrt wie der nechste grundt, mit der rechten seiten an sein vorgemelten grundt, vnd mit d(er) lingen an sein selbst weingarten in Guettenhager pergrecht, nach dem veigl, vnd ain alten graben hieauf, dient

emer 2 ½
pergpfening 3

mehr zwen thail weingarten rainen vnten mit ain clain spiz paumbgarten, an der Landtschafft eingeenten weingartens haslach, mit der rechten seiten an sein selbst vorgemelten weingarten im Guettenhager pergrecht, mit der lingen widerumben an sein selbst weingarten, oben an der Podwinzer huebgrundt, dient d(er)

e(mer) 3
pergpfening 3

Fol. 158

item raint sein weingarten sambt ain spiz paumbgarten, vnten an der landschafft eingepferten weingarten, vnd haßlach, mit der rechten seiten an sein selbst weingarten mit der lingen an besagte Landtschafftliches, oben an das Guettenhagerische pergrecht dient

emer 2 ½
pergpfening 3

Landtschafft in Steÿer eingepfenter weingarten raint vnten sambt ain flekh paumbgarten, haßlach vnd akher an der Krotendorfer huebgrundt, mit d(er)rechten an Wolf Lorenzen Lampertitsh, mit der lingen seiten, vnd obern ohrt, an ihren aigenen weingarten nacher Guettenhaag dienstbahr, dient

emer 8 quart 2
pergpfening 10

item dienen won akher, vnd haßlach

copaun 4

Fol. 158^v

Podwinzerberg

Michaeln Koschiza weingarten, raint vnten mit ain spiz holzl an der Podwinzer huebgründt, mit der rechten, vnd lingen seiten an daß Guettenhagerische pergrecht, oben an gemainen weg, dient

emer 1 quart 1
copaun 3
pergpfening 2

Jurÿ Arnoschen weingarten, raint vnten an der Podwinzer huebholz, mit der rechten, auch tails mit der lingen an das Guetenhagishe pergrecht, oben an weeg, dient

emer 2
pergpfening 2

Siman Grondoschäkhen weingarten, raint vnten mit ain clain od(en) flekh grundt, vnd mit der rechten seiten an daß Guetenhägische pergrecht, mit der lingen an Jurÿ Kouatsh weingarten, oben an weeg, dient

emer 2
pergpfening 2

Fol. 159

Jurÿ Kouatschen weingarten, raint vnten an daß Jurÿ Skhokh pergrechts grundt, mit der rechten seiten an Sÿman Grondoshakh, mit der lingen an Jurÿen Skokh weingarten, oben an weeg, dient

e(mer) 2 sechter 2
pergpfening 4

Jurÿ Skokhen weingarten raint vnten an der Podwinzer huebgehilz, mit der rechten seiten an Jurÿ Kouatshen weingarten, mit der ling(en) an das Guetenhagishe pergrecht, oben an weeg, dient

emer 1 quart 1
pergpfening 2

Jacob Grondoschäkhen weingarten, raint vnten vnd mit der rechten seiten sambt ain clain paumgarten an der Podwinzer huebgründt, mit der lingen seiten an daß Guetenhagishe pergrecht, oben an gemainen weeg, dient

emer 2 ½
pergpfening 3

Marco vnnd Caspar Herga weingarten raint vnten, vnd mit der lingen seiten sambt ain paumbgarten, an Herrn Grafenns von Herberstain holz, vnd paumbgarten, mit der rechten seiten an Janshe Galloben weingarten, oben an weeg, dient

emer 3
copaun 2
pergpfening 3

Fol. 159^v

Jansche Galloben weingarten, raint vnten, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Lorenzen Gallob, mit der lingen an Marco, vnd Caspar Herga weingarten, dient

emer 1
pergpfening 1

Lorenz Galloben weingarten raint auch vnten vnd mit der obern ohrt wie der nechste, mit der rechten seiten sambt ain akher an der Podwinz(er) huebgründt, mit der lingen an Janshe Galloben weingarten, dient

emer 1 ½
pergpfening 2

Fol. 161

Perckrecht zü St: Lorenzen enhalb der Pefniz.

Prikldorfferberg.

Tomas Schweizen weingarten, raint vnten sambt ain äkherl an der von Prikldorf huebgründt, mit der rechten seiten an heren Pfahrers zu Petaw pergrecht, mit der lingen seiten, vnd obern ohrt an die gemainen weg daselbst, dient

emer 1 ½
pergpfening 2

Stephan Schescherko weingarten raint vnten mit ain clain paumbgarten, oben, vnd mit der lingen seiten an die gemainen weg daselbst, mit der rechten seiten an Jurÿ Padeshekhs weingarten, dient

emer 3
pergpfening 3

Jurÿ Padeschekhs, weingarten raint vnten, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Stephan Schescherko, mit der lingen an heren Pfahrers zu Petaw pergrecht, dient

emer 1
copaun 1
pergpfening 1

Fol. 161^v

Stephan des Arne Sohns weingarten raint vnten mit der rechten, vnd lingen seiten an des pfahrers zu St. Lorenzen pergrecht, mit dem obern ohrt, an weeg, dient

emer 1 ½
pergpfening 2

Benko Dominko weingarten, raint vnten an der von Prikldorf huebgrundt, mit der rechten seiten an Rueprechten Vräbl weingarten, mit der lingen an herrn Pfahrers zu Pettaw pergrecht, oben an weg dient

emer 1 ½
pergpfening 2

Rueprechten Vräbls weingarten, raint vnten, vnd oben wie der vorgehente, mit der rechten seiten an Jacoben Kämbershakh, mit der lingen an Benkho Dominko weingarten, dient

emer 3
copaun 1
pergpfening 3

Jacoben Kämberschäkhs weingarten raint vnten vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Janshe Herga, mit der lingen an Rueprechten Vräbls weingarten, dient

emer 3 ½
copaun 1
pergpfening 4

Fol. 162

Jänshe Herga weingarten, raint vnten vnd oben wie der vorgehente, mit der rechten seiten an Lorenzen Schegula, mit der lingen an Jacoben Kämbershekhs weingarten, dient

emer 3 ½
pergpfening 4

Lorenz Schegula weingarten, raint vnten vnd oben wie die nechsten, mit der rechten seiten an Andreen Gregoritsh, mit der lingen an Janshe Herga weingarten, dient

emer 2
pergpfening 2

Andre Gregoritschen weingarten raint vnten vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Andreen Versell, mit der lingen an Lorenzen Schegula weingarten, dient

emer 1
pergpfening 1

Andreen Versell weingarten raint vnten, vnd oben wie die vorgehend(en), mit der rechten seiten an Benko Dominko, mit der lingen an Andre Gregoritshen weingarten, dient

emer 2
pergpfening 2

Fol. 162^v

Benko Dominko weingarten raint vnten vnd oben wie der nehst, mit der rechten seiten an Pangraz Ferez, mit der lingen an Andreen Versell weingart(en) dient

emer 1 ½
pergpfening 2

Pangrätz Ferenzen weingarten, raint vnten vnd oben, wie der obrig, mit der rechten seiten an Ballashen Roßman, mit der lingen an Benkho Dominko weingarten, dient

emer 1 ½
pergpfening 2

Ballaschen Roßman weingarten raint vnten, vnd oben wie der nechst, mit der rechten seiten an Janshe Schegula, mit der lingen an Pangrazen Ferez weingarten, dient

emer 1 ½
pergpfening 2

Jansche Schegula weingarten raint vnten vnd mit der rechten seiten an der Prikhdorffer huebgrundt, mit der lingen an Ballashen Roßman weingarten, oben an gemainen weg, dient

emer 2 quart 1
pergpfening 3

Fol. 218

Weinzechent.

hat die herrschafft Pettaw an dem hieuorn beshriben pergkhrecht allenthalben zunehmen, daraus gebühret dem pfahrer daselbst, der drits thail, außeralb des Stermüz, vnd Pritißkaberg wellicher zechent ohne alle thailung zu gemelter herrschafft Pettaw eingenuhmen würdet.

6. ANALIZA

6.1 Topografija izbranih vasi

Gernci (*Gerndorf*, fol. 7): kot vas ne obstajajo več. Danes to območje pripada vasi Žabjak. Področje nekdanje vasi Gernci zaobjema ravninski zaselek SV od Ptuja, ob potoku Rogoznica.¹¹³ Omembo kraja Gernci je mogoče slišati le še pri domačinih. Kraj se prvič omenja v letih 1248 in 1286 z imenom *Wenizlausdorf*.¹¹⁴ V listini iz leta 1286 se omenja skupaj z Rogoznico, *Reusencz*.¹¹⁵ Rogoznica se kot vas v obravnavanem urbarju ne omenja. V urbarju gornjeptujske gosposčine iz leta 1597 je bilo v kraju Gernci navedenih 7 podložnikov in 8 davčnih enot. Župan Ožbalt Karlob je poleg županske hube hasnoval še drugo hubno posest. Filip Pihler je zraven dveh polhub, od katerih je moral oddati obvezno dajtev, hasnoval tudi od mlina in ribnika, ki ga je naredil zraven mlina.¹¹⁶ Na jožefinskih zemljevidih, ki so nastali v tretji četrtini 18. stol., vasi ni več mogoče najti.¹¹⁷ Tudi leta 1822 se kraj posebej ne omenja, vendar je omenjena vas Žabjak, h kateri so bili Gernci kasneje najverjetneje priključeni.¹¹⁸ Gernci se leta 1980 omenjajo kot zaselek ob potoku Rogoznica, ki pripada Žabjaku.¹¹⁹

Levanjci (*Ibänzen*, fol. 21v): vas, ki se nahaja ob cesti Pacinje–Desenci in se razprostira ob Pesniški dolini. Leta 1322 se kraj omenja kot *Ybancze*, leta 1495 kot *Ybanntzen*.¹²⁰ Urbar gosposčine Gornji Ptuj iz leta 1597 navaja v vasi Levanjci 18 davčnih enot in prav toliko podložnikov.¹²¹ Na jožefinskih zemljevidih je kraj zapisan kot *Lotschitsch*.¹²² Leta 1937 se kraj imenuje Levanjci.¹²³

Zgornji Velovlak (*Ober Vollolekh*, fol. 25): manjše obcestno naselje, ki se prav tako razprostira ob cesti Pacinje–Desenci, na zahodnem robu spodnje Pesniške doline. Leta

---

¹¹³ Krajevni leksikon Slovenije IV, Podravje in Pomurje, Ljubljana 1980, str. 432 (dalje: Krajevni leksikon Slovenije ...).

¹¹⁴ Historična topografija Slovenije 2, Pavle Blaznik, Slovenska Štajerska in jugoslovanski del Koroške do leta 1500, zvezek A-M, Maribor 1986, str. 207 (dalje: Historična topografija Slovenije ..., A-M).

¹¹⁵ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 47.

¹¹⁶ Prav tam, str. 111–112.

¹¹⁷ Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763–1787, Vincenc Rajšp, Vladimir Kološa, 6. zvezek, Karte, sek. 171 (dalje: Slovenija 1763–1787, 6. zv.).

¹¹⁸ Carl Schmutz, Steiermarkisches Lexicon, Dritter Theil, N- SE, Graz 1822, str. 203 (dalje: Schmutz).

¹¹⁹ Krajevni leksikon Slovenije ..., str. 432.

¹²⁰ Historična topografija Slovenije ..., A-M, str. 424.

¹²¹ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 48.

¹²² Slovenija 1763–1787, 6. zv., Opisi, str. 190.

¹²³ Krajevni leksikon Dravske banovine, Ljubljana 1937, str. 518 (dalje: Krajevni leksikon Dravske banovine ...).

1286 se kraj omenja kot *Dobromuezzel*, 1322 kot *Dobromizel* in leta 1495 kot *Oberboloblach*.¹²⁴ Leta 1597 je bilo tukaj gosposčini Gornji Ptuj podložnih 12 davčnih enot in prav tolikšno število podložnikov.¹²⁵ Na jožefinskih zemljevidih je kraj označen kot *Wullenjan*.¹²⁶ Leta 1822 je kraj naveden kot *Vollouleg ober*, slov. *Gorni Volloleg*.¹²⁷ Leta 1878 Janisch navaja kraj pod imenom *Volovlak Ober*, slov. *Zgornji Volovjak*.¹²⁸ Leta 1937 je kraj omenjen kot *Zgornji Volovlek* in spada pod takratno občino Sv. Urban.¹²⁹

Spodnji Velovlak (*Nider Vollolekh*, fol. 27v): pretežno nižinska vas ob cesti Pacinje–Desenci, na zahodnem robu Pesniške doline. Leta 1322 se kraj omenja kot *Woloblag*, leta 1495 pa kot *Niderboloblach*.¹³⁰ Leta 1597 je bilo v Spodnjem Velovleku gosposčini Gornji Ptuj podložnih 14 davčnih enot in 13 hasnovalcev.¹³¹ Na jožefinskih zemljevidih je Zgornji Velovlak označen skupaj s Spodnjim Velovlakom pod imenom *Wullenjan*.¹³² Leta 1822 je bil kraj zapisan kot *Vollouleg unter*, slov. *spodni Volloleg*. Kraj je cerkveno pripadal župniji Sv. Urbana.¹³³ Leta 1878 Janisch navaja kraj pod imenom *Velovlak Unter*, slov. *Spodnji Volovjak*. Otroci so takrat obiskovali osnovno šolo v Dornavi, cerkveno pa je vas pripadala župniji na Ptuj, kar nakazuje spremembo cerkvene uprave.¹³⁴ Leta 1937 se kraj imenuje *Spodnji Volovlek*.¹³⁵

Pacinje (*Päzing oder Prükh*, fol. 30): vas v dolini reke Pesnice, ki se razprostira deloma ob cesti Pacinje–Desenci in deloma ob cesti Ptuj–Gornja Radgona. Urbar iz leta 1597 navaja v vasi 14 podložniških enot in 12 hasnovalcev.¹³⁶ Na jožefinskih zemljevidih je kraj imenovan kot *Pazing*.¹³⁷ Leta 1822 je kraj zapisan kot *Patzing*, h kateremu je pripadal tudi t. i. Pacinjski Vrh na meji s sosednjim Kicarjem. Pacinjski Vrh je bil pretežno vinogradniško področje, kjer je tudi gosposčina Gornji Ptuj imela

---

¹²⁴ Historična topografija Slovenije 2, Pavle Blaznik, Slovenska Štajerska in jugoslovanski del Koroške do leta 1500, zvezek N-Ž, Maribor 1988, str. 424 (dalje: Historična topografija Slovenije ..., N-Ž).

¹²⁵ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 62.

¹²⁶ Slovenija 1763–1787, 6. zv., Opisi, str. 190.

¹²⁷ Schmutz, SI-Z, str. 272.

¹²⁸ Josef Andr. Janisch, Lexikon von Steiermark mit historischen Notizen und Anmerkungen, I band, S-Z Graz 1878, str. 1208 (dalje: Janisch).

¹²⁹ Krajevni leksikon Dravske banovine ..., str. 519.

¹³⁰ Historična topografija Slovenije ..., N-Ž, str. 455.

¹³¹ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 62.

¹³² Slovenija 1763–1787, 6. zv., Opisi, str. 190.

¹³³ Schmutz, SI-Z, str. 272.

¹³⁴ Janisch, S-Z, str. 1208.

¹³⁵ Krajevni leksikon Dravske banovine ..., str. 502.

¹³⁶ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 63.

¹³⁷ Slovenija 1763–1787, 6. zv., Opisi, str. 190.

svoje vinograde, ali od njih pobirala gornino. V kraju Pacinje se omenja še danes stoječi most preko reke Pesnice.¹³⁸ Leta 1878 so Pacinje skupaj Dornavo in Spodnjim Velovlakom tvorile katastrsko občino Dornava. Južno od Pacinj Janisch navaja tudi mlin na reki Pesnici. Otroci so obiskovali šolo na Ptuju. Cerkevno jurisdikcijo je takrat tukaj imela ptujska župnija, kar pa danes ne velja več.¹³⁹

Podvinci (*Podwinzen*, fol. 32v): že samo ime nam nakaže lego te vasi, ki se razprostira ob cesti Ptuj–Gornja Radgona. Je tesno naslonjena na sosednjo vas Kicar, ki je znana kot zelo vinorodno področje. V obravnavanem urbarju iz časa okrog 1677 se omenja tudi Podvinski Vrh ali *Podwinzer Perg*¹⁴⁰, kjer je prevladovala vinogradniška posest in se obravnava v drugem sklopu urbarja, kjer so navedena gorskopravna razmerja. Podvinski Vrh se danes deli med vasi Kicar in Podvinci. Kraj se prvič omenja leta 1286 kot *Weingartpuhel*, leta 1495 pa kot *Weingartpüchel*.¹⁴¹ Leta 1597 je gosposčina Gornji Ptuj imela v vasi Podvinci 28 davčnih enot, zraven pa so bili navedeni tudi štirje domci.¹⁴² Na jožefinskih zemljevidih lahko najdemo kraj z imenom *Podvinzen*.¹⁴³

Leta 1822 je tukaj imela cerkevno jurisdikcijo ptujska župnija Sv. Petra in Pavla.¹⁴⁴ Otroci so šolo obiskovali v Dornavi, verouk pa na Ptuju.¹⁴⁵ Leta 1937 se kraj omenja kot Podvinci in pripada k takratni občini Rogoznica.¹⁴⁶

Spuhlja (*Picheldorff*, fol. 53v): od Ptuja 4 km oddaljena vas, ki se razprostira ob cesti Ptuj–Varaždin. Sredi vasi je cestni odcep, ki vodi v Ormož. Vas se prvič omenja leta 1294 kot *Puchel*, leta 1495 pa kot *Püchel*.¹⁴⁷ Leta 1597 je bilo v Spuhlji 10 gospodarstev, ki so bila podložna gosposčini Gornji Ptuj, in prav toliko hasnovalcev. Strelski dvorec v Spuhlji je kot ostanek obrambnega mehanizma iz 13. stol. obdržal določene davčne bonitete, čeprav je vojaška služba v njem že prenehala.¹⁴⁸ Ob koncu 16. stol. je bil dvorec razdeljen na dve enoti. Razdeljenost strelskega dvorca v Spuhlji lahko opazimo tudi v obravnavanem urbarju iz časa okrog leta 1677.¹⁴⁹ Na jožefinskih

---

¹³⁸ Schmutz, N-SE, str. 101.

¹³⁹ Janisch, L-R, str. 633.

¹⁴⁰ ZAP 70, R-1, fol. 158; Podvinski Vrh.

¹⁴¹ Historična topografija Slovenije ..., N-Ž, str. 106.

¹⁴² Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 63.

¹⁴³ Slovenija 1763–1787, 6. zv., Opisi, str. 190.

¹⁴⁴ Schmutz, N-SE, str. 175.

¹⁴⁵ Janisch, L-R, str. 522.

¹⁴⁶ Krajevni leksikon Dravske banovine ..., str. 509.

¹⁴⁷ Historična topografija Slovenije..., N-Ž, str. 322.

¹⁴⁸ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 66.

¹⁴⁹ ZAP 70, R-1, fol. 54; Ostanke strelskega dvorca v Spuhlji.

zemljevidih je kraj imenovan kot *Pichldorff*,¹⁵⁰ leta 1878 pa kot *Pichldorf*.¹⁵¹ Leta 1937 je kraj pripadal takratni občini Rogoznica.¹⁵²

Mostje (*Prikhldorf*, fol. 55v): vas, ki leži ob cesti Ptuj–Gornja Radgona. Prvič se vas omenja leta 1286 kot *Prukkelein*, leta 1322 kot *Prukklein* in leta 1495 kot *Prückel*.¹⁵³ Leta 1597 je bilo tukaj ptujski gosposčini podložnih 8 kmetij in 7 hasnovalcev. V obeh obravnavanih urbarjih gosposčine Gornji Ptuj se omenja zraven vasi Mostje tudi t. i. Mostješki Vrh, kjer je glavno agrarno panogo predstavljalo vinogradništvo. Tukaj je gosposčina Ptuj pobirala dajatve od gorskopravnih subjektov.¹⁵⁴ V tretji četrtini 18. stol. lahko najdemo kraj pod imenom *Mostovie*.¹⁵⁵ Leta 1937 je vas spadala pod takratno občino Sv. Lovrenc v Slovenskih goricah.¹⁵⁶

Kicar (*Küzerberg*, fol. 145–158): gričevnato-vinorodna vas obkrožena z vasmi Žabjak, Nova vas pri Ptuj, Spodnji Velovlak, Pacinje in Podvinci. V urbarju gornjeptujske gosposčine iz leta 1597 se ne omenja kot vas, temveč kot gorninski urad, preko katerega je gosposčina pobirala gornino in vinsko desetino, ki si jo je v tem primeru delila s cerkvijo, ali pa jo je pobirala sama.¹⁵⁷ Gorninski urad Kicar se je po obravnavanem urbarju delil na naslednje vrhove: Veliki Kicarski Vrh, Pacinjski Vrh, Mali Kicarski Vrh, Palavški Vrh, Za Velovlaški Vrh, Šoberšak in Podvinski vrh.¹⁵⁸ Cerkevna jurisdikcija je v 19. stol. pripadala župniji Sv. Ožbalta na Ptuj, medtem ko so otroci obiskovali šolo v Dornavi.¹⁵⁹ Na jožefinskih zemljevidih se Kicar ne omenja kot vas, vendar je mogoče na zemljevidu razbrati ime *Kitzerberg*, ki se omenja tudi v krajevnem kazalu.¹⁶⁰ Leta 1937 je Kicar spadal k takratni občini Rogoznica. Še vedno so bila ohranjena stara poimenovanja vrhov: Podvinski Vrh, Mali in Veliki Kicar ter Šoberšak.¹⁶¹

---

¹⁵⁰ Slovenija 1763–1787, 6. zv., Opisi, str. 188.

¹⁵¹ Janisch, L-R, str. 498.

¹⁵² Krajevni leksikon Dravske banovine ..., str. 509.

¹⁵³ Historična topografija Slovenije ..., A-M, str. 566.

¹⁵⁴ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 67.

¹⁵⁵ Slovenija 1763–1787, 6. zv., Opisi, str. 176.

¹⁵⁶ Krajevni leksikon Dravske banovine ..., str. 514.

¹⁵⁷ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ... , str.84.

¹⁵⁸ ZAP 70, R-1, fol. 5; Kazalo urbarja; Gorsko pravo na Kicarskem Vrh, delitev po vinogradih.

¹⁵⁹ Schmutz, H-M, str. 203.

¹⁶⁰ Slovenija 1763–1787, 6. zv., Opisi, str. 328.

¹⁶¹ Krajevni leksikon Dravske banovine ..., str. 509.

6.2 Hubna posest

Okrajšave v preglednicah hubnih posesti

k - kaščna mera (*Casten Görz*)

fol.- folij

fl - florint

š - šiling

den - denarič

tlaka (fl) - tlaka ovrednotena v denarju (*Robathgelt*)

tlaka - tlaka izmerjena v delovnih dneh

ž. huba - županova huba

ž. činž - županov činž

ž. grunt - županov grunt

strel. dvor. - strelski dvorec

Gornjeptujska gosposčina je v večini razpolagala s celimi ali polovičnimi hubami – polhubami. Trdimo lahko, da na področju spodnjega Ptujkega polja ob koncu 16. stol. ni prihajalo do množične drobitve zemljiške posesti, saj se tretjinske in četrtinske kmetije v urbarju gornjeptujske gosposčine iz leta 1597 pojavijo le nekajkrat. Celo nasprotno, pojavila se je cela vrsta opustelih hub, kar nam dokazuje reformiran urbar iz 6. junija 1597.¹⁶² Razloge za opustelost lahko iščemo predvsem v slabem gospodarjenju zakupnikov gosposčine.

Pojavila se je bojazen, da teh področij ne bo mogoče naseliti, zato so kmetom, ki so imeli vinograde zraven hubne posesti, prepovedali gradnjo hiš v vinogradih in jih tako prisilili, da se po kupnem pravu naselijo na opustelo ozemlje in tako tudi finančno ugodijo ukazom deželnega kneza. Za obravnavane vasi je po urbarju iz leta 1597 razvidno, da je največje število opustelih hub bilo v Zgornjem in Spodnjem Velovlaku ter Podvincih.¹⁶³ V 16. stol. je huba merila med 12 in 15 ha.¹⁶⁴

Da ni prišlo do večje drobitve gornjeptujske posesti, nam dokazuje tudi obravnavani urbar iz časa okrog 1677, saj poleg nekaj naštetih oštati, strelskih dvorcev in gruntov prevladujejo polhubne in cele hubne posesti. Število celih in polhubnih posesti ter

---

¹⁶² ZAP 70 R-23, fol. 217; *Reformation der Herrschafft Pettaw Anno. 1597*; komisija za izvedbo popisa urbarialnih dohodkov gosposčine je ugotovljala stanje opustelosti hubne posesti.

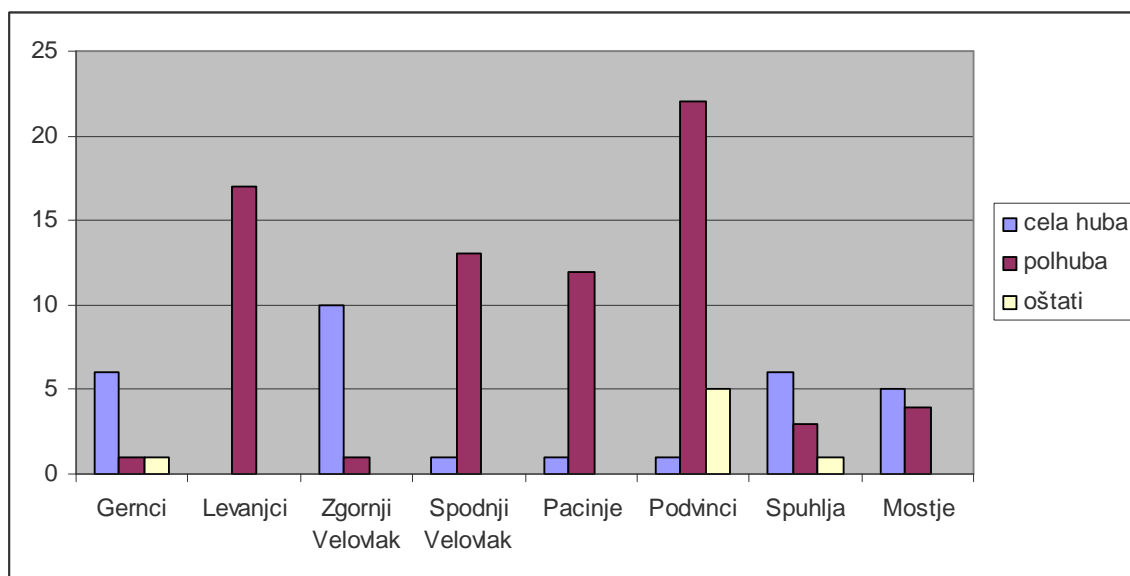
¹⁶³ Hernja Masten, *Urbar gosposčine Gornji Ptuj ...*, str. 39.

¹⁶⁴ Klasinc, str. 41.

oštati gosposčine Gornji Ptuj iz časa okrog 1677 nam prikazuje preglednica 1, razmerje celih in polhub ter oštati v gosposčini pa graf 1.

Obravnavane vasi	Cela huba	Polhuba	Oštati
Gernci	6	1	1
Levanjci		17	
Zgornji Velovlak	10	1	
Spodnji Velovlak	1	13	
Pacinje	1	12	
Podvinci	1	22	5
Spuhlja	6	3	1
Mostje	5	4	
Vsota	30	73	7

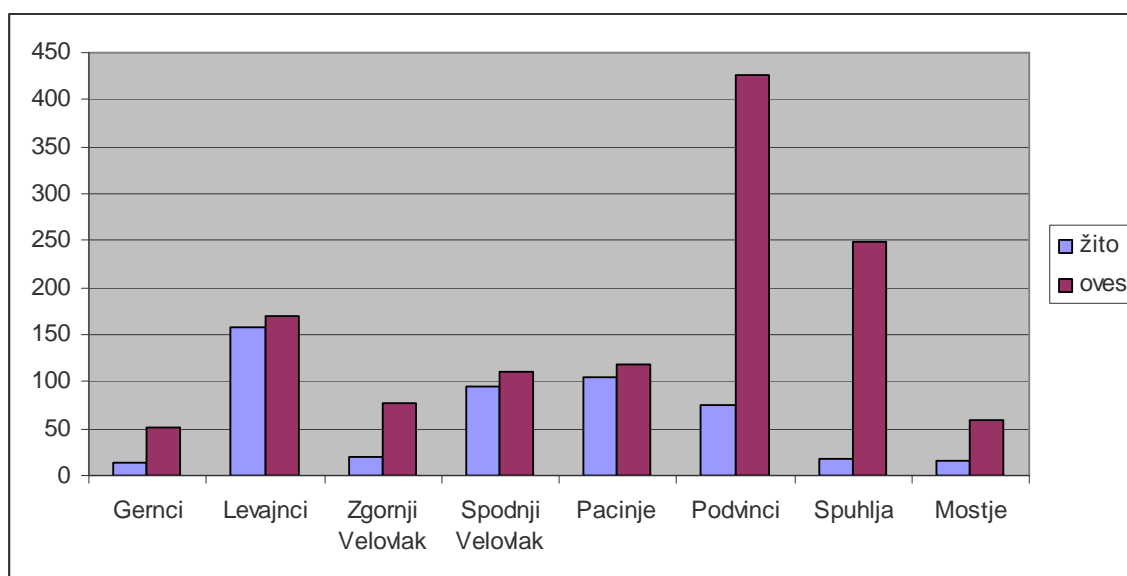
Preglednica 1: Število celih in polhubnih posesti ter oštati

Graf 1: Cele hube, polhube in oštati

V obravnavanih vaseh po urbarju iz časa okrog 1677 prevladujejo cele hubne posesti v vaseh Gernci, Spuhlja in Zgornji Velovlak. V primerjavi s starejšim urbarjem iz leta 1597 lahko opazimo, da je v obravnavanih vaseh prišlo le do manjših sprememb

cepitve urbarialne posesti. Nekoliko večja sprememba števila celih in polhubnih posesti se kaže le v vasi Podvinci, kjer je leta 1597¹⁶⁵ bilo prešteti 27 polhub ter dve celi hubni posesti, medtem ko so okrog leta 1677 v urbarju navedli 22 polhub. Cele hubne posesti so prevladovale predvsem na ravninskih predelih spodnjega Ptujkega polja, kamor lahko prištejemo tudi obravnavane vasi Spuhlja, Gernci ter Zgornji Velovlak. Sklepamo lahko, da je bila konfiguracija posesti določena glede na potrebe gosposčine po žitu in geografski specifičnosti področja. Iz obravnavanega urbarja je jasno razvidna težnja gosposčine po trgovanju z žitom, kar je bilo mogoče na podlagi geografske danosti območja spodnjega Ptujkega polja. Skladno s tem je gosposčina predvsem od ravninskih hubnih posesti pobirala dajatve večinoma v žitaricah.

Graf 2: Dajatve kaščnih mer v žitaricah za obravnavane vasi od hubnih posesti

Urbarialna posest gosposčine je po urbarju iz leta 1597¹⁶⁶ vključevala 34 vasi in 79 vinskih vrhov, v času okrog 1677 pa 37 vasi in 72 vinskih vrhov.

¹⁶⁵ Hernja Masten, *Urbar gosposčine Gornji Ptuj ...*, str. 51.

¹⁶⁶ Prav tam, str. 52.

Huba

Podložniki so bili na hubnih posestih obremenjeni z oddajo naturalnih dajatev v žitaricah, kokoših in jajcih ter z denarno dajatvijo (činž) glede na določitev za posamezno hubo in vas. Oddajo naturalnih dajatev v posamezni vasi je nadziral župan posamezne vasi, ki je imel povezovalno nalogo med gosposko upravo in podložnikom. Osnovna podložniška gospodarska enota je bila huba, cela ali polhuba. Nekateri podložniki so hasnovali tudi od dveh polhub, ki pa sta bili v urbarju obračunani kot ena (*von zwo halb hueben*)¹⁶⁷. Dajatev teh dveh je samo v naturi bila nekoliko višja kot pri celi hubni posesti, medtem ko je činž enak kot za celo hubo.

Županske hube

Gospoščina je v vsaki vasi nastavila župana (*amtman*), ki je predstavljal podaljšano roko uprave gosposke. Župani niso bili voljeni s strani celotne vasi, pa tudi njihova funkcija ni bila dedna. Pri opravljanju te funkcije so imeli za hasnovanje od dodatne hube določene bonitete pri obvezah do gospoščine. V obravnavanih vaseh po urbarju iz časa okrog 1677 so županske dodatne hubne posesti ter obveze ponavadi zapisane na koncu seznama hubnih posesti (*Der Supan dient von supwegen*)¹⁶⁸. Župani imensko niso navedeni, vendar lahko sklepamo, da je bil župan posamezne vasi tisti, ki je bil v urbarju zapisan kot prvi.¹⁶⁹ Dejstvo je bilo, da so bili vaški župani premožnejši od ostalih podložnikov v vasi. Ob tem je treba omeniti, da so se po vaseh spodnjega Ptujskega polja ohranila stara poimenovanja nekaterih družin, ki sicer danes nosijo drugačne priimke, vendar imajo v svojem družinskem drevesu prednike, ki izvirajo iz županove (*amtman*) družine, po domače »Županovi«.

---

¹⁶⁷ ZAP 70, R-1, fol. 53v; Lovrenc Cizerl je v Spuhlji hasnoval od dveh polhub.

¹⁶⁸ Prav tam, fol. 35.

¹⁶⁹ V urbarjih so ponavadi župani navedeni kot prvi na seznamu hasnovalcev gospoščinske posesti.

Denarne dajatve

Na plačilni dan (*Stifttag*) je moral podložnik odnesti činž v gosposčinski urad. S tem je opravil vse obveznosti oz. »*odrajtal*« svojo dolžnost do gosposčine.

Činž se ni oddajal na isti dan kot dajatve v naturi.¹⁷⁰

Dajatve, predpisane skupaj za celotno vas

Urbar iz leta 1597 kmetijam pripisuje tudi obvezno tlako (*Tagwerch*), katere pa v obravnavanem urbarju iz časa okrog 1677 ni mogoče posebej zaznati. Tlaka je seveda že bila reluirana, denarno ovrednotena. Posebnost gosposčine so bile skupne dajatve, ki so bile predpisane za celotno vas in so vključevale kole za gorice ter prevoz gnoja in lesa za potrebe gosposčine. Mera, uporabljena za skupne dajatve, je bila fudra (*fueder*). Fudra označuje staro mero za določitev ene vožnje s parom konjev in tovorom naloženim na voz.¹⁷¹ Skupne dajatve za posamezne vasi obravnavanega področja ptujske gosposčine iz časa okrog 1677. leta so navedene v preglednici 2.

Vasi (skupne dajatve)	Prevoz lesa	Prevoz gnoja	Vinogradniški koli
Gernci	3	2	1000
Levanjci	4	8	6000
Zgornji Velovlak	2	5	2000
Spodnji Velovlak	4	5	2500
Pacinje	4	3	
Podvinci			
Spuhlja		4	
Vsota	19	27	11500

Preglednica 2: Pregled skupnih dajatev za posamezne vasi

¹⁷⁰ Klasinc, str. 39.

¹⁷¹ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 44.

Oštat – domec

Drugo gospodarsko enoto gosposčine je predstavljala oštat (domec), ki je obsegala četrtno cele hubne posesti. V obravnavanih vaseh so navedene oštati v Podvincih, Gercih in Spuhlji. Oddajale so le činž.

Strelnski dvorci

Posebno mesto pri gospodarjenju gosposčine so imeli strelnski dvorci, ki so kot obrambne fortifikacije nastali že v 12. in 13. stol. Do konca 15. stol. so jih uspeli vključiti v pravni in posestni okvir gosposčine, zato so vedno bolj izgubljali svoj prvotni pomen. Zaradi vojaške službe so bili njihovi lastniki pri obdavčitvah deležni določenih bonitet. V 16. stol. so strelnske dvorce pokupili ptujski meščani in še vedno koristili njihove bonitete. Reformirani urbar gosposčine iz leta 1597 navaja Nürnbergerjev strelnski dvorec v Placarju, ki ga je takrat imel v zastavni lasti Mihael Nürnberger. Podložniki, ki so spadali k strelnskemu dvorcu, so zato bili njegova last. Neprimerno vedenje lastnika dvorca do podložnikov je pripeljalo reformno komisijo do spoznanja, da bi bilo knezu potrebno predlagati vključitev strelnskega dvorca med ostale urbarialne zavezance.¹⁷²

Obravnavani urbar navaja strelnske dvorce v Zalmancih – Strejaci, Strelcih in Placarju.¹⁷³ Posestne ostanke strelnskega dvorca lahko opazimo tudi v Spuhlji, kjer se v urbarju činžnih dajatev omenjata dve kmetiji kot ostanke strelnskega dvorca, in v Mostjeh, kjer je Filip Vrabl služil od posesti iz nekdanjega strelnskega dvorca.¹⁷⁴ Omenjene hubne posesti so že obravnavane brez obrambnih bonitet.¹⁷⁵

Mlini in ribniki

Urbar gosposčine Gornji Ptuj iz leta 1597 navaja 21 mlinov.¹⁷⁶ Ti niso bili obravnavani kot posebne davčne enote, ker so bili vsakič obravnavani skupaj ob hubi. Mline so postavljali na reki Dravi, Pesnici, Polskavi ter potokih Rogoznica in Krka.

¹⁷² Hernja Masten, *Urbar gosposčine Gornji Ptuj ...*, str. 39.

¹⁷³ ZAP 70, R-1; Kazalo urbarja; Strelnski dvorci (*Shizen*).

¹⁷⁴ Prav tam, fol. 56; Ostanke strelnskega dvorca v Mostjeh.

¹⁷⁵ Prav tam, fol. 54-54v; Ostanke nekdanjega strelnskega dvorca v Spuhlji.

¹⁷⁶ Hernja Masten, *Urbar gosposčine Gornji Ptuj ...*, str. 56.

Ribnikov je bilo malo in še ti so bili večinoma vsi ob mlinih. Za mline in ribnike so veljala posebna plačila. Leta 1597 se v obravnavani vasi Gernci (Žabjak) omenja mlin na potoku Rogoznica, v lasti Filipa Pihlerja. Ob mlinu je dal narediti tudi ribnik in je ob praznjenju le-tega moral gosposčini plačati 0,5 goldinarja oz. dati 1 kopuna. Za mlin je moral dati 2 kopuna.¹⁷⁷ Ta isti mlin se omenja tudi v urbarju iz časa okrog 1677, in sicer kot last Jurija Pihlerja. Mlinu pripadajoči ribnik se ne omenja, vendar je imel lastnik še eno celo hubo in še polhubo v Gerncih. Za mlin je moral plačati 13 denaričev in 2 kopuna (*Jury Pichler, dient von ainer müllen*)¹⁷⁸. V obravnavanem urbarju je tudi v Podvincih omenjen ribnik z letnico nastanka 1671. Zaradi novourejenega ribnika v Podvincih so podložniki te vasi s strani gosposčine dobili nove činžne obveze, ki niso bile enake starim.¹⁷⁹ Leta 1672 so začeli uporabljati ribnik tudi v Zgornjem Velovlaku.¹⁸⁰ V Levanjcih je Janez Kaisersperger prav tako moral za mlin na Pesnici, ki se omenja tudi v urbarju iz 1597. leta¹⁸¹, plačati 8 denaričev in kot činžno dajatev dati 2 kopuna.¹⁸² Mlin pri Pacinju, ki je omenjen v starejšem urbarju, se v obravnavanem ne omenja več.

Žitne mere –*Traid Maß*

Žitne dajatve podložnikov so se dajale v posodah oziroma merah imenovanih korec (*Casten Görz*). Kaščna mera je bila običajna mera, katero so gosposčine uporabljale za pobiranje žitnih dajatev. Razlika je bila, ali se je žito oddajalo v korcu, ki je bil ražen ali zvrhan (*gupff*). Pri veliki količinah se je namreč žitna razlika zelo poznala. Seveda je treba poudariti, da so se mere oz. korci med posameznimi gosposčinami razlikovali, velikokrat tudi med samimi uradi iste gosposčine.

Urbar iz časa okrog 1677 uvaja tekst, ki natančno določa razmerja žitnih mer. Mere za oddajo vina so navedene v drugem delu urbarja, kjer so veljale določbe, ki se nanašajo na gorsko pravo vinorodnih področij. V prvih nekaj vrsticah je bilo jasno nakazano, da je gosposčina do tedaj prejemale dajatve žitaric in vina po različnih merah, ki so se med seboj razlikovale. Z novo odredbo so poenotili vse mere na osnovi graškega četrtja (*Gräzer virthl*). Graški četrt je vseboval 50 namiznih veder (*Tishkandl*).

¹⁷⁷ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 56.

¹⁷⁸ ZAP 70, R-1, fol. 8; Mlin na potoku Rogoznica, v vasi Gernci, v lasti Jurija Pihlerja.

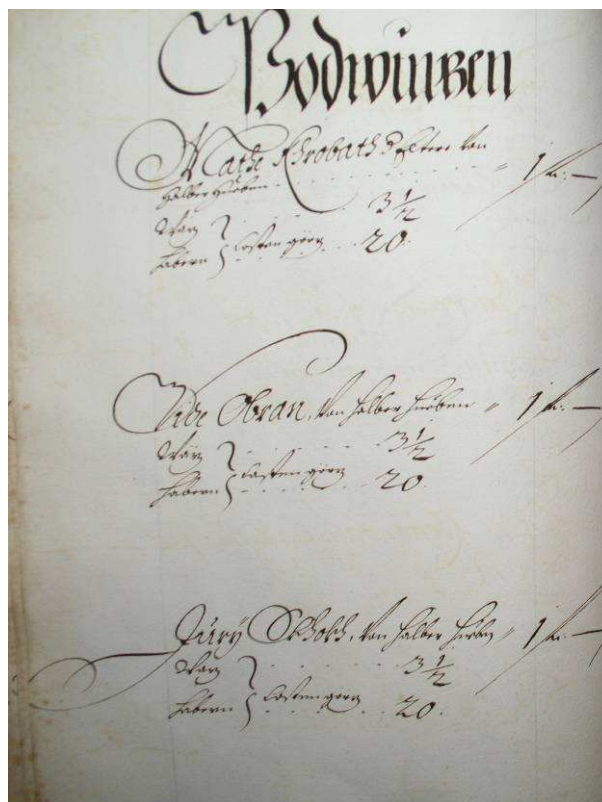
¹⁷⁹ Prav tam, fol. 35; Ribnik v Podvincih in sprememba činžnih dajatev za celo vas.

¹⁸⁰ Prav tam, fol. 27; Ribnik v Zgornjem Velovlaku.

¹⁸¹ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 56.

¹⁸² ZAP 70, R-1, fol. 24; Mlin na Pesnici v Levanjcih.

Polovica graškega četrta je merila 25 namiznih veder, medtem ko je ptujska kaščna mera (*Casten Görz*) vsebovala 20 namiznih veder. Iz tega je sledilo, da mera dveh in pol ptujskih kaščnih mer sovpada s količino enega graškega četrta. Zvrhana mera enega četrta je bila enaka količini 60-ih namiznih veder. Slednje je bilo zapisano v opombo podložniku, ki je bil dolžan žito oddajati v kaščo po zvrhani ptujski meri, ki se je od ražene oz. prodajne razlikovala kar za 10 namiznih veder. Kot zadnja je bila določena še mera za ptujski mestni korec (*Pettauer Statt Görz*), ki je znašal 30 namiznih veder. Na koncu zakonske odredbe žitnih mer je bilo podložnikom dano v vednost, da so obvezani spoštovanja navedenih določil.¹⁸³ Robert Baravalle je v svojem delu, ki se nanaša na različne mere, uporabljene od 16. stol. naprej na področju dežele Štajerske, zapisal, da je ena kaščna mera v 16. stol. zadoščala približno za 39,36 l. Isto je veljalo za ptujsko mestno mero.¹⁸⁴

Slika 5: Hubna posest gornjeptujske gospoščine
ZAP 70, R1, fol. 32^v.

¹⁸³ ZAP 70, R-1, fol. 1; Zakonska odredba, na podlagi katere so bile določene osnovne mere za oddajo žita.

¹⁸⁴ Baravalle, str. 57.

6.3 Činž in druge dajatve po posameznih vaseh

Gernci

Gospoščini Gornji Ptuj je v vasi Gernci bilo podložnih 7 podložnikov, ki so hasnovali od devetih davčnih enot. Jurij Pihler je zraven cele hube in še polhube hasnoval od mlina, ki se omenja tudi v urbarju iz leta 1597.¹⁸⁵ Ob primerjavi obeh urbarjev lahko ugotovimo, da se lastništvo nad mlinom ni spremenilo in je ostalo v domeni družine Pihler. Ribnika, ki se omenja v urbarju iz leta 1597, v obravnavanem ni mogoče zaslediti. Tudi župan se v vasi posebej ne omenja. V naturi so podložniki oddajali žito, oves in kokoši. Mlinar Jurij Pihler je moral dati 2 kopuna in denarno dajatev 13 denaričev za hasnovanje od mlina, kar je bila pogosta dajatev za to dopolnilno dejavnost. Denarna dajatev je za celo hubno posest bila enotna in je znašala 1 fl 3 š. Od oštati je moral Anton Zelenko plačati 2 šilinga, medtem ko je bil dajatev v naturi oproščen.

Zap. št.	Enota	Fol.	Hasnovalec	Žito (k)	Oves (k)	Kokoši	Kopuni	Jajca	Fl	Š	Den
1	oštat	7	Anton Zelenko							2	
2	huba	7	Anton Herga	2	8	4		20	1	3	
3	huba	7	Matej Kaisersberger	2	8	4		20	1	3	
4	huba	7v	Lovrenc Arnuš	2	8	4		20	1	3	
5	huba	7v	Tomaž Arnuš	2	8	4		20	1	3	
6	huba	7v	Jurij Pihler	2	8	4		20	1	3	
7	polhuba	8	Jurij Pihler	1	4					5	20
8	huba	8	Matej, sin Pankraca	2	8	4		20	1	3	
9	mlin	8	Jurij Pihler				2				13
Vsota				13	52	24	2	120	6	25	33

Preglednica 3: Podložniki in njihove dajatve v vasi Gernci

¹⁸⁵ Hernja Masten, Urbar gospoščine Gornji Ptuj ..., str. 60.

Levanjci

V vasi Levanjci je bilo gosposčini podložnih 19 davčnih enot in 18 podložnikov. Janez Kaisersberger je zraven polhube hasnoval od mlina na Pesnici, ki se omenja tudi v urbarju iz 1597. leta, vendar je takrat od njega hasnoval Filip Meznarič.¹⁸⁶ V Levanjcih so prevladovale polhubne posesti, od katerih so podložniki za naturalne obveznosti dajali žito, oves, kokoši in jajca. Posebej sta bila obdavčena lastnik mlina in župan, ki se imensko ne navajata. Župan je od dodatne županske hube bil dolžan 8 korcev ovsa in 2 kopuna ter činž 3 šilingov. Mlinar Janez Kaisersberger pa je moral za mlin prispevati samo 2 kopuna. V primerjavi s starejšim urbarjem iz 1597. leta lahko ugotovimo, da se število podložnih kmetij bistveno ni spremenilo. Večja razlika med urbarjema se pokaže pri lastnikih teh kmetij, saj so se priimki le-teh spremenili. V skoraj osemdesetih letih časovne razlike med urbarjema so v Levanjcih ostali priimki Bračič, Čeh, Kaisersberger, Černko in Bezjak.

Zap. št.	Enota	Fol.	Hasnovalec	Žito (k)	Oves (k)	Kokoši	Kopuni	Jajca	Fl	Š
1	polhuba	21v	Ožbalt, sin Mateja	9 ½	10	2		10	1	2
2	polhuba	21v	Andrej Kaisersberger	9 ½	10	2		10	1	2
3	polhuba	21v	Janez Kaisersberger	9 ½	10	2		10	1	2
4	polhuba	22	Filip Gruškar	9 ½	10	2		10	1	2
5	polhuba	22	Jurij Kolar	9 ½	10	2		10	1	2
6	polhuba	22	Matej Horvat	9 ½	8	2		10	1	2
7	polhuba	22v	Gregor Čeh	9 ½	10	2		10	1	2
8	polhuba	22v	Nikolaj Černko	9 ½	10	2		10	1	2
9	polhuba	22v	Gregor Bračič	9 ½	10	2		10	1	2
10	polhuba	23	Urban Brumen	9 ½	10	2		10	1	2
11	polhuba	23	Janez Pukšič	9 ½	10	2		10	1	2
12	polhuba	23	Andrej Bratec	9 ½	10	2		10	1	2
13	polhuba	23	Martin Toplak	9 ½	10	2		10	1	2
14	polhuba	23	Anton Čeh	9 ½	10	2		10	1	2
15	polhuba	23v	Janez Cizerl	9 ½	10	2		10	1	2
16	polhuba	24	Andrej Bezjak	9 ½	10	2		10	1	2
17	polhuba	24	Matej, sin Marka	9 ½	10	2		10	1	2
18	mlin	24	Janez Kaisersberger				2			
19	ž. huba	24v	župan		8		3			3
Vsota				158 ½	176	34	5	170	17	37

Preglednica 4: Podložniki in njihove dajatve v vasi Levanjci

¹⁸⁶ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 62.

Zgornji Velovlak

V Zgornjem Velovlaku je bilo ptujski gosposčini podložnih 11 davčnih enot in 9 podložnikov. Ožbalt Zorčič in Filip Kalec sta imela po dve celi hubni posesti. V Zgornjem Velovlaku so večinoma prevladovale cele hubne posesti. Od polhube je hasnoval le Jakob Horvat. Župan je za svojo dodatno župansko hubo moral plačati županski činž 1 š 15 den in prispevati tri kopune. Število davčnih enot se od leta 1597 ni bistveno spremenilo. Popolnoma drugače je bilo z lastniki hubnih posesti, saj so se priimki v celoti zamenjali.¹⁸⁷

Zap. št.	Enota	Fol.	Hasnovalec	Žito (k)	Oves (k)	Kokoši	Kopuni	Jajca	Fl	Š	Den
1	Huba	25	Ožbalt Zorčič	2	8	4		20	1	2	
2	Huba	25	Ožbalt Zorčič	2	8	4		20	1	2	
3	Huba	25	Filip Kalec	2	8	4		20	1	2	
4	Huba	25v	Filip Kalec	2	8	4		20	1	2	
5	Huba	25v	Matej Šparavec	2	8	4		20	1	2	
6	Huba	25v	Matej Habjanec	2	8	4		20	1	2	
7	Huba	26	Matej Čuš	2	8	4		20	1	2	
8	Huba	26	Vid Kalec	2	8	4		20	1	2	
9	Huba	26	Urban Kuplen	2	8	4		20	1	2	
10	polhuba	26v	Jakob Horvat	1	4	2		10	1	7	
11	ž. činž	26v	župan				3			1	15
Vsota				19	76	38	3	190	10	26	15

Preglednica 5: Podložniki in njihove dajatve v vasi Zgornji Velovlak

Spodnji Velovlak

V Spodnjem Velovlaku je bilo ptujskih 14 podložniških enot in prav toliko podložnikov, kar je enako število kot leta 1597.¹⁸⁸ Kot župan je od županskega grunta hasnoval Gregor Kuhar in zanj plačeval podobno vsoto kot vsi ostali. Iz tega lahko sklepamo, da je morebiti bila njegova posest nekoliko večja od ostalih županskih hub.

¹⁸⁷ Hernja Masten, *Urbar gosposčine Gornji Ptuj ...*, str. 122–124.

¹⁸⁸ Prav tam, str. 62.

Priimki v vasi so se od leta 1597 zelo spremenili. Ostala sta priimka Čuš in Jager.¹⁸⁹ Za hasnovalca Andreja Jagra pisec urbarja ni zapisal velikosti posesti.

Zap. št.	Enota	Fol.	Hasnovalec	Žito (k)	Oves (k)	Kokoši	Kopuni	Jajca	Fl	Š
1	polhuba	27v	Pavel Vojsk	9 ½	10	2		10	1	3
2	ž. grunt	27v	Gregor Kuhar		8		3		1	3
3	polhuba	27v	Gregor Taberer	9 ½	10	2		10	1	3
4	polhuba	28	Janez Tabrer	9 ½	10	2		10	1	3
5	polhuba	28	Lovrenc Šeruga	9 ½	10	2		10	1	3
6	polhuba	28	Matej Kuhar	9 ½	10	2		10	1	3
7	polhuba	28v	Vid Čeh	9 ½	10	2		10	1	3
8	polhuba	28v	Janez Kern	9 ½	10	2		10	1	3
9	polhuba	28v	Janez Rukla	9 ½	10	2		10	1	3
10	polhuba	29	Jurij Rukla	9 ½	10	2		10	1	3
11	polhuba	29	Ožbalt Jager	5	8	2		10	1	3
12	polhuba	29	Jurij Čuš			2		10	2	2
13	polhuba	29v	Arne Vertič						1	5
14	polhuba	29v	Andrej Jager	5	5				1	4
Vsota				95 ½	111	22	3	110	15	44

Preglednica 6: Podložniki in njihove dajatve v vasi Spodnji Velovlak

Pacinje

Gospoščina Gornji Ptuj je v Pacinju imela 14 podložniških enot in prav toliko podložnikov. Število podložnih kmetij je enako številu kmetij po urbarju iz leta 1597.¹⁹⁰

Tudi tukaj je – sodeč po količini dajatev – župan hasnoval od precej velike kmetije. Zanj je moral gosposčini plačati kar 3 fl in v naturi »odrajtati« 8 korcev ovsa in 3 kopune. Priimki lastnikov posesti so se glede na urbar iz leta 1597 skoraj v celoti spremenili.¹⁹¹ Le priimek Švarc se je v vasi ohranil nekje do leta 1677. Iz spodaj navedene tabele je razvidno, da je v Pacinju prevladovala polhubna posest.

¹⁸⁹ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 124–126.

¹⁹⁰ Prav tam, str. 63.

¹⁹¹ Prav tam, str. 129–130.

Zap. št.	Enota	Fol.	Hasnovalec	Žito (k)	Oves (k)	Kokoši	Kopuni	Jajca	Fl	Š	Den
1	polhuba	30	Janez, sin Petra	9 ½	10	2		10	1	3	
2	polhuba	30	Jurij, sin Mihaela						2	3	
3	polhuba	30	Matej Matjašič	9 ½	10	2		10	1	3	
4	polhuba	30v	Martin Cizerl	9 ½	10	2		10	1	3	
5	polhuba	30v	Gregor Šebec ml.	9 ½	10	2		10	1	3	
6	polhuba	30v	Jakob Krajnc	9 ½	10	2		10	1	3	
7	polhuba	31	Blaž, sin Jurija	9 ½	10	2		10	1	3	
8	polhuba	31	Blaž Šebec	9 ½	10	2		10	1	3	
9	polhuba	31	Matej Vertič	9 ½	10	2		10	1	3	
10	polhuba	31v	Jurij Švarc	9 ½	10	2		10	1	3	
11	polhuba	31v	Jurij Bezjak	9 ½	10	2		10	1	3	
12	polhuba	31v	Mihael, sin Petra	9 ½	10	2		10	1	3	
13	grunt	32	Štefan Ramšek						3		
14	ž. huba	32	župan		8		3			3	22
Vsota				104 ½	118	22	3	110	16	39	22

Preglednica 7: Podložniki in njihove dajatve v vasi Pacinje

Podvinci

V primerjavi z ostalimi obravnavanimi vasmi s hubno posestjo lahko vidimo, da je bilo v Podvincih največ davčnih enot, ki so bile podložne gosposčini Gornji Ptuj. Podložnikov oz. lastnikov hubnih posesti in oštati je bilo 27, saj je lastnik Gregor Arnuš hasnoval od dveh polhub. V Podvincih so prevladovale polhube, največ pa je bilo oštati, ki so bile obdavčene samo s činžem 2 denaričev. Za razliko od ostalih obravnavanih vasi so tukaj podložniki od naturalnih dajatev imeli obvezo le v žitu in ovsu. Število kmetij se od leta 1597 ni kaj dosti spremenilo.¹⁹² Sprememba se opazi le pri priimkih lastnikov. Ohranili so se priimki Grandošek, Bezjak, Horvat in Golob. Domci, katerih je bilo pet, so bili seveda drugače obdavčeni, saj so glede na velikost posesti plačali le činž, pa še ta je bil veliko nižji od ostalih in je znašal za vsakega domca 2 šilinga. Župan poimensko ni naveden. Glede na podatke iz urbarja leta 1597¹⁹³ se kažejo nekatere spremembe pri skupnih vsotah naturalnih in činžnih dajatev.

¹⁹² Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 63.

¹⁹³ Prav tam.

Razlika je obrazložena kot dodatna opomba v urbarju, kjer je zapisano, da so se zaradi leta 1671 nastalega ribnika v Podvincih nekoliko spremenile dajatve za celotno vas.¹⁹⁴

Zap. št.	Enota	Fol.	Hasnovalec	Žito (k)	Oves (k)	Fl	Š	Den
1	polhuba	32v	Matej Horvat	3 ½	20	1		
2	polhuba	32v	Vid Obran	3 ½	20	1		
3	polhuba	32v	Jurij Skok	3 ½	20	1		
4	polhuba	33	Janez Mlinarič	3 ½	20	1		
5	polhuba	33	Gregor Grandušak	3 ½	20	1		
6	polhuba	33	Andrej Kostanjevec	3 ½	20	1		
7	polhuba	33	Štefan Mlinarič	3 ½	20	1		
8	polhuba	33v	Gregor Bezjak	3 ½	20	1		
9	polhuba	33v	Lovrenc Bezjak	3 ½	20	1		
10	polhuba	33v	Peter Meznarič	3 ½	20	1		
11	polhuba	33v	Andrej Miklavčič	3 ½	20	1		
12	polhuba	34	Gregor Arnuš	3 ½	20	1		
13	polhuba	34	Ruprecht Kolar	3 ½	20	1		
14	polhuba	34	Tomaž Ribič	3 ½	20	1		
15	polhuba	34	Tomaž Golob	3 ½	20	1		
16	polhuba	34v	Matej Horvat mlajši	3 ½	20	1		
17	polhuba	34v	Jakob Kostanjevec	3 ½	20	1		
18	polhuba	34v	Janez Luben	3 ½	20	1		
19	polhuba	34v	Mihael Arnuš	3 ½	20	1		
20	polhuba	35	Jurij Resman	3 ½	20	1		
21	polhuba	35	Jurij, sin Arneja	3 ½	20	1		
22	ž. huba	35	župan	1	7		1	3
23	oštat	35	Matej Horvat				2	
24	oštat	35	Mihael Samorez				2	
25	oštat	35	Gregor Arnuš				2	
26	oštat	35	Gregor Tekmec				2	
27	oštat	35	Jakob Kostanjevec				2	
28	polhuba	35	Boštjan Pihler				6	
Vsota				74 ½	427	21	17	3

Preglednica 8: Podložniki in njihove dajatve v vasi Podvinci

¹⁹⁴ ZAP 70, R-1, fol. 35; Ribnik v Podvincih.

Spuhlja

V Spuhlji je bilo ptujskih 11 davčnih enot in 10 podložnikov, ker je Urban Horvat hasnoval od dveh celih hub. Lovrenc Cizerl je imel dve polhubi, ki sta se v urbarju obračunavali kot cela enota. Tukaj so jasno razvidni tudi ostanki nekdanj utrjenega strelskega dvorca, ki se je razdelil na dva dela in dobil enake zadolžitve kot preostale davčne enote v vasi, brez prejšnjih bonitet.¹⁹⁵ V Spuhlji so od naturalnih dajatev podložniki bili dolžni oddajati le žitarice. Žitaric sta v večini bila oproščena oba dela ostankov strelskih dvorcev, ki sta v zameno morala oddajati vsak po 1 ½ kopuna in enako činžno dajatev kot ostali. Od žitaric sta bila obvezana le z oddajo ovsa, vendar v dosti manjših količinah kot ostale kmetije. Župan v obravnavanem urbarju ni omenjen. Od priimkov navedenih v starejšem urbarju¹⁹⁶ se je v obravnavanem ohranil le Horvat.

Zap. št.	Enota	Fol.	Hasnovalec	Žito (k)	Oves (k)	Kopuni	Fl	Š	Den
1	polhuba	53v	Matej Dominko	1 ½	16			6	
2	huba	53v	Urban Horvat	3	32		1	3	
3	huba	53v	Urban Horvat	3	32		1	3	
4	dve polhubi	53v	Lovrenc Cizerl	3 ½	32		1	3	
5	huba	54	Martin Šegula	3	32		1	3	
6	huba	54	Matej Lah	3	32		1	3	
7	huba	54	Mihael Horvat	3	32		1	3	
8	polovica str. dvor.	54	Jurij, sin Ivana		4	1 ½	1	3	
9	polovica str. dvor.	54v	Marko Horvat		4	1 ½	1	3	
10	huba	54v	Matej Horvat	3	32		1	3	
11	oštat	54v	Gregor Fajfer					3	15
Vsota				18	248	3	9	36	15

Preglednica 9: Podložniki in njihove dajatve v vasi Spuhlja

¹⁹⁵ ZAP 70, R1, fol 54; *Jurj deß Ifan sohn, von einer halben schizen lehen od(er) hoff*; Jurij, sin Ivana je hasnoval od polovice strelskega dvorca, od druge polovice pa njegov sosed Marko Horvat.

¹⁹⁶ Hernja Masten, *Urbar gosposčine Gornji Ptuj ...*, str. 136–140.

Mostje

V vasi Mostje je gosposčina Gornji Ptuj imela po urbarju iz časa okrog 1677 podložnih 10 davčnih enot in prav toliko hasnovalcev. V primerjavi s starejšim urbarjem iz leta 1597 je moč ugotoviti, da so se priimki v vasi večinoma ohranili, kar je za razliko od ostalih obravnavanih vasi predstavljalo izjemo. Ohranili so se priimki Šegula, Lacko, Vrabl, Ferenc in Toplak.¹⁹⁷ Tudi v Mostjih je nekoč bila posest strelskega dvorca, saj je Filip Vrabl hasnoval od strelskega dvorca (*schizen hoff*).¹⁹⁸ Strelski dvorec se omenja tudi v urbarju iz leta 1597. Takrat je od njega hasnoval župan Urban Šegula.¹⁹⁹ V obravnavanem urbarju je za vas Mostje pisar zraven činža in naturalnih dajatev k vsakemu podložniku posebej pripisal tudi tlako preračunano v denar oz. *robathgelt*. V ostalih obravnavanih vaseh denarne tlake posebej ni mogoče zaslediti. Iz preglednice je mogoče razbrati, da je bilo tukaj poleg županskega grunta in ostanka strelskega dvorca enako število celih in polovičnih hubnih posesti.

Zap. št.	Enota	Fol.	Hasnovalec	Žito (k)	Oves (k)	Kokoši	Kopuni	Fl	Š	Tlaka (fl)
1	ž. grunt	55v	Simon Maurič	1	4		2		6	5
2	polhuba	55v	Jurij Šori	1	4	1			7	6
3	polhuba	55v	Martin Ferenc	1	4	1			7	6
4	str. dvor.	56	Filip Vrabl	2	8	2		1	3	8
5	huba	56	Rupert Vrabl	2	8	2		1	2	8
6	huba	56	Vincenc Lacko	2	8	2		1	2	8
7	huba	56v	Martin Toplak	2	8	2		1	2	8
8	huba	56v	Lovrenc Lacko	2	8	2		1	2	8
9	polhuba	56v	Štefan Šegula	1	4	1			7	6
10	polhuba	57	Ožbalt Šegula	1	4	1			7	6
Vsota				15	60	14	2	5	45	69

Preglednica 10: Podložniki in njihove dajatve v vasi Mostje

¹⁹⁷ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj..., str. 144–145.

¹⁹⁸ ZAP 70, R-1, fol. 56; Strelski dvorec v vasi Mostje.

¹⁹⁹ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj..., str. 144.

Kraj	Št. enot	Žito (k)	Oves (k)	Kokoši	Kopuni	Jajca	Fl	Š	Den	Tlaka (fl)
Gernci	9	13	52	24	2	120	6	25	33	
Levajnci	19	158 ½	176	34	5	170	17	37		
Zgornji Velovlak	11	19	76	38	3	190	10	26	15	
Spodnji Velovlak	14	95 ½	111	22	3	110	15	44		
Pacinje	14	104 ½	118	22	3	110	16	39	22	
Podvinci	28	74,5	427				21	17	3	
Spuhlja	11	18	248		3		9	36	15	
Mostje	10	15	60	14	2		5	45		69
Vsota	116	498	1268	154	21	700	99	269	88	69

Preglednica 11: Sumarni seštevek naturalnih dajatev in činž od hubnih posesti v obravnavanih vaseh po obravnavanem urbarju iz časa okrog 1677

Kraj	Št. enot	Žito (k)	Oves (k)	Kokoši	Kopuni	Jajca	Fl	Š	Den	Tlaka
Gernci	7	12	40	24	7	120	6	3	12	24
Levajnci	18	139	166	30	5	150	1	34		32
Zgornji Velovlak	12	22	88	48	3	240	12	13	153	48
Spodnji Velovlak	14	98 ½	98	22		110	1	38		187
Pacinje	14	93 ½	236	22		110	1	35	94 ½	22
Podvinci	29	82 ½	734						659	56
Spuhlja	10	23	272		3		2	38	120	34
Mostje	8	10	51	10	5			26	90	22
Vsota	112	480 ½	1685	156	23	730	23	187	1129	425

Preglednica 12: Sumarni seštevek naturalnih in denarnih dajatev za obravnavane vasi po urbarju iz leta 1597²⁰⁰

Dajatve od hubnih posesti v naturi in denarju se po urbarju iz leta 1597 veliko ne razlikujejo od dajatev, ki so bile navedene v obravnavanem urbarju. V obravnavanih vaseh so bili podložniki po obeh urbarjih obvezani dajati žito, oves, kokoši, kopune in jajca. Tudi količina omenjenih dajatev od hubnih posesti se v obravnavanih vaseh med

²⁰⁰ Hernja Masten, Urbar gospoščine Gornji Ptuj..., str. 60–71.

urbarjema ne razlikuje veliko. Razlike v količini dajatev so nastale zaradi spremembe števila prebivalstva v časovnem obdobju osemdesetih let. Zraven naturalnih dajatev so plačevali tudi činž in reluirano tlako, kjer pa se med omenjenima urbarjema pokažejo večje razlike. Za razliko od obravnavanega urbarja iz časa okrog 1677, kjer je tlaka bila že preračunana v denarju in se ni omenjala posebej (razen v vasi Mostje), lahko v starejšem urbarju iz leta 1597 še vedno najdemo obvezno tlako (*Tagwerch*), ki še takrat ni bila preračunana v denar. Za celo hubno posest je bila predvidena tlaka štirih dni, za polovično pa dveh dni. V urbarju iz leta 1597 ni natančne opredelitve, za katero vrsto tlake gre. Zato ne moremo vedeti, ali je šlo za delo na polju, košnjo ali kakšno drugo delo.²⁰¹ V vasi Mostje je po obravnavanem urbarju Martin Toplak²⁰² moral posebej plačati 8 fl rabotnine oz. denarnega nadomestila za tlako. Domnevamo lahko, da bi mu po starejšem urbarju iz leta 1597 zraven ostalih dajatev pripisali za hasnovanje od cele hubne posesti še štiri dni obvezne tlake, zaradi česar bi seveda bil oproščen te denarne dajatve. Znano je, da gornjeptujska gosposočina že ob koncu 16. stol. ni imela veliko dominikalne zemlje. Urbar iz leta 1597 navaja kot dominikalno posest le grajski vrt, dva travnika in vinograd na Vičavi.²⁰³ Vzroke za krčenje dominikalne posesti lahko iščemo v vse večji želji zemljiškega gospoda po denarnem zaslužku, kar se kaže tudi pri spremembi obvezne tlake podložnika v denarno dajatev kot nadomestilo za tlako.

6.4 Gornina

Okrajšave v preglednicah gornine:

gor. den. - gorninski denarič (*Pergpfening*)

fol. - folij

vinog. - vinograd

Večinski del posesti, ki se je razprostirala med Grajeno, Ptujem, Sv. Urbanom ter Sv. Lovrencem na drugi strani Pesnice, je predstavljalo pretežno vinorodno področje. Vinogradniška posest v okviru gornjeptujske gosposočine ni imela statusa hubne podložniške zemljiške posesti. Zanj je veljalo gorsko pravo (*Pergrecht*), ki ni poznalo podložništva. Hasnovalci vinogradov so dajali fevdnemu gospodarju (lastniku) od

---

²⁰¹ Hernja Masten, Urbar gosposočine Gornji Ptuj ..., str. 53.

²⁰² ZAP 70, R-1, fol. 56v.

²⁰³ Hernja Masten, Urbar gosposočine Gornji Ptuj ..., str. 88.

vinogradniške posesti dajatev v vinskem pridelku (mošt), imenovano gornina.²⁰⁴ Glede oddaje gornine je bil v urbarju posebej zapisan dodatni del, ki je natančno določal kraj oddaje oz. osebo, ki je za potek oddaje zadolžena. Gospoščina je po obravnavanem urbarju pobirala gornino in vinsko desetino v 838-ih vinogradih, ki so pripadali gorninskim uradom Mestni Vrh, Jiršovci, Sv. Urban, Kicarski Vrh in Sv. Lovrenc na drugi strani Pesnice.²⁰⁵ Zraven vinogradov so ome njene tudi manjše njive, grunti in gozdovi, ki so tudi sodili v gorskopravna razmerja. Vinogradi se le izjemoma omenjajo tudi kot del hubne posesti, saj so bili ponekod sestavni del kmetije, vendar so bili v obravnavanem urbarju redkost.²⁰⁶

Gospoščina je dajala omenjene vinograde, njive in gozdove v zakup po gorskem pravu, hasnovalci pa so bili njeni lastni podložniki, meščani, svobodnjaki, podložniki drugih mest ali drugih gospoščin. Za hasnovanje od 838-ih vinogradov je gospoščina dobila le gornino in denarno dajatev gorninski denarič (*Pergfening*), ki je bila v primerjavi z činžnimi dajatvami pri hubnih posestih bistveno manjša. Nekateri hasnovalci so morali oddajati tudi kopune. V starejšem urbarju gospoščine Gornji Ptuj iz leta 1597 je v gorninskem delu urbarja navedenih 790 sogornikov,²⁰⁷ kar pomeni 50 sogornikov manj kot v obravnavanem urbarju, ki je nastal okrog 80 let kasneje. Razlogi za povečanje števila sogornikov so lahko različni. Ena od možnih razlag je v domnevi, da so se podložniki začeli vse bolj naseljevati v gorica, kjer so njihova davčna bremena bila bistveno nižja kot na ravninskem delu, kjer so hasnovali od hube. Že v starejšem urbarju iz 1597. leta je jasno navedeno, da je večina podložnikov imela vinograde, ob katerih so gradili hiše in na ta način prispevali k povečanju opustelosti hubnih posesti. Takšna dejanja je rentni mojster strogo prepovedoval, vendar jih ni mogel preprečiti.²⁰⁸

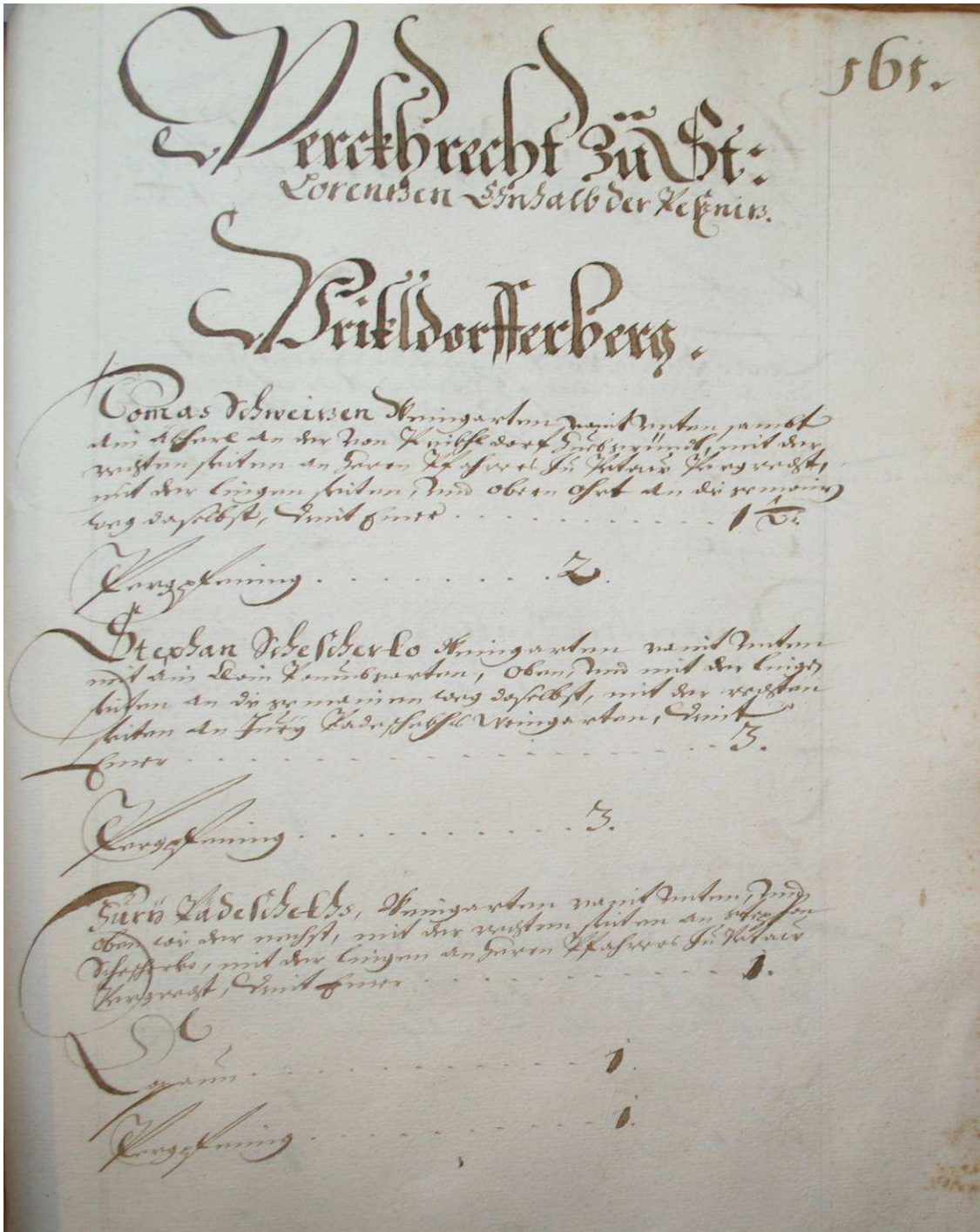
²⁰⁴ Klasinc, str. 33.

²⁰⁵ ZAP 70, R-1, Krajevno kazalo gorninskega dela urbarja; gorninski uradi, fol. 4–6v.

²⁰⁶ Hernja Masten, Urbar gospoščine Gornji Ptuj ..., str. 88.

²⁰⁷ Prav tam.

²⁰⁸ Prav tam, str. 36.

Slika 6: Gorninski del urbarja za vinogradniško posest gornjeptujske gosposčine
 ZAP 70, R1, fol. 161.

Vinske mere

Tako kot pri žitnih merah so tudi pri uporabi vinskih votlih mer obstajale razlike med posameznimi gosposčinami. S strani deželnih oblasti je bilo veliko poskusov, da bi različne vinske mere skušali poenotiti. Šele 20. februarja 1668 je bilo s posebnim patentom določeno, da smejo podložniki za gorninske mere uporabljati le graško mero, po kateri je vedro 80 in osminka (*Achtl*) 20 namiznih bokalov. Kasneje je bila v drugi polovici 18. stol. s patentom določena enotna dunajska vinska mera.

Ptuj je glede vinskih mer obdržal rimsko tradicijo, saj se je vinska mera tekom srednjega veka razvijala na podlagi rimske amfore, kar je možno razbrati ob preračunavanju različnih mer, ki so veljale na tem področju.²⁰⁹

Baravalle navaja v preglednici ptujskih vinskih mer naslednje mere:

1 vedro (*Eimer*), 16. stol., 16,81 litrov po imenjski cenitvi iz 1542. leta,

1 vedro mestne mere (*Emmer Stadtmazz*), 17.stol., 32,80 litrov,

1 ptujski štrtin (*Startin*), 17. stol., 131,22 litrov,

1 gorsko vedro (*Bergember*), 19,68 litrov,

četrt (*Quart*), 17. stol., 13,12 litrov,

1 mali škaf, žehtar (*Sechter*), 16 stol., 1,64 litra, enak stari graški *Tischkandl* oziroma bokalu²¹⁰.

Za razliko od starejšega urbarja iz leta 1597 ima obravnavani urbar iz časa okrog 1677 v uvodu gorninskega dela urbarja zapisano regulacijo vinskih mer (fol. 108), s katero so bile točno določene različne votle vinske mere, katere so morali upoštevati hasnovalci vinogradov. Regulacija vinskih mer je navedene vinske mere primerjala s starimi vinskimi merami in s tem jasno naznanila hasnovalcu o predpisani količini dajatve.

Regulacijska odredba v obravnavanem urbarju navaja pet osnovnih vinskih mer in jih primerja s količino namiznih kozarcev (*Tisch Viertel*), kateri so hasnovalcu bili boljše poznani:²¹¹

1 gorsko vedro je vsebovalo 16 namiznih kozarcev,

pol gorskega vedra 12 namiznih kozarcev,

---

²⁰⁹ Hernja Masten, *Urbar gosposčine Gornji Ptuj ...*, str. 36, 45 in 46.

²¹⁰ Baravalle, str. 137.

²¹¹ ZAP 70, R-1, fol. 108; Zapis regulacijskih odredb za vinske mere v gorninskem delu urbarja.

četrtr (*Quart*) 8 namiznih kozarcev,
1 mali škaf ali žehtar (*Sechter*) 4 namizne kozarce,
1 ptujsko vedro mestne mere 20 namiznih kozarcev,
1 šrtin ptujske mere 16 veder, kar je bilo količinsko enako 20 gorskim vedrom ali 15 graškimi vedrom.

Če upoštevamo Baravallejev podatek, da je v 17. stol. vedro ptujske mestne mere bilo enako 32, 80 litrov, lahko izračunamo, da je po obravnavanem urbarju namizni kozarec kot osnovna primerjalna mera vseboval 1,46 litra tekočine.

6.4.1 Urad Kicarski Vrh

Gorninski urad Kicarski Vrh je zaobjemal vrhove: Veliki Vrh, Pacinjski Vrh, Mali Kicarski Vrh, Palavški Vrh, Za Velovlaški Vrh, Šoberšak in Podvinski Vrh. Po urbarju iz leta 1597 je bila delitev nekoliko drugačna kot v obravnavanem. Gorninski urad Kicarski Vrh se je ob koncu 16. stol. delil na vrhove: Jurovšak, Velika Gora na spodnjem delu, Nad Brunom Jesenak, Pacinjski Vrh, Mali Kicarski Vrh, Babinški Vrh, Palavški Vrh, *Waixlperg*, Bezovšak, Žabješki Vrh in Podvinski Vrh.²¹²

Opazimo lahko, da se vrhovi Jurovšak, Velika Gora na spodnjem delu, Nad Brunom Jesenak, Babinški Vrh, *Waixlperg* in Žabjaški Vrh v obravnavanem urbarju iz časa okrog 1677. leta ne omenjajo več. Predvidevamo lahko, da so manjši vrhovi z ledinskim poimenovanjem bili priključeni večjim, že obstoječim enotam, zato med urbarjema ni mogoče primerjati razlik glede števila vinogradov na posameznih vrhovih. Groba primerjava je mogoča le glede prebivalstvene strukture in še ta le za vrhove, ki se omenjajo v obeh urbarjih.

Veliki Vrh

Po spodaj navedeni preglednici lahko vidimo, da je na Velikem Vrhu (*Vellikj Verch*)²¹³ prevladovala vinogradniška posest. Od njiv so bili obvezani 4 hasnovalci, medtem ko je Anton Jager hasnoval zraven dveh vinogradov še od gozdu, ki je ležal nad vasjo Spodnji Velovlak. Gospoščina Gornji Ptuj je tukaj imela skupaj 27 gorninskih obdelovalnih enot in 19 hasnovalcev, od katerih je pobirala dajatev v vinu,

²¹² Hernja Masten, Urbar gospoščine Gornji Ptuj ..., str. 88–185.

²¹³ ZAP 70, R-1, fol. 145.

po določenih vinskih merah, ter denarno dajatev gorski denarič (*Pergfening*), katere je bil oproščen le Matjaž Wilhelm. Kopune je moralo oddati le pet hasnovalcev od vinogradov.

Zap.št.	Fol.	Enota	Hasnovalec	Vedro	Četrť	Žehtar	Gor. den.	Kopuni
1	145	vinog.	Jurij Krabšek	1 ½			2	
2	145	vinog.	Vid Horman	3	1		4	1
3	145	vinog.	Matjaž Wilhelm					
4	145	vinog.	Pavel Švarc	4	1	1	6	
5	145v	vinog.	Mihael Zelenko	3		1	4	
6	145v	vinog.	Vid Obran	2	1	1	4	
7	145v	vinog.	Pavel Vojsk	2			2	
8	145v	vinog.	Anton Jager	2			2	1
9	145v	vinog.	Jurij Švarc	1	1		2	1
10	146	vinog.	Jurij Krabšek	1 ½			2	
11	146	vinog.	Pavel Vojsk	2	1		3	
12	146	vinog.	Matej Jager	2	1		3	
13	146	vinog.	Pavel Kajsersberger	2	1		3	
14	146	vinog.	Filip Kosl	2	1		3	
15	146v	vinog.	Matej Jager	3			3	1
16	146v	njiva	Martin Rukla	3		1	4	
17	146v	njiva	Pavel Vojsk	2			2	
18	146v	njiva	Matej Krajnc	1			1	
19	146v	vinog.	Vid Obran	1 ½			2	1
20	147	vinog.	Filip Kosl	2 ½			3	
21	147	vinog.	Anton Jäger	2	1		3	
22	147	gozd	Anton Jager	2 ½			3	
23	147	vinog.	Matej Švarc	1	1		2	
24	147	vinog.	Filip Kalec	1 ½			2	
25	147 v	vinog.	Matjaž Wilhelm					
26	147 v	vinog.	Janez Rogina	3		1	4	
27	147 v	njiva	Andrej Požeger	1		1	2	
Vsota				48	10	6	71	5

Preglednica 13: Sogorniki in njihove gorninske dajatve na Velikem Kicarskem Vrhu

Pacinjski Vrh

Na Pacinjskem Vrh (*Päzingberg*)²¹⁴, kateri se omenja tudi v urbarju iz leta 1597,²¹⁵ je gosposčina imela 29 vinogradov, od katerih je hasnovalo 25 sogornikov. Nikolaj Čuš, Peter in Jurij, Mihaelova sinova (najverjetneje brata), ter Jurij Horvat so hasnovali vsak od dveh vinogradov. V urbarju iz leta 1597 je bilo za Pacinjski Vrh (*Pazinperg*) zapisanih 42 vinogradniških enot ter 2 njivi, kar je v primerjavi z obravnavanim urbarjem veliko več. Tudi glede samih priimkov lastnikov vinogradov je prišlo v časovnem obdobju osemdesetih let do velikih sprememb. Ohranili so se priimki Rukla, Čuš in Domiter.²¹⁶

Zap.št.	Fol.	Enota	Hasnovalec	Vedro	Četrtnik	Žehtar	Gor. den.	Kopuni
1	147v	vinog.	Marko Domiter	1	1		2	
2	148	vinog.	Martin Bezjak	3 ½	1		5	
3	148	vinog.	Pavel Rašl	3	3		5	
4	148	vinog.	Mihael Lah	1 ½			6	
5	148	vinog.	Martin, sin Urbana	2	1		3	1
6	148v	vinog.	Andrej Šebec	1	1		2	
7	148v	vinog.	Peter, sin Mihaela	5	3		8	
8	148v	vinog.	Arne, sin Andreja	1		1	2	
9	148v	vinog.	Blaž, sin Andreja	1		1	2	
10	149	vinog.	Friderik Pericht	7 ½	2		10	
11	149	vinog.	Andrej Šebec	1		½	1 ½	
12	149	vinog.	Nikolaj Čuš	1		½	1 ½	
13	149	vinog.	cerkev Sv. Ožbalt	1			1	2
14	149v	vinog.	Blaž, sin Petra	4	1		5	1
15	149v	vinog.	Štefan Rumpek	4 ½	2		7	2
16	149v	vinog.	Urban Kuplen	1		1	2	
17	149v	vinog.	Pavel Kvar	2	1		3	1
18	150	vinog.	Jurij, sin Mihaela	2			2	
19	150	vinog.	Jurij Horvat	1			1	
20	150	vinog.	Nikolaj Čuš	1	1		2	
21	150	vinog.	Peter, sin Mihaela	1 ½			2	1
22	150v	vinog.	Janez Rukla	1	1		2	
23	150v	vinog.	Jurij, sin Mihaela	1	1		2	

²¹⁴ ZAP 70, R-1, fol. 147v; Za omenjene vinograde se številka pagine v kazalu ne ujema z dejansko številko pagine v tekstu.

²¹⁵ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 183.

²¹⁶ Prav tam, str. 86, 183–184.

Zap.št.	Fol.	Enota	Hasnovalec	Vedro	Četrtnik	Žehtar	Gor. den.	Kopuni
24	150v	vinog.	Pankrac Rukla	1 ½			2	1
25	150v	vinog.	Jurij Tekmec	1 ½			2	
26	151	vinog.	Blaž Tekmec	1		1	2	
27	151	vinog.	Vid Rukler	1	1	1	3	
28	151	vinog.	Jurij Horvat	1 ½			2	
29	151	vinog.	Nikolaj Ciglar	1		1	2	
Vsota				56	20	7	90	9

Preglednica 14: Sogorniki in njihove gorninske dajatve na Pacinjskem Vrh

Mali Kicarski Vrh

Gospoščina Gornji Ptuj je na Malem Kicarskem Vrh (Klain Kūzerberg)²¹⁷ pobirala dajatve od 33 vinogradov, od katerih je hasnovalo 31 hasnovalecev. Jurij Pihler in Filip Rus sta hasnovala vsak od dveh vinogradov. Leta 1597 je bilo na Malem Kicarskem Vrh (Khizer Perg der Khlain) omenjenih 22 vinogradov, kar dokazuje, da je tukaj vse skozi prevladovala le vinogradniška posest. Jager, Kaizersberger, Bezjak, Kuhar, Horvat so priimki, ki so se omenjajo v obeh urbarjih.²¹⁸

Zap.št.	Fol.	Enota	Hasnovalec	Vedro	Četrtnik	Žehtar	Gor. den	Kopuni
1	151v	vinog.	Gašper Vilečnik	3	1		4	
2	151v	vinog.	Rupert Herga	2			2	
3	151v	vinog.	Marko Grandušek	2	1		3	
4	151v	vinog.	Anton Jager	2		1	3	
5	152	vinog.	Matej Horvat	2		1	3	
6	152	vinog.	Martin Šegula	1			1	
7	152	vinog.	Janez Kaizersberger	2		2	4	
8	152	vinog.	Peter Horvat	2			2	
9	152v	vinog.	Anton Zelenko	2			2	
10	152v	vinog.	Jurij Pihler	1	1		2	
11	152v	vinog.	Urban, sin Filipa	1		1	2	
12	152v	vinog.	Ulrik Kalec	1 ½			2	
13	153	vinog.	Urban Zelenik	1		1	2	
14	153	vinog.	Anton Černauer			1	1	

²¹⁷ ZAP 70, R-1, fol. 151v; Za omenjene vinograde se številka pagine v kazalu ne ujema z dejansko številko pagine v tekstu.

²¹⁸ Hernja Masten, Urbar gospoščine Gornji Ptuj ..., str. 86, 184.

Zap.št.	Fol.	Enota	Hasnovalec	Vedro	Četrť	Žehtar	Gor. den	Kopuni
15	153	vinog.	Andrej Krajnec	2			2	2
16	153	vinog.	Vid Šumnijak	1		1	2	
17	153v	vinog.	Pavel, sin Antala ²¹⁹	1		1	2	
18	153v	vinog.	Jurij Mlakar	1		1	2	1
19	153v	vinog.	Gregor Bezjak	1		1	2	1
20	153v	vinog.	Pavel Vojsk	8		2	11	1
21	154	vinog.	Filip Rus	2			2	2
22	154	vinog.	Matej Resman	1 ½			2	
23	154	vinog.	Andrej Kuhar	3		1	4	
24	154	vinog.	Mihael Horvat	2	1		3	1
25	154v	vinog.	Jurij Pihler	2		1	4	1
26	154v	vinog.	Andrej, sin Antala	2	1		3	1
27	154v	vinog.	Matej Krajnec	2	1		3	
28	154v	vinog.	Andrej, sin Pankrca	2	2		4	
29	155	vinog.	Alojzij Morenzen	5	1		6	2
30	155	vinog.	Gregor Lederec	2			2	
31	155	vinog.	Andrej, sin Valentina	1 ½			2	
32	155	vinog.	Pavel Švarc	2			2	2
33	155v	vinog.	Filip Rus	2 ½			3	
Vsota				66	9	15	94	14

Preglednica 15: Sogorniki in njihove gorninske dajatve na Malem Kicarskem Vrh

Palavški Vrh

Na Palavškem Vrh (Pollänscherberg)²²⁰ je gosposčina Gornji Ptuj pobirala gornino od 8-ih vinogradov, 1 njive in od neopredeljene²²¹ obdelovalne enote, za katero je moral Matej Habianec oddati škaf vina. Obdavčenih je bilo 8 hasnovalecev gorninske posesti. Jurij Pihler je zraven vinograda hasnoval tudi od njive, za katero je moral dati 1 gorsko vedro ter 1 žehtar vina in plačati 2 gorninska feninga. Po številu obdelovalnih enot se velikost posestne strukture na Palavškem Vrh glede na starejši urbar iz leta 1597 ni kaj dosti spremenila. Leta 1597 je v urbarju bilo na Palavškem Vrh

²¹⁹ Ime Antal je madžarskega izvora in je enako slovenskemu imenu Anton.

²²⁰ ZAP 70, R-1, fol. 155v; Za omenjene vinograde se številka pagine v kazalu ne ujema z dejansko številko pagine v tekstu.

²²¹ V obravnavanem urbarju je obdelovalna enota, za katero je moral Matej Habianec oddati škaf vina opredeljena kot *aufbreit*. Domnevamo lahko, da je Habianec bil hasnovalec gorskopravne obdelovalne enote, katero je bil dolžan »odrajtati« oz. poplačati določene dolgove.

(*Pallauscherperg*)²²² zapisanih 11 koristnikov vinogradniške posesti in 1 koristnik gorninske njive, kar je precej podobno posestni sliki iz leta okoli 1677. Povsem drugače je bilo glede prebivalstvene strukture, saj se od leta 1597 v obravnavanem urbarju ni ohranil nobeden priimek.²²³

Zap.št.	Fol.	Enota	Ime	Vedro	Četrť	Žehtar	Gor. den.	Kopuni
1	155v	vinog.	Jurij Pihler	4			4	3
2	155v	njiva	Jurij Pihler	1		1	2	
3	155v	vinog.	Mihael Taberer	2	2		4	
4	156	vinog.	Jurij Haložan	2	1		3	
5	156	vinog.	Matej Habianec	3	1	2	7	
6	156	/	Matej Habianec			1	7	
7	156	vinog.	Matej Zorčič	3	2		5	
8	156	vinog.	Jurij Verbanič	1	1		2	
9	156v	vinog.	cerkev Sv. Ožbalt	2		1	3	
10	156v	vinog.	Jakob Jurgl	2		1	3	
Vsota				20	7	6	40	3

Preglednica 16: Sogorniki in njihove gorninske dajatve na Palavškem Vrh

Za Velovlaški Vrh

Vrhova Šoberšak in Za Velovlaški Vrh (*Sawulekhberg*)²²⁴ sta bila po številu hasnovalcev in gorskopravnih posesti najmanjša med vsemi ostalimi vrhovi. Na Za Velovlaškem Vrh je gospoščina pobirala gorninske dajatve le od treh hasnovalcev. Sorodnika Arnuš (najverjetneje brata) sta hasnovala vsak od enega vinograda, medtem ko je Jurij *Öllperger* koristil gospoščinski gozd, katerega je domnevno delila vinogradniška posest ali njiva.

²²² Hernja Masten, Urbar gospoščine Gornji Ptuj ..., str. 185.

²²³ Prav tam, str. 86.

²²⁴ ZAP 70, R-1, fol. 156v; Zapis krajevnega imena Za Velovlaški Vrh je v originalnem gorskopravnem krajevnem kazalu zapisano drugače kot v urbarju. Pisec urbarja je v kazalu kraj poimenoval *Sawulekhberg*, v samem tekstu pa *Sabülkhberg*. Nedoslednost izvornega pisca urbarja se kaže tudi pri označitvi paginacije. Za omenjene vinograde se številka pagine v kazalu ne ujema z dejansko številko pagine v tekstu.

Zap.št.	Fol.	Enota	Hasnovalec	Vedro	Četrť	Žehtar	Gor. den.	Kopuni
1	157	vinog.	Jurij Arnuš	2 ½			3	
2	157	vinog.	Arne Arnuš	3			3	
3	157	gozd	Jurij Öllperger	8			8	6
Vsota				13 ½			14	6

Preglednica 17: Sogorniki in njihove gorninske dajatve na Za Velovlaškem Vrh

Šoberšak

Na Šoberšaku (*Schoberschäkberg*)²²⁵ je gospoščina Gornji Ptuj pobirala gornino od dveh hasnovalecev posesti. Wolf Lovrenc Lampertič je od gospoščinskega imenja koristil gozd, njivo, sadovnjak, novino ter dva polovična vinograda. Kot hasnovalec je bil gospoščini dolžan oddati 8 gorninskih veder vina, 4 kopune in denarno dajatev 9 gorninskih feningov. Lampertič, poznejši deželni krvni sodnik, je bil v letih 1653–1655 član ptujskega mestnega sveta.²²⁶ Valentinič Lampertiča smatra za denuncianta, ki je v Gradec v anonimnih prijavah ovajal ljudi osumljene čarovništva. Škof Janez IV., Marko Aldringen, je imel povsod svoje ovaduhe, med njimi je bil tudi imenovani Lampertič. Rojen je bil leta 1621 na Ptuj, v znani ptujski družini. Njegov oče je najverjetneje bil Janez Krstnik Lampertič, ki ga leta 1618 najdemo kot mestnega sodnika. Morda so starši Wolfu določili duhovniški poklic, ki pa ga ni nikoli dosegel. Zagotovo pa je leta 1639 študiral na graški jezuitski univerzi. Te pa ne konča. Morda je tukaj dobil znanja od teologov juristov, pravnikov ter zdravnikov (o znanstvenem sistemu vede o čarovnicah). Okrog 1600 je bila graška jezuitska univerza splošna učna in zadnja pomembna zastopnica poučevanja o čarovništvu. O delovanju Lampertiča pred letom 1655 ni veliko znanega.²²⁷

Dežela Štajerska je na Šoberšaku koristila vinograd in njivo. Glede na količino dajatev lahko sklepamo, da je ta vinogradniška posest bila precej velika, saj je koristnik moral gospoščini oddati kar 8 gorninskih veder in 2 četrtnika vina ter denarno dajatev 10 gorninskih denaričev. Ledinsko ime Šoberšak se je ohranilo v ustnem izročilu ljudi

²²⁵ZAP 70, R-1, fol. 157v; Številka pagine za vinograde na Šoberšaku se ne ujema z oštevilčenjem v krajevnem kazalu urbarja.

²²⁶Marija Hernja Masten, Upravna dejavnost mestnega sveta. Ptuj v času 1653–1655, SHS Mlinaričev zbornik I., letnik 2005, št. 1, 2, 3, Maribor 2005, str. 220.

²²⁷Helfried Valentinitz, Hexenprozesse in und um Pettau (Ptuj) 1651/1652, ZHVStmk, Jg. 81, 1990, str. 77–78; glej tudi: isti, Die Verfolgung von Hexen und Zauberern in der Untersteiermark und in Radkersburg (1546–1746), Vilfanov zbornik, Ljubljana 1999, str. 310.

in zaobjema predel danes znane vasi Kicar, od koder je mogoče opazovati veduto niže ležečega mesta Ptuj. Zaradi prečudovite lokacije lahko trdimo, da je Šoberšak veljal za enega izmed prestižnejših predelov takratnega gorninskega urada Kicarski Vrh.

Zap.št.	Fol.	Enota	Hasnovalec	Vedro	Četrť	Gor. den.	Kopuni
1	157v	raven hubni gozd	Wolf Lovrenc Lampertič				4
2	157v	novina	Wolf Lovrenc Lampertič	2 ½		3	
3	157v	vinog.	Wolf Lovrenc Lampertič	3		3	
4	157v	sadovnjak	Wolf Lovrenc Lampertič	2 ½		3	
5	157v	vinog.	dež. Štajerska	8	2	10	
6	157v	njiva	dež. Štajerska				4
Vsota				16	2	19	8

Preglednica 18: Sogorniki in njihove gorninske dajatve na Šoberšaku

Podvinski Vrh

Na Podvinskem Vrh (Podwinzerberg)²²⁸ je gornino oddajalo 9 hasnovalecev gorninske posesti izključno od vinogradniške posesti. Po urbarju iz leta 1597 je na Podvinskem Vrh (Poduizenperg) koristilo prav tako le vinogradniško posest 6 hasnovalecev. Priimki lastnikov vinogradniške posesti so se v popolnosti spremenili.²²⁹

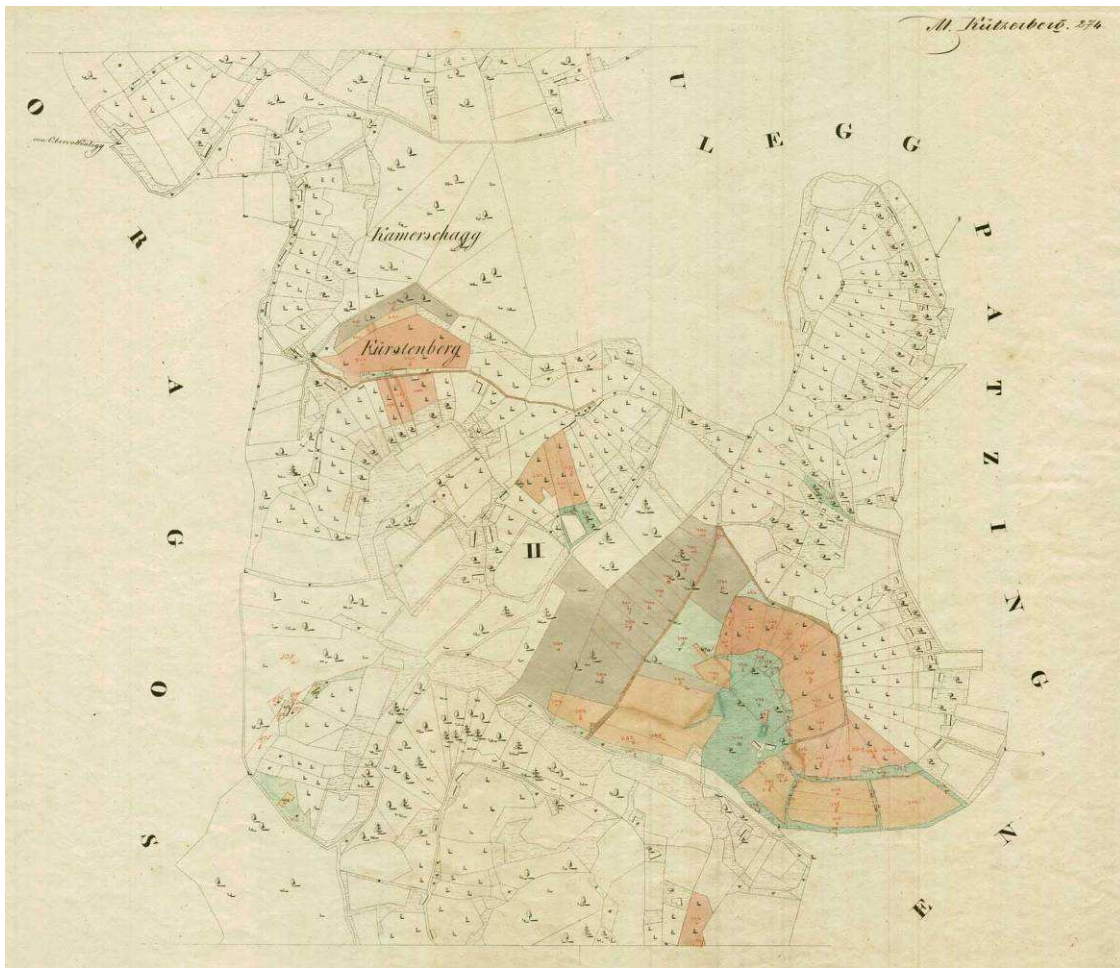
Zap.št.	Fol.	Enota	Hasnovalec	Vedro	Četrť	Žehtar	Gor. den.	Kopuni
1	158v	vinog.	Mihael Košica	1	1		2	3
2	158v	vinog.	Jurij Arnuš	2			2	
3	158v	vinog.	Simon Grandošek	2			2	
4	159	vinog.	Jurij Kovač	2		2	4	
5	159	vinog.	Jurij Skok	1	1		2	
6	159	vinog.	Jakob Grandošek	2 ½			3	
7	159	vinog.	Marko in Gašper Herga	3			3	2
8	159	vinog.	Janez Golob	1			1	
9	159	vinog.	Lovrenc Golob	1 ½			2	
Vsota				16	2	2	21	5

Preglednica 19: Sogorniki in njihove gorninske dajatve na Podvinskem Vrh

²²⁸ ZAP 70, R-1, fol. 158v; Za omenjene vinograde se številka pagine v kazalu ne ujema z dejansko številko pagine v tekstu.

²²⁹ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 185.

Slika 7: Katastrska mapa Kicarja
 ARS, Franciscejski kataster, mapa 274 E02

6.4.2 Urad Sv. Lovrenc na drugi strani Pesnice

Področje nekdanjega gorninskega urada Sv. Lovrenc na drugi strani Pesnice danes pripada občini Juršinci, ki leži v osrčju Slovenskih goric. Ljubezen do vinogradništva kot primarne agrarne panoge pa tukaj ostaja temelj v zavesti danes živečih prebivalcev. Po urbarju iz časa okrog leta 1677 je v tem gorninskem uradu gosposčina pobirala gornino na 25-ih vrhovih.²³⁰ Ta številka nam prikazuje zgodovinsko kontinuiteto vinogradništva na tem področju.

²³⁰ ZAP 70, R-1, fol. 5–6; Originalno kazalo urbarja, kjer so naštetih vinogradi urada Sv. Lovrenc na drugi strani Pesnice.

Avtor se je v sklopu tega gorninskega urada odločil obravnavati le Mostješki Vrh, ki se tudi danes tesno navezuje na nižje ležečo vas Mostje, kjer je po obravnavanem urbarju iz časa okrog 1677 gosposčina pobirala dajatve od hubne posesti.²³¹

Mostješki Vrh

Gorninske dajatve je gosposčina na Mostješkem Vrh (Prikldorfferberg)²³² pobirala od 15-ih hasnovalcev izključno vinogradniške posesti. Janko Dominko je hasnoval od vinograda in od gorninske posesti, ki v urbarju ni bila navedena. V urbarju iz leta 1597 je bilo zapisanih 16 gorninskih obdelovalnih enot in 15 koristnikov le-teh. Od priimkov se je tekom osemdesetih let obdržal le Vrabl.²³³

Zap.št.	Fol.	Enota	Hasnovalec	Vedro	Četrt	Gor. Den.	Kopuni
1	161	vinog.	Tomaž Švajc	1 ½		2	
2	161	vinog.	Štefan Padešek	3		3	
3	161	vinog.	Jurij Padešek	1		1	1
4	161v	vinog.	Štefan, sin Arneja	1 ½		2	
5	161v	/	Janko Dominko	1 ½		2	
6	161v	vinog.	Rupert Vrabl	3		3	1
7	161v	vinog.	Jakob Kamenšak	3 ½		4	1
8	162	vinog.	Janez Herga	3 ½		4	
9	162	vinog.	Lovrenc Šegula	2		2	
10	162	vinog.	Andrej Gregorič	1		1	
11	162	vinog.	Andrej Versel	2		2	
12	162v	vinog.	Janko Dominko	1 ½		2	
13	162v	vinog.	Pankrac Ferenc	1 ½		2	
14	162v	vinog.	Blaž Resman	1 ½		2	
15	162v	vinog.	Janez Šegula	2	1	3	
Vsota				30	1	35	3

Preglednica 20: Sogorniki in njihove gorninske dajatve na Mostješkem Vrh

²³¹ Mostje danes veljajo kot vas v občini Juršinci, medtem ko se ledinsko ime za Mostješki Vrh do danes ni ohranilo. Omenjena gričevnata pobočja danes pripadajo vasi Kukava.

²³² ZAP 70, R-1, fol. 161; Zapis krajevnega imena Mostješki Vrh je v originalnem gorskopravnem krajevnem kazalu zapisano drugače kot v gorskopravnem urbarju. Pisec urbarja je v kazalu kraj poimenoval *Prikldorffberg*, v samem tekstu pa *Prikldorfferberg*.

²³³ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj ..., str. 185–186.

V obravnavanih gorninskih uradih je gosposčina pobrala skupaj 265,5 gorninskih veder, 51 četrtov ter 36 žehtarjev vina. Denarne dajatve je bilo skupaj za obravnavane vrhove 384 gorninskih denaričev. Od perutnine je gosposčina pobrala 53 kopunov. Dajatev mošta (*Moster*)²³⁴, ki je bila po urbarju iz leta 1597 kar pogosta dajatev, se v obravnavanem urbarju ne omenja. Po starejšem urbarju iz 1597. leta je gosposčina pobrala od obravnavanih gorninskih vrhov le 3 kopune.²³⁵ Vinske mere, katere so morali upoštevati koristniki gorskopravne posesti, se med urbarjema ne razlikujejo, saj so v obeh primerih pobirali dajatev od vina glede na količinske mere, ki so zadostovale gorninskemu vedru, četrtniku in žehtarju. Po starejšem urbarju je bila vinska mera žehtar (*Sechter*) le redko uporabljena,²³⁶ medtem ko so jo v drugi polovici 17. stol. uporabljali zelo pogosto.

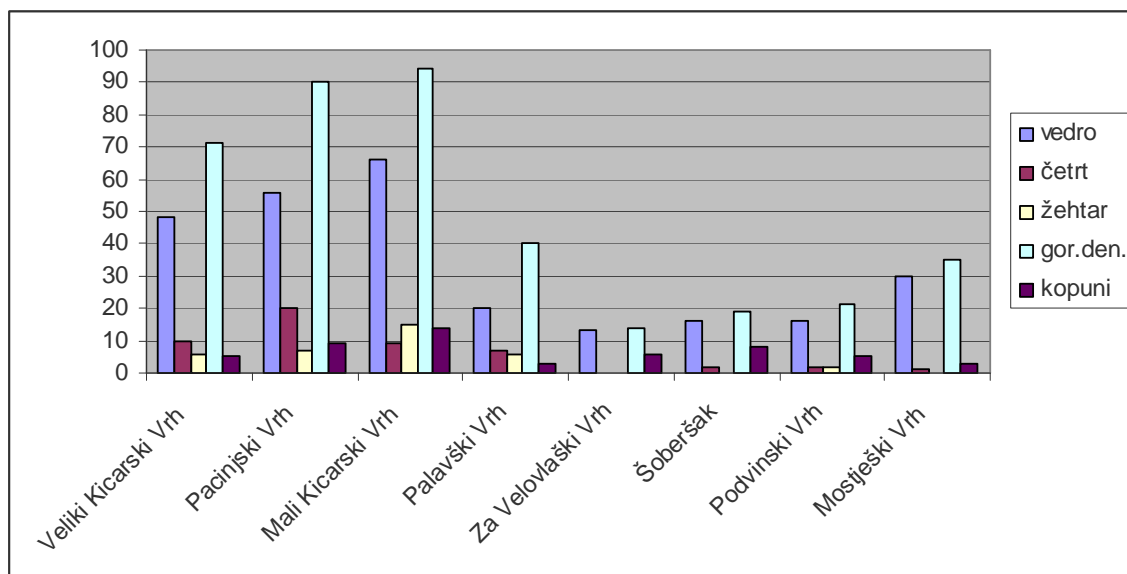
Vin.vrhovi	Vedro	Četrt	Žehtar	Gor. den.	Kopuni
Veliki Kicarski Vrh	48	10	6	71	5
Pacinjski Vrh	56	20	7	90	9
Mali Kicarski Vrh	66	9	15	94	14
Palavški Vrh	20	7	6	40	3
Za Velovlaški Vrh	13 ½			14	6
Šoberšak	16	2		19	8
Podvinski Vrh	16	2	2	21	5
Mostješki Vrh	30	1		35	3
Vsota	265 ½	51	36	384	53

Preglednica 21: Seštevek gorninskih dajatev po posameznih vrhovih

²³⁴ ZAP 70 R-23, fol. 165; Matej, sin Gregorja, je na Pacinjskem Vrhju moral za hasnovanje od njive dati tri gorninska vedra mošta.

²³⁵ Prav tam, fol. 162- 169v; Seštevek dajatev v perutnini.

²³⁶ Prav tam; Po urbarju iz leta 1597 v gorninskih uradih Kicarski Vrh in Sv. Lovrenc na drugi strani Pesnice ni bilo mogoče zaznati dajatve v količinski meri žehtar.

Graf 3: Gorninske dajatve v obravnavanih vrhovih

Za razliko od gosposčinske hubne posesti, kjer v obravnavanem urbarju ni bila določena žitna desetina (urbar iz leta 1597 jo navaja)²³⁷, je bila v obeh obravnavanih gorninskih uradih vinska desetina točno določena.²³⁸

²³⁷ ZAP 70 R-23, fol. 185; Vasi, kjer je gosposčina po urbarju iz leta 1597 pobirala žitno desetino.

²³⁸ ZAP 70, R-1, fol. 218.

7. SKLEP

Urbarji predstavljajo zgodovinarju nepogrešljiv vir za proučevanje posestne, gospodarske in socialne zgodovine srednjega in novega veka. V njih so zapisane dajatve podložnikov, katere so morali dajati svojemu zemljiškemu gospodu. Urbar gosposčine Gornji Ptuj iz časa okrog 1677 je na prvi pogled videti zelo suhoparen zgodovinski vir. Zraven imen podložnikov so zapisane njihove naturalne dajatve in činž. Šele na podlagi starejšega urbarja gosposčine Gornji Ptuj iz 1597. leta in uporabi dodatne literature, je bilo mogoče izluščiti podatke, katerih sprva iz obravnavanega urbarja ni bilo možno zaznati.

Gosposčina Gornji Ptuj je v obravnavanem obdobju imela večino svojih posesti na območju Ptujskega polja, delu Slovenskih goric in v samem mestu Ptuj. Posest ptujске gosposčine nikakor ni bila zaokrožena celota, saj so njihove posesti mejile na množico drugih večjih in manjših gospostev, bodisi svetnega ali cerkvenega značaja. Dajatve je gosposčina pobirala od hubnih posesti in vinogradov, kjer je veljalo gorsko pravo, ki je hasnovalca obremenjevalo v veliko manjši meri kot pri hasnovanju hube. Za hasnovanje od hube je podložnik zraven činža bil obvezan k oddaji žitaric in velikokrat tudi perutnine, česar pa gorsko pravo ni zahtevalo. Prav takšne posestne razlike so bile eden izmed vzrokov za preseljevanje podložnikov v vinograde.

Dokaz temu so uredbe, zapisane v urbarju iz leta 1597, ki so prepovedovale preseljevanje. Da pa se preseljevanje v naslednjih osemdesetih letih ni zmanjšalo, je mogoče dokazati na podlagi primerjave obeh urbarjev ptujске gosposčine. V obravnavanih vaseh se veliko priimkov podložnikov, ki so bili zapisani v starejšem urbarju, v mlajšem več ne omenja.

Posebno zanimivost predstavljajo posestni ostanki strelskih dvorcev, katerim je zemljiški gospod odvzel nekdanje obrambne bonitete in jih vključil v takrat veljavni davčni sistem. Druga večja sprememba, ki jo je mogoče zaznati med obema urbarjema, je tlaka. Ob koncu 16. stol. je bila tlaka, ki jo je predpisala gosposčina podložniku, še vedno odmerjena v delovnih dneh, kar nam dokazuje urbar iz 1597. leta. V obravnavanem urbarju pa je bila že reluirana. Dajatve, obvezne za celotno vas, so vsebovale prevoz gnoja in lesa ter izdelavo kolov za gorice.

Za lažji nadzor nad dajatvami podložnikov je gosposčina v vaseh imela župane. Ti so predstavljali podaljšano roko gosposčinske uprave. Za izvajanje te funkcije je župan vasi zraven prvotne hubne posesti hasnoval še od dodatne posesti, ki je zraven

nekoliko nižjih dajatvah že sama po sebi predstavljala boniteto. Mlini in ribniki so bili deležni posebne obdavčitve.

Na obravnavenem področju so v prvi polovici 17. stoletja prevladovale polhube in cele hubne posesti. Nekaj je bilo tudi oštati, ki so dajale le činž. Od naturalnih dajatev je gosposčina pobirala v največji meri žito, oves ter tudi jajca in perutnino. Isto vrsto dajatev je gosposčina pobirala tudi ob koncu 16. stol. Tudi količina dajatev se po posameznih vaseh v časovni razliki osemdesetih let ni kaj dosti spremenila.

Pridvorne posesti gosposčina ni imela veliko. Vzrok temu je bila vse večja potreba zemljiškega gospoda po denarju in trgovanju s pridelki. Zato je pridvorno posest po kupnem pravu razdelil med podložnike in tako koristil njihove dajatve za trgovanje. Gosposčina Gornji Ptuj je imela svoje lastno deželsko sodišče, preko katerega je lahko sodila med drugim tudi svojim podložnikom. Meje deželskega sodišča so bile nazorno opisane v obeh urbarjih, saj je nenehno prihajalo do različnih sporov ptujske gosposčine s sosednjimi gosposčinami.

8. SUMMARY

The land registers are for the historian an indispensable source for the research work of the estate, economic and social history in the Middle Ages and in modern times. They contain the tributes of the bondmen, who have to give them to their landlord. The land register of the dominion Gornji Ptuj from 1677 is on the first glance a very dull historic source. Beside the names of the bondmen there are written their natural tributes and tax. Only on the basis of the earlier land register of the dominion Gornji Ptuj from the year 1597 and by using additional literature it was possible to get the data which were in the land register 1677 at first sight not perceived.

The dominion Gornji Ptuj had in the treated time period the majority of their estate on Ptujsko polje, a part in Slovenske gorice and in Ptuj. The possession of the dominion of Ptuj was not a rounded up whole, because its possessions bordered on a lot of others bigger and smaller possessions, either of wordly or of ecclesiastic character. The dominion collected their tributes from the huba and vineyards, where the mining laws has less burdened the consumer then the consuming huba. For the consuming the huba the consumer was obliged to give beside the tax also the wheat and often poultry, which the mining laws did not demand. These distinctions in the possession was one of the reasons for the migration of the bondmen to the vineyards. The proof are the enactments written down in the land register from 1597 which forbade the migration. That the migration in the following 80 years did not ceased can be proved on the comparisson of boths land registers of the dominion of Gornji Ptuj. In the treated villages a lot of family names which are written down in the elder land register can not be found in the younger one.

A special curiosity are the remains of the shooting manors, to which the landlord took away the former defence advantages and includes them to the then valid tax system. The next greater change which can be perceived in both land registers was the socage. At the end of the 16th century the socage, prescribed by the dominion to the bondmen, was still during the working days, as can be seen in land register of 1597. In the treated land register the socage was already relutioned. The tribute obligatory to the whole village was the transport of manure and wood and the making of pales for the vine.

To have easier control over the tributes of the bondmen the dominion has in the villages the mayors. These were the prolonged hand of the dominion administration.

Due to this function the mayor has got benefit not only from the original huba but also from the other possession. The mills and the ponds had a special tax.

In the treated area there dominated in the first half of the 17th century the half huba and the whole huba possessions. There were also some cotages, who gave only tax. From the natural tribute the dominion collected mostly wheat, oats and also eggs and poultry. The same kind of tribute the dominion collected also at the end of the 16th century. The amount of the tribute in separate villages in the time period of 80 years did not change much.

The dominion did not have much land in own possession. The reason was greater and greater need of the landlord for the money and in the trade with the produce. Therefore he after the buying laws divided his own property among his bondmen and used their tributes for trading.

The dominion Gornji Ptuj had its own land court and could administer justice over their bondmen. The boundaries of the land court were evidently depicted in both land registers because there were incessant disputes between the dominion of Gornji Ptuj and the neighbouring dominions.

9. VIRI IN LITERATURA

Viri

Zgodovinski arhiv Ptuj (ZAP):

- ZAP 70, R-1, URBAR GOSPOŠČINE GORNJI PTUJ IZ ČASA OKROG 1677.
- ZAP 70, R-23, URBAR GOSPOŠČINE GORNJI PTUJ 1597.
- ZAP 70, R-40, Povoden Simon, Meščanska čitanka, povzetek o kugi.

Objavljeni viri

- Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763–1787, Vincenc Rajšp, Vladimir Kološa, 6. zvezek, Karte, Opisi.

Literatura

Baravalle Robert, Zur Geschichte der steirischen Masse, Zeitschrift des Hist. Vereines für Steiermark, 1936/30, Graz 1935.

Ciglencečki Marjeta, Ptuj, Vodnik po mestu, Maribor 1996.

Curk Jože, Fevdalna arhitektura na ozemlju Ptujске občine, Ptujски zbornik IV, Maribor 1975.

Curk Jože, Mali Grad na Ptuj, Ptujски zbornik VI/I, Ptuj 1996.

Gestrin Ferdo, Slovenske dežele in zgodnji kapitalizem, Ljubljana 1991.

Golec Boris, Ljubljansko škofijsko gospostvo, Arhivi 28, št. 2, Ljubljana 2005.

Hernja Masten Marija, O Ptujskem zdravstvu do nastanka javne bolnišnice. Zbornik Splošne bolnišnice na Ptuj, Ptuj 2004.

Hernja Masten Marija, Nekaj drobcev o zdravstvu ormoškega območja do prve polovice 19. stoletja. Ormož skozi stoletja V/I, Ormož 2005.

Hernja Masten Marija, Urbar gosposčine Gornji Ptuj 1597, Ptuj 2008.

Hernja Masten Marija, inventarji 5, zvezek 5, Urbarji Gosposčine Hrastovec 1555-1848, knjiga I, Ptuj 1993.

Historična topografija Slovenije 2, Pavle Blaznik, Slovenska Štajerska in jugoslovanski del Koroške do leta 1500, zvezek N-Ž, Maribor 1988. Historična topografija Slovenije 2, Pavle Blaznik, Slovenska Štajerska in jugoslovanski del Koroške do leta 1500, zvezek A-M, Maribor 1986.

Holcman Borut, Horvat Mojca, Gospoščina Negova. Izbor gradiva iz fonda za obdobje med leti 1543-1941, Katalogi XXVII, Maribor 2007.

Hozjan Andrej, Mariborsko mesto med 16. in 18. stoletjem, SHS, Maribor skozi čas III., letnik 6, št. 2-3, Maribor 2006.

Hozjan Andrej, Vojak na krajini. Prispevek k biografiji Luke Kövendi Székelyja/Zekela, barona ormoškega (1500-1574), Ormož skozi stoletja V/I, Ormož 2005.

Janisch Josef Andre, Lexikon von Steiermark mit historischen Notizen und Anmerkungen, I Band, A-K, Graz 1878.

Janisch Josef Andre, Lexikon von Steiermark mit historischen Notizen und Anmerkungen, II Band, L-R, Graz 1878.

Janisch Josef Andre, Lexikon von Steiermark mit historischen Notizen und Anmerkungen, III Band, S-Z, Graz 1878.

Koropec Jože, Ptujski pogledi v Štajersko Slovenijo med Dravo in Savo do 16. stoletja, Ptujsko mestno pravo v srednjeevropskem prostoru, Mestni statut 1376, Ptuj 1996.

Kovačič Franc, Trg Središče. Krajepis in zgodovina, Maribor 1910.

Klasinc Anton, Haloze v boju za staro pravdo, Ptujski zbornik IV, Ptuj 1975.

Krajevni leksikon Slovenije IV, Podravje in Pomurje, Ljubljana 1980.

Mlinarič Jože, Gospoščina Negova na začetku 17. stoletja, Ptujski zbornik IV, Ptuj 1975.

Mlinarič Jože, Ptujška župnija ter samostana dominikancev in manjših bratov v stoletju nastanka mestnega statuta, Ptujsko mestno pravo v srednjeevropskem prostoru, Mestni statut 1376, Ptuj 1996.

Mlinarič Jože, Zgodovina samostana od ustanovitve do 1800, Minoritski samostan na Ptuj 1239-1989, Ptuj 1989.

Pickl Othmar, Pomen ptuja kot mednarodnega trgovskega mesta od 14. do 17. stoletja, Ptujski zbornik VI/I, Ptuj 1996.

Schmutz Carl, Steiermerkisches Lexicon, Dritter Theil, N-SE, Graz 1822.

Schmutz Carl, Steiermerkisches Lexicon, Dritter Theil, SI-Z, Graz 1822.

Schmutz Carl, Steiermerkisches Lexicon, Zweiter Theil, H-M, Graz 1822.

Šamperl Purg Kristina, Ptujski grad danes in gosposčina Ptuj v 17. stoletju, Ptujski zbornik št. 5, Ptuj 1985.

Valentinitsch Helfried, Die Verfolgung von Hexen und Zauberern in der Unterseiermark und in Radkersburg (1546-1746), Vilfanov Zbornik, Ljubljana 1999.

Valentinitsch Helfried, Hexenprozesse in und um Pettau (Ptuj) 1651/1652, ZHVStmk, letnik 81, 1990.

Vidmar Polona, Grad Vurberk, Lastniki, stavbe in oprema. V ogledalu časa, Zbornik občine Duplek, Maribor 2006.

Worthington David, Na glavni poštni poti med Dunajem in Benetkami, rodbina Leslie v Sloveniji, Zapuščina rodbine Leslie na Ptujskem gradu, Ptuj 2002.

Weigl Igor, V kaftanu k cesarju, s hajduki po Gradcu in s knjižnico na Ptuju. Grofje Leslieji ter njihova mestna in podeželska bivališča v 17. in 18. stoletju, zapuščina rodbine Leslie na Ptujskem gradu, Ptuj 2002.

Zadravec Dejan, Gospostvo Borl od nastanka do leta 1801, Cirkulane, Svet Belanov, Ptuj 2005.

10. SEZNAM PREGLEDNIC, GRAFOV IN SLIK

Preglednice

- Preglednica 1: Število celih in polhubnih posesti ter oštati, str. 72.
- Preglednica 2: Pregled skupnih dajatev za posamezne vasi, str. 75.
- Preglednica 3: Podložniki in njihove dajatve v vasi Gernci, str. 79.
- Preglednica 4: Podložniki in njihove dajatve v vasi Levanjci, str. 80.
- Preglednica 5: Podložniki in njihove dajatve v vasi Zgornji Velovlak, str. 81.
- Preglednica 6: Podložniki in njihove dajatve v vasi Spodnji Velovlak, str. 82.
- Preglednica 7: Podložniki in njihove dajatve v vasi Pacinje, str. 83.
- Preglednica 8: Podložniki in njihove dajatve v vasi Podvinci, str. 84.
- Preglednica 9: Podložniki in njihove dajatve v vasi Spuhlja, str. 85.
- Preglednica 10: Podložniki in njihove dajatve v vasi Mostje, str. 86
- Preglednica 11: Sumarni seštevek naturalnih dajatev in činž od hubnih posesti v obravnavanih vaseh po obravnavanem urbarju iz časa okrog 1677, str. 87.
- Preglednica 12: Sumarni seštevek naturalnih in denarnih dajatev za obravnavane vasi po urbarju iz leta 1597, str. 87.
- Preglednica 13: Sogorniki in njihove gorninske dajatve na Velikem Kicarskem Vrh, str. 93.
- Preglednica 14: Sogorniki in njihove gorninske dajatve na Pacinjskem Vrh, str. 94.
- Preglednica 15: Sogorniki in njihove gorninske dajatve na Malem Kicarskem Vrh, str. 95.
- Preglednica 16: Sogorniki in njihove gorninske dajatve na Palavškem Vrh, str. 97.
- Preglednica 17: Sogorniki in njihove gorninske dajatve na Za Velovlaškem Vrh, str. 98.
- Preglednica 18: Sogorniki in njihove gorninske dajatve na Šoberšaku, str. 99.
- Preglednica 19: Sogorniki in njihove gorninske dajatve na Podvinskem Vrh, str. 99.
- Preglednica 20: Sogorniki in njihove gorninske dajatve na Mostješkem Vrh, str. 101.
- Preglednica 21: Seštevek gorninskih dajatev po posameznih vrhovih, str. 102.

Grafi

- Graf 1: Cele hube, polhube in oštati, str. 72.
- Graf 2: Dajatve kaščnih mer v žitaricah za obravnavane vasi od hubnih posesti, str. 73.
- Graf 3: Gorninske dajatve v obravnavanih vrhovih, str. 103.

Slike

Slika 1: Nagrobnik Friderika IX. Ptujskega, ki je umrl 6. januarja 1438, str. 6.

Orig. PMP, na gradu. Foto Šemnički.

Slika 2: Ptujski grad, sedež obsežne zemljiške posesti, str. 8.

G.M. Vischer, Topographia ducatus Stiriae 1681, Ljubljana 1971, sl. 85.

Slika 3: Območje ptujске zemljiške posesti . Izsek iz štajerskega zemljevida 1672, str. 12.

ZAP, Fototeka, F- 182.

Slika 4: Urbar gosposčine Gornji Ptuj iz časa okrog 1677, str. 29.

ZAP 70, R- 1.

Slika 5: Hubna posest gornjeptujске gosposčine, str. 78.

ZAP 70, R1, fol. 32^v.

Slika 6: Gorninski del urbarja za vinogradniško posest gornjeptujске gosposčine, str. 90.

ZAP 70, R1, fol. 161.

Slika 7: Katastrska mapa Kicarja, str. 100.

ARS, Franciscejski kataster, mapa 274 E02.